

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jiří Chrpa

**Pozice města Říčany v pražském zázemí:
případová studie rodin s dětmi**

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Petra Špačková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím zdrojů uvedených v seznamu literatury.

V Praze 25. 6. 2015

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí této práce RNDr. Petře Špačkové, Ph.D. za rady a připomínky, které mi vždy ochotně poskytla, a RNDr. Lucii Pospíšilové, Ph.D. za doporučení velmi přínosné literatury. Dále děkuji rovněž své rodině za podporu během mého studia. Díky si zaslouží také respondenti, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

Pozice města Říčany v pražském zázemí: případová studie rodin s dětmi

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá otázkou, zda Říčany plní pro své obyvatele funkce lokálního centra. Část textu je věnována transformaci probíhající v okolí Prahy. Práce využívá teoretický rámec geografie času. Jejím cílem bylo pomocí kvalitativního dotazníkového šetření zaměřeného na rodiny s dětmi zjistit, kam obyvatelé lokalizují své každodenní aktivity. Práce se dále snaží zjistit, jaké mechanismy k lokalizaci aktivit vedou. Dalším cílem bylo nalezení rozdílů mezi různými kategoriemi respondentů. Děti a dospělí pracující v Říčanech lokalizují většinu aktivit do blízkého okolí domova. Dospělí pracující v Praze pak mají podlouhlý prostor aktivit, v kterém je však hlavní stanicí bydliště. Jedním z přínosů této práce je vytvoření typologie čtyř skupin obyvatel. Kromě starousedlíků a dvou typů suburbanitů byla vymezena skupina „zakotvených obyvatel, kteří se sice do města přistěhovali spíše nedávno, ale bydlí zpravidla v jeho starších částech a lokalizují sem většinu svého života.

Klíčová slova: suburbanizace, prostor aktivit, město Říčany, pražské zázemí

The position of the town Říčany in Prague hinterland: a case study of families with children

Abstract

This master thesis deals with the question, whether the town Říčany performs functions of the local centre for its residents. Part of the text is devoted to the transformation taking place around the Czech capital. The paper uses the theoretical framework of Time geography. Using a qualitative questionnaire survey targeted at families with children, the work is trying to identify, where the residents localize their activities. The thesis also attempts to recognize the activity localisation mechanisms. Another goal was to find differences between various categories of the respondents. Children and adults working in Říčany usually localize their activities close to their home. Adults working in Prague have an elliptic activity space, in which home is however main station. One of the contributions of this work is the typology of four groups of households. In addition to long-term residents and two types of suburbanites, the group of “grounded residents” was defined. Although they have moved to the town rather recently, they usually live in the older parts of the town and localize there most of their life.

Key words: suburbanisation, activity space, town Říčany, Prague hinterland

Seznam obrázků

Obrázek 1: Konceptuální model akčního prostoru	15
Obrázek 2: Výstavba na okraji města jižně od jeho centra	35
Obrázek 3: Příklad postupně zaplňované mezery v zástavbě Říčán	35
Obrázek 4: Komerční suburbanizace podél dálnice D1	37
Obrázek 5: Tři vybrané transformující se lokality	40
Obrázek 6: Pohled na lokalitu Pod nádražím od železniční stanice	41
Obrázek 7: Změna funkčního využití lokality	41
Obrázek 8: OC Lihovar – celkový pohled	43
Obrázek 9: V OC Lihovar v pátek odpoledne	43
Obrázek 10: Volnočasové centrum Na Fialce	44
Obrázek 11: Jeden ze zanedbaných pozemků	44
Obrázek 12: Komenského náměstí – bytové domy a budova městského úřadu	47
Obrázek 13: Komenského náměstí – městský bytový dům a DPS Senior	47
Obrázek 14: Komenského náměstí – volné plochy	48
Obrázek 15: Výšková administrativní budova stále hledá nájemce kanceláří	49
Obrázek 16: Stará část logistického areálu je i nadále využívána	49
Obrázek 17: Plán „business parku“ Green square	49
Obrázek 18: Supermarkety v oblasti průmyslového areálu	50
Obrázek 19: Transformace průmyslového areálu	50
Obrázek 20: Zóny města Říčany podle období výstavby (1991 a dříve – 2006)	53
Obrázek 21: Mapa použitá ve vlastním dotazníkovém šetření	53
Obrázek 22: Umístění škol ve městě	55
Obrázek 23: Členění pražské metropolitní oblasti v souvislosti s lokalizací aktivit obyvateli Říčany	61
Obrázek 24: Schéma typů domácností	90
Obrázek 25: Schéma aktivit domácnosti 006	92
Obrázek 26: Prostor aktivit domácnosti 006	93
Obrázek 27: Schéma aktivit domácnosti 024	94
Obrázek 28: Prostor aktivit domácnosti 024	96
Obrázek 29: Schéma aktivit domácnosti 009	97
Obrázek 30: Prostor aktivit domácnosti 009	98
Obrázek 31: Schéma aktivit domácnosti 011	99
Obrázek 32: Prostor aktivit domácnosti 011	100
Obrázek 33: Říčany a Praha	104

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Říčán (1971-2014)	32
Graf 2: Přirozený a migrační přírůstek obyvatelstva Říčán (1990-2014)	32
Graf 3: Počet dokončených bytů v Říčanech (1997-2014)	32
Graf 4: Lokalita práce a důvody její volby (pouze dospělí)	66
Graf 5: Lokality práce a doprava (pouze dospělí)	68
Graf 6: Lokalita práce a vzdělání (pouze dospělí)	69
Graf 7: Počty přepravených osob na tratích v okolí Prahy	70
Graf 8: Pohlaví a lokalita zaměstnání	71
Graf 9: Pohlaví a způsob dopravy	71
Graf 10: Poloha bydliště, doprava do školy a velikost bydlení	72
Graf 11: Typy a lokality obchodů využívaných k malým nákupům a důvody výběru lokality	74
Graf 12: Malé nákupy a typ bytu	75
Graf 13: Malé nákupy a poloha bydliště	75
Graf 14: Lokalita velkých nákupů a důvody jejího výběru	76

Graf 15: Lokalita praktického lékaře a důvody jejího výběru	77
Graf 16: Vzdělání a lokalita práce	78
Graf 17: Lokalita setkávání s přáteli a důvody jejího výběru	79
Graf 18: Pohlaví a lokalita setkávání s přáteli	80
Graf 19: Lokalita navštěvovaných restaurací a důvody jejího výběru	81
Graf 20: Preferované prostředí a lokalita restaurací	82
Graf 21: Lokalita sportu a důvody jejího výběru	82
Graf 22: Lokalita kroužků a důvody jejího výběru	83
Graf 23: Lokalita výletů/procházek a důvody jejího	84
Graf 24: Preferované prostředí a lokalita výletů a procházek	84
Graf 25: Lokalita kultury a důvody jejího výběru	86
Graf 26: Preferované prostředí a lokalita kultury	86
Graf 27: Lokalita práce na zahradě / v dílně a důvody jejího výběru	89

Seznam tabulek

Tabulka 1: Ekonomická aktivita obyvatelstva v Říčanech	33
Tabulka 2: Vyjíždka obyvatelstva Říčan do zaměstnání a škol	33
Tabulka 3: Pohyb za prací mezi Prahou a Říčany, 1991 a 2001	34
Tabulka 4: Počet obydlených domů v Říčanech v roce 2006, období výstavby (1919 a dříve – 2006)	36
Tabulka 5: návratnost dotazníků	56
Tabulka 6: Dospělí účastníci šetření	57
Tabulka 7: „Odstupňování“ lokalit	61
Tabulka 8: Četnosti lokalizace aktivit	64
Tabulka 9: Přehled charakteristik účastníků šetření	65
Tabulka 10: Lokalita práce a migrační kategorie	71
Tabulka 11: Lokalita práce a lokalita praktického lékaře	77
Tabulka 12: Vzdělání a lokalita praktického lékaře	78
Tabulka 13: Lokalita setkávání s přáteli a příbuzní v Říčanech	80
Tabulka 14: Lokalita setkávání s přáteli a kategorie obyvatel podle migračního pozadí	80
Tabulka 15: Lokalita sportu a migrační kategorie	83
Tabulka 16: Lokalita výletů a procházek a poloha bydliště	84
Tabulka 17: Lokalita výletů a procházek a migrační kategorie	85
Tabulka 18: Lokalita kultury a poloha bydliště	86
Tabulka 19: Lokalizace aktivit a migrační pozadí – souhrn	88

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika
 ČSÚ – Český statistický úřad
 ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální
 MAS – Místní akční skupina
 OC – Obchodní centrum
 RSO – Registr sčítacích obvodů
 SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část a literatura.....	10
2.1. Time geography a activity space.....	10
2.2. Město, jádro a region.....	20
3. Suburbánní kontext pražského zázemí.....	24
3.1. Suburbanizace v okolí Prahy.....	24
3.2. Alternativní koncepty příměstských sídel.....	29
3.3. Pozice Říčán.....	31
3.4. Transformace v rámci metropolitní oblasti.....	34
3.5. Místní procesy a transformace.....	38
3.5.1. Lokalita Pod nádražím.....	40
3.5.2. Lokalita Okolí Komenského náměstí.....	46
3.5.3. Lokalita Průmyslový areál Černokostelecká.....	48
4. Metodika výzkumu.....	52
5. Dotazníkové šetření a jeho výsledky.....	63
5.1. Pracovní aktivity.....	66
5.2. Školství.....	71
5.3. Nákupy.....	73
5.4. Zdravotnictví.....	76
5.5. Volný čas.....	78
5.5.1. Setkávání s přáteli.....	79
5.5.2. Restaurace.....	81
5.5.3. Sport.....	82
5.5.4. Kroužky.....	83
5.5.5. Výlety a procházky.....	83
5.5.6. Kultura.....	85
5.5.7. Zahrada a dílna.....	86
5.5.8. Starousedlíci versus noví obyvatelé.....	87
6. Typy domácností.....	89
6.1. Suburbanité prvního typu.....	91
6.2. Suburbanité druhého typu.....	93
6.3. Zakotvení obyvatelé.....	96
6.4. Starousedlíci.....	98
7. Závěr.....	101
Použitá literatura:.....	105
Příloha č. 1: Dotazník	

1. Úvod

Metropolitní zázemí hlavního města Prahy prochází v posledních desetiletích intenzivním vývojem, projevujícím se zejména nárůstem významu některých procesů, mezi nimiž má výsadní postavení suburbanizace. Město Říčany patří k sídlům, která jsou jí silně dotčena, zároveň však nelze spolehlivě tvrdit, že se staly či stávají „pouhým“ suburbiem Prahy nebo že zcela ztratily funkce lokálního centra, kterým nepochybně byly v minulosti. Díky jejich velikosti a tradičnímu postavení je velmi pravděpodobné, že přinejmenším některé z těchto funkcí si zachovávají nebo dokonce posilují, jiné však mohou pozbývat na významu nebo zanikat. Ačkoliv město již není centrem „svého“ nodálního regionu a je součástí pražského metropolitního areálu (Hampl 2005), stále je zde koncentrováno množství služeb a funkcí. Je ovšem otázkou, zda zdejší rezidenti, z nichž mnozí zde bydlí teprve relativně krátkou dobu, lokalizují svůj život spíše do svého bydliště, nebo jsou úžeji svázáni s jádrem metropolitní oblasti – Prahou.

Tato práce si klade za cíl zjistit, zda město Říčany, které je jedním z větších sídel v suburbánní zóně Prahy, plní pro své obyvatele funkce, které lze obvykle předpokládat u mikroregionálního centra, respektive zda zde jeho obyvatelé tyto funkce využívají. Při procesu suburbanizace dochází k přesunu některých funkcí z města (jádra, kompaktního města) do jeho zázemí, v případě rezidenční suburbanizace konkrétně k přesunu obyvatel. Vzhledem k tomu je pravděpodobné, že řada rezidentů v Říčanech má v některých ohledech blíže k Praze než ke svému bydlišti, čímž se pozice města v pražském zázemí může relativně oslabovat a jeho funkce soustřeďovat především na funkci rezidenční. Poznatky mnoha prací zakotvených v geografii času nicméně nasvědčují, že místo bydliště je ústředním bodem života obyvatel a že hraje i významnou roli v lokalizaci různých jejich činností.

Geografie času je ostatně teoretickým rámcem, kterým je tato práce výrazně inspirována a z nějž přebírá koncept „activity space“ – prostor aktivit, vhodný k výzkumu lokalizace různých součástí života obyvatel města. Ačkoliv se práce inspiruje také některými dalšími koncepty geografie času (stanicemi, činnostmi a kontexty), je třeba podotknout, že z obou dimenzí – prostoru a času, jejichž propojení je považováno za jeden z velkých přínosů geografie času, se tato práce více soustřeďuje na prostor.

Hlavním cílem práce je studium funkce Říčan jako lokálního centra z pohledu jejich obyvatel, přičemž práce se jednak pokouší zjistit jejich reálné chování, ale také

vnímání (funkce/i) města. Jde o to zjistit, zda a které aspekty svého života lokalizují do místa bydliště (zázemí – Říčany), nebo spíše do centra metropolitní oblasti (Prahy), a proč – jaké důvody a mechanismy za touto lokalizací stojí. Dalším cílem je nalezení případných rozdílů mezi jednotlivými kategoriemi respondentů, rozdělených podle charakteristických znaků jejich domácností.

První hypotézou práce je, že město Říčany svým obyvatelům slouží jako lokální centrum v jednotlivých aktivitách (zaměstnání, nákupy, školství, zdravotnictví a volný čas), přičemž ze všech charakteristik je nejvíce vázána na Prahu zaměstnanost. Druhou hypotézou je předpoklad, že bydliště je významným lokalizačním faktorem pro ostatní součásti života (viz např. Ellegård a Vilhelmson 2004). Třetí hypotézou této práce je, že Říčany jsou jako centrum více využívány i vnímány těmi respondenty, kteří v nich žijí déle nebo k nim mají ještě jinou vazbu než bydliště (např. zaměstnání, rodina). Na uvedené hypotézy navazují konkrétní výzkumné otázky:

- Kam obyvatelé lokalizují které činnosti? (KDE a CO?)
- Proč je lokalizují právě do určité lokality? (PROČ?)
- Jaké jsou charakteristiky obyvatel a jejich domácností? (KDO?)

Říčany mohou ztrácet centrální pozici nejen ve svém okolí (mikroregionu), ale i mezi vlastními obyvateli zejména díky atraktivitě Prahy a přesunu mnoha aktivit do ní. Na druhou stranu dochází ale k nárůstu počtu obyvatel (města i jeho okolí) a k přesunu různých aktivit a služeb (např. obchody, sídla firem) do Říčan, což naopak jejich pozici posiluje. Protože oficiální data nemohou na otázku, jakým lokalitám obyvatelé dávají při vyhledávání různorodých aktivit přednost, poskytnout zcela spolehlivou odpověď a nelze z nich při výzkumu vždy vycházet (oficiální statistiky evidují pracovní a školskou dojížděku, změny počtu obyvatel a další údaje, ale informace o chování a především postojích obyvatel v řadě dalších aspektů chybí), bylo realizováno vlastní dotazníkové šetření.

Dotazníkové šetření bylo cíleno na dospělé v produktivním věku s dětmi, protože jde o část populace, jejíž životy jsou nejvíce dotčeny střetáváním či vzájemným doplňováním vlivu Prahy a Říčan (velkého města a lokálního centra v jeho zázemí). Právě oni si často vybírají nebo v nedávné době vybírali, kde budou bydlet, a většina z nich využívá (na rozdíl od některých jiných skupin obyvatel) poměrně široké spektrum služeb a vyvíjí množství aktivit. Vnímání a využívání města touto skupinou

tak napoví nejvíce o jeho reálné pozici. Dalším velmi významným důvodem, proč se tato práce zaměřila zrovna na rodiny s dětmi, je fakt, že jsou velmi významnou skupinou mezi aktéry suburbanizace. V neposlední řadě je motivem výběru uvedené skupiny respondentů také skutečnost, že v rámci diplomové práce nebylo reálné provést skutečně reprezentativní výběr obyvatel Říčan a snahou tedy bylo naopak vybrat vzorek nějakým způsobem zvláštní či zajímavý, zároveň ale vypovídající lépe než jiné možné vzorky. Aktivity a potřeby jiných skupin obyvatel (starších obyvatel, studentů...) jsou přitom ve srovnání s aktivitami rodin s dětmi méně rozmanité (nebo až příliš specifické), a tudíž z hlediska určení pozice města méně významné. Dotazníky byly distribuovány prostřednictvím říčanských základních škol.

Při konstrukci šetření byl kladen důraz na kvalitativní ukazatele pozice města a na snahu zachytit detailní obraz reality. Aby mohly být dotazníkovým šetřením získány komplexní informace o zvoleném segmentu obyvatel Říčan, týkala se podstatná část otázek celé domácnosti (jejích jednotlivých členů), ačkoliv respondentem byl vždy jeden její dospělý člen – rodič dítěte, které přineslo dotazník ze školy. Přestože většina získaných dat měla kvalitativní charakter, za účelem snazšího vyjádření získaných výsledků byla kategorizována. Výstupem práce je kromě celkové analýzy získaných dat také bližší představení čtyř domácností, jejichž „profil“ autor této práce považuje za dobře vypovídající o životě obyvatel malého města v suburbánním zázemí Prahy.

2. Teoretická část a literatura

Účelem této kapitoly je představení nejdůležitějších konceptů a teoretických přístupů využitých v této práci. Je rozdělena do dvou podkapitol, z nichž první se zabývá představením geografie času a druhá problematikou sociogeografické regionalizace. Geografie času je hlavním teoretickým rámcem této práce. V rámci první části této kapitoly jsou vymezeny konkrétní termíny převzaté z geografie času, které byly využity v této práci – zejména termín „prostor aktivit“ („activity space“). Kapitola se rovněž soustřeďuje na shrnutí nejdůležitějších dosavadních poznatků odborné literatury týkajících se vymezení prostoru aktivit a vlivů, které určují jeho podobu. V druhé části kapitoly jsou představeny klíčové principy a poznatky sociogeografické regionalizace, které jsou vzhledem ke specifickému postavení města Říčany (jeho poloze v pražském metropolitním areálu) jedním z motivů výzkumu pozice tohoto města.

2.1. Time geography a activity space

Teoretickým rámcem, o který se tato práce opírá, je geografie času – „time geography“. Prvním významným teoretikem, který tento směr v geografii prosadil a formuloval základní důležité koncepty a posléze celou geografii času po dlouhá desetiletí dále rozvíjel, byl Torsten Hägerstrand (1970, 2004). Následovaly práce Nigela Thrifta (1977), který vytvořil jakési shrnutí geografie času, a Alana Preda (1977, 1984), jenž geografii času propojil s problematikou struktury společnosti a hledal možnosti jejího využití. Prakticky až do současnosti vzniká řada textů, které geografii času využívají v praxi a aplikují ji na konkrétní témata. V české literatuře byl jedním z prvních takových příspěvků text Dušana Drbohlava (1990, převzato z Pospíšilová a Ouředníček 2011), který se zabýval mobilitou středoškoláků v rámci Prahy.

Geografie času operuje s řadou základních pojmů, které přehledně shrnuje slovenský geograf Vladimír Ira (2001). Pro tuto práci jsou z nich významné zejména stanice (jako místa, kde se odehrávají činnosti), činnosti samotné a kontexty (ve smyslu širšího prostorového i společenského kontextu pražského zázemí a v něm probíhajících procesů, zejména suburbanizace. Jako stanice jsou sledovány lokality, kde se obyvatelé pravidelně zdržují – místa, která uvádějí jako lokality svých aktivit. Ačkoliv geografie času chápe pod pojmem činnost prakticky jakýkoliv výsek lidského života (včetně např. spánku nebo pouhého zdržování se na nějakém místě) a není tedy okamžik, kdy by

jedinec nevykonával vůbec žádnou činnost, v této práci byly sledovány pouze ty činnosti, které lze relativně jasně vymezit (práce, nákupy, aktivity ve volném čase atd.). Nejdůležitějším zohledněným kontextem je pak suburbánní kontext pražského zázemí. V tomto kontextu jsou obsaženy všechny čtyři typy kontextů stručně charakterizované níže, zejména pak geografický, sociální a každodenní.

Pro úplnost je nicméně vhodné přiblížit i ostatní důležité koncepty geografie času (podle práce Ira 2001).

- **Populace:** skupina jednotlivců žijící na nějakém místě.
- **Cesty:** každý jedinec je v určitém čase svou přítomností vázaný na nějaké místo. Žádný časový úsek svého života nemůže jedinec „vynechat“ a má proto svou životní dráhu od svého počátku až do ukončení existence (smrti).
- **Stanice:** místo přítomnosti jedince (domov, pracoviště, škola, obchod...). Jsou rozmístěné v prostoru a propojené dopravními kanály a jedinci je využívají k uspokojování svých potřeb nebo ke spolupráci s ostatními. Jsou základnou pro aktivity a interakce.
- **Kontexty**
 - o **Projektový (programový):** činnosti se uskutečňují za účelem dosažení nějakého cíle. K jeho dosažení může sloužit více aktivit a může být společný více jednotlivcům.
 - o **Každodenní:** činnosti probíhající během určitého časového výseku (např. dne); jejich účelem mohou být různé cíle a mají tedy odlišný programový kontext.
 - o **Sociální kontext:** zahrnuje všechny další jednotlivce propojené s určitou aktivitou konkrétního jedince. U některých činností je nutné jejich vykonávání konkrétním jednotlivcem, další může delegovat na jiné.
 - o **Geografický kontext:** všechny činnosti se musí uskutečňovat v prostoru.
- **Svazky:** zahrnují „fyzickou koordinaci lidí v času a prostoru“, dochází při nich k dotyku individuálních drah v čase.
- **Oblast místního pořádku:** zahrnuje kombinaci místa, času a sociální organizaci. Příkladem takové oblasti je domácnost.
- **Prizma:** možnosti pohybu (a setrvání na místě). Důležitá je zejména možnost (pravidelného) návratu – domů za účelem přespání, na pracoviště za

účelem práce atd. Prizma je ovlivňováno místem pobytu jednice, dopravními prostředky, které má k dispozici, a časovým bodem, kdy má být (zpět) na určitém místě.

- **Činnosti (aktivity):** odehrávají se v prostoru a čase a zahrnují vše, co jedinec „dělá“. Ira rozlišuje, zda jde o činnosti vykonávané v totální izolaci, tedy jednotlivě, o činnosti vykonávané v sociální izolaci – více jedinců vykonává stejnou činnost, ale každý zvlášť a sám, a dále o ty, které jedinec vykonává společně s ostatními v rámci skupiny. Kromě toho lze rozlišit také abstraktní a konkrétní činnosti a činnosti s dlouhodobým či krátkodobým cílem, přičemž ty dlouhodobé mohou být uspořádané do projektů.
- **Projekty:** lze chápat jako „souhrn činností potřebných k naplnění cíle“ a lze mezi nimi rozlišit dlouhodobé (vzdělání) a krátkodobé (příprava jídla).
- **Pravidelné postupy (rutiny):** vznikají pravidelným opakováním činností a postupů; mohou být individuální či sociální.
- **Omezení** (viz též Hägerstrand 1970):
 - o **Capability constraints:** dané schopnostmi, fyzickými vlastnostmi jedince a potřebami apod.
 - o **Coupling constraints:** dané rozmístěním osob a věcí v prostoru, přičemž jejich přemístování vyžaduje jistou organizaci, čas a úsilí.
 - o **Authority constraints:** určené mocenským uspořádáním platným ve společnosti.

Za hlavní přínos teoretického přístupu geografie času lze považovat skutečnost, že k prostorové dimenzi přidává ještě dimenzi časovou, přičemž obě tyto dimenze jsou chápány jako vzájemně související a ovlivňující se. Obě jsou také považovány za „zdroje“, jimiž je definován každodenní život (Sui 2010, s. 6). Jedním z bodů kritiky geografie času jsou údajný přílišný redukcionismus (na „fyzickou“ stránku reality) a také velká datová náročnost (Sui 2012, s. 6). I při zohlednění těchto možných problémů jde však o velmi inspirativní teoretický směr, umožňující zachytit poměrně komplexní obraz reality.

Tato práce nicméně klade důraz spíše na prostorovou dimenzi a tím nejdůležitějším, co přebírá z geografie času, je koncept „activity space“ – prostor aktivit. Jde o koncept, s kterým geografická literatura operuje již dlouho – přinejmenším od sedmdesátých let dvacátého století je využití tohoto konceptu v literatuře poměrně

rozšířeno. Prostor aktivit je prostorem běžného (každodenního) pohybu a nelze jej zaměňovat s tzv. akčním prostorem („action space“) – prostorem, který je „souhrnem všech lokalit ve městě, o nichž má jedinec informace“ (či povědomí) a z nichž má subjektivní užitek či s nimi spojuje nějaké své preference (Horton 1971, s. 37). „Akční prostor“ je tedy nejen prostorem, v rámci něž jedinec skutečně často či pravidelně navštěvuje různé lokality, ale celkovým prostorem, o němž má znalosti či přehled a kam může své aktivity lokalizovat. Prostor aktivit („activity space“) je naproti tomu chápán jako „podmnožina všech městských lokalit, s nimiž je jedinec v přímém kontaktu v rámci svých každodenních aktivit“ (Horton 1971, 37). Právě určitá znalost prostředí je v souvislosti s vymezením akčního prostoru („action space“) často zmiňována, protože tento prostor se nemusí shodovat s fyzicky dosažitelným prostorem – například s lokalitami, kterých může jedinec v určitém čase dosáhnout dopravními prostředky, které má k dispozici. Přestože určité části města pro něj mohou být snadno dostupné, nemusí je jeho „akční prostor“ zahrnovat, protože jedinec neinklinuje k jejich návštěvě – nezná jejich prostředí, nejsou pro něj důležité či zajímavé, je ovlivněn prostředím, v němž žije, fází životního cyklu, v níž se nachází a dalšími faktory. Zatímco akční prostor („action space“) tedy nelze vždy zcela jednoznačně vymežit, prostor aktivit („activity space“) jednotlivce je naproti tomu možné zjistit stanovením lokalit, kde se pravidelně pohybuje, a je relativně omezený. Akční prostor i prostor aktivit se nicméně oba obvykle utvářejí nejprve okolo dvou „uzlů“ („nodes“) – domova a pracoviště či školy (Horton 1971, s. 39). Horton (1971, s. 39) také upozorňuje, že prostor aktivit je vlastně „prostorovým ekvilibriem“ percepce možností jedince v rámci jeho „akčního prostoru“ a že „proces učení“ (poznávání dalších míst a možností) je po dosažení této rovnováhy již jen omezený – zjednodušeně řečeno tedy po ustálení určitého prostorového vzorce dochází k přidávání dalších lokalit již jen pomalu a prostor aktivit se mění již jen málo. Jinými slovy – prostor aktivit bývá značně stabilní v čase, protože je utvářen na základě opakujících se činností (rutin). Rozsah akčního prostoru i prostoru aktivit je ovlivněn kromě možností, jež má jedinec k dispozici, také překážkami, které se v jeho životě vyskytují – tak, jak je vymezuje Torsten Hägerstrand ve svém přelomovém textu *What about people in regional science?* (Hägerstrand 1970).¹

Tvar prostoru aktivit může být různý; Martin Dijst ve svém výzkumu dospěl k závěru, že jedinci koncentrují své aktivity v menší vzájemné vzdálenosti – v rámci

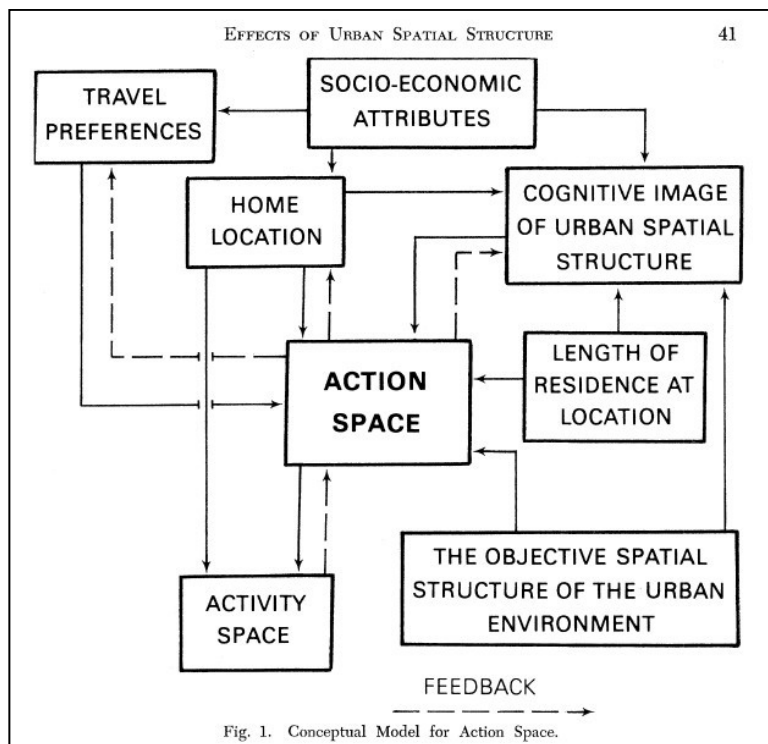
¹ Jde o omezení daná schopnostmi jedince, rozmístěním osob a věcí v prostoru a určená mocenským uspořádáním – capability, coupling a authority constraints (viz Hägerstrand 1970).

téhož urbánního systému nebo dokonce pouze na lokální úrovni – jej mají častěji kruhový nebo případně elipsovité, zatímco prostory aktivit těch, kteří navštěvují vzdálené lokality (a také těch, kdo mají delší pracovní dobu), mají častěji tvar linie (Dijst 1999).

Důležitou otázkou v souvislosti s lokalizací aktivit (a tedy i s jeho tvarem) je doprava za těmito aktivitami. Lze vymezit dva základní přístupy. Přístup založený na aktivitách („activity based approach“) předpokládá, že rozhodování v oblasti cestování je utvářeno aktivitami, za nimiž cesta směřuje, a pochopení dopravního chování má až sekundární význam – na rozdíl od rozhodování přímo o aktivitách, které má význam primární (McNally a Rindt 2007). Tento přístup se tak více soustřeďuje na aktivitu generující cesty jako takovou než pouze na samotnou cestu (McNally a Rindt 2007). Naproti tomu starší „na cestě založený přístup“ („trip based approach“) vychází z předpokladu, že rozhodování týkající se cest probíhá ve čtyřech fázích: generování cesty (rozhodnutí o jejím podniknutí), rozdělení cesty, výběr způsobu a výběr trasy. McNally a Rindt upozorňují, že až poslední krok je přímo integrován s výkonem dopravní sítě (McNally a Rindt 2007). McNally a Rindt tento přístup kritizují v souvislosti s jeho nedostatky při hodnocení a předpovídání zatížení dopravních systémů (McNally a Rindt 2007).

Konfrontace těchto dvou přístupů je významná tím, že úzce souvisí s otázkou, zda je prostor aktivit utvářen spíše požadavky jedince na tyto aktivity, nebo limity a možnostmi v dosažitelnosti lokalit. Cesty totiž obvykle směřují za konkrétními lokalitami činností, které jsou pro jedince více či méně významnými „stanicemi“ a z nichž se skládá jeho prostor aktivit.

Z metodologického hlediska je důležité, že při zjišťování akčního prostoru („action space“) je třeba se soustředit na znalost prostředí či obeznamenost s ním (viz obrázek 1: Konceptuální model akčního prostoru, Horton 1971), zatímco u prostoru aktivit by v popředí zájmu měla být zejména reálná lokalizace aktivit. Na obrázku níže je zobrazeno schéma konstituce prostoru aktivit (a primárně akčního prostoru – „action space“).

Obrázek 1: Konceptuální model akčního prostoru (*Conceptual Model for Action Space*). Hortonovo schéma faktorů ovlivňujících podobu akční prostor („action space“) a prostor aktivit („activity space“). Zdroj: Horton 1971, s. 41. **Poznámka - překlad:** *Travel preferences* – dopravní (cestovní) preference; *socio-economic attributes* – socio-ekonomické atributy; *home location* – lokalita domova; *cognitive image of urban spatial structure* – kognitivní obraz městské prostorové struktury; *action space* – akční prostor; *length of residence at location* – délka doby bydlení v lokalitě; *activity space* – prostor aktivit; *the objective spatial structure of the urban environment* – objektivní prostorová struktura městského (urbánního) prostředí.

Koncepty akční prostor („action space“) a prostor aktivit („activity space“) byly již aplikovány na řadu témat. V odborné literatuře se lze nejčastěji setkat se snahou o jejich vymezení u určité konkretizované skupiny obyvatel a z toho vyplývající implikace. Často se lze setkat také se snahou o zjištění nedůležitějších faktorů ovlivňujících prostor aktivit, mezi nimiž má jak z hlediska přikládání významu, tak z hlediska množství studií výsadní postavení domov či bydliště. Tato skutečnost je v kontextu této diplomové práce důležitá zejména proto, že právě umístění domova může být jedním z hlavních důvodů ovlivňujících i lokalizaci různých aktivit obyvatel Říčan a jejich okolí.

Martin Dijst ve svém článku hledá akční prostor („action space“) nizozemských rodin, v nichž oba dospělí vydělávají (Dijst 1999). Operuje rovněž s termínem „aktuální akční prostor“ („actual action space“), kterým označuje prostor (ve smyslu příbuzném s akčním prostorem – „action space“), v němž se nacházejí prostory aktivit dosažitelné konkrétní osobou v určitém čase (Dijst 1999, s. 195), a upozorňuje na řadu dalších pojmů, které mají podobný nebo stejný význam a z nichž nejstarší začaly být používány již v první polovině dvacátého století. Zdůrazňuje, že aktuální akční prostor („actual action space“) je vždy součástí potenciálního akčního prostoru („action space“) (Dijst 1999). Mezi faktory, které jsou pro jeho vymezení a rozsah klíčové, jmenuje

lokalizaci tzv. „základních míst“ („basic places“), kterými jsou například domov nebo pracoviště (Dijst 1999, s. 196, viz též Horton 1971).² V jiném pojetí by taková místa (práce a domov) mohla být označena za důležité stanice – a autor rovněž odkazuje na texty používající termín „jádrová zastávka“ („core stop“ – Dijst 1999, s. 196). Tato práce se nicméně bude držet spíše častějšího termínu „stanice“ („station“). „Praktickým“ přínosem Dijstovy práce je zjištění (či spíše potvrzení), že v menším prostorovém měřítku je snazší kombinovat více aktivit – například péči o děti, placené zaměstnání a domácí práce (Dijst 1999).

Text P. C. Forera a Helen Kivell se zabývá prostorovými vzorci žen v domácnosti ve městě Christchurch na Novém Zélandu a specifickými problémy, s nimiž se tyto ženy musejí potýkat kvůli roztržitosti svého časového rozvrhu (Forer a Kivell 1979). V něm se sice najdou kratší zhruba dvou- až tříhodinová „okna“ („windows“) volného času, která ale nejsou postačující k provedení aktivit mimo domov, a to i vzhledem k charakteru zdejší hromadné dopravy, na níž jsou ženy v domácnosti často závislé (Forer a Kivell 1979, s. 498-499). Tak jako jiné texty i tento (být nepřímo) potvrzuje důležitost blízkosti bydliště v lokalizaci aktivit. Hlavním sdělením, které článek přináší, je poznatek, že kvalitní veřejná doprava může lidem, jako jsou právě ženy v domácnosti, značně usnadnit život a umožnit rozšíření jejich prostoru aktivit tak, aby v něm mohlo být zahrnuto širší spektrum služeb (Forer a Kivell, 1979).

Vliv sociálního postavení jedince na jeho prostor aktivit se pokusili na příkladu německých měst (Halle a Karlsruhe) zjistit Schönfelder a Axhausen (2003). Prostor aktivit a jeho charakter měly být v jejich pojetí měřítkem sociálního vyloučení. Také v tomto výzkumu byl do „centra“ dění postaven domov, který se logicky ukázal být i středobodem prostorů aktivit. Autoři se dále zaměřovali na samotné aktivity a na za nimi podnikané cesty.

Přestože metodika jejich výzkumu je úplně odlišná od metodiky této práce, neboť měli k dispozici rozsáhlý soubor nasbíraných dat s relativně přesným prostorovým určením, některé jejich závěry jsou i tak inspirativní. Kromě už zmíněné role domova jako hlavního „uzlu“ je to také obvyklé shlukování lokalit činností

² To je v souladu s poznatky Hampla, Gardavského a Kühnla (1987), kteří při vymezení hierarchicky nejnižších regionů („subregionů“) zmiňují, že „největší intenzitu a v podstatě i nejvyšší kvalitativní význam mají vztahy mezi bydlištěm, základními službami a pracovištěm obyvatelstva“, přičemž u subregionů jsou „relativně uzavřeny pouze vztahy mezi bydlištěm a některými základními službami“ a u mikroregionů „dojíždka za prací a základními druhy služeb“ (Hampl, Gardavský a Kühnl, 1987, s. 131).

v blízkosti dvou hlavních center (které se objevuje i v jiných studiích) – například u studentů to byl domov a univerzita (Schönfelder a Axhausen 2003). Dalším důležitým poznatkem je fakt, že až 70 % všech cest se odehrává jen mezi domovem a některou z dalších lokalit – jde tedy o cesty za jedinou aktivitou – a pouze menšina cest je tvořena složitějšími řetězci (Schönfelder a Axhausen 2003). Velmi malé množství (asi 10 %) aktivit (ve volném čase) bylo lokalizováno na místa, která účastníci průzkumu nikdy předtím nenavštívili (Schönfelder a Axhausen 2003), což naznačuje důležitost rutin a ospravedlňuje tak soustředění se na opakované aktivity v této diplomové práci a určité zanedbání jedinečných a zřídka se opakujících aktivit, které použitý dotazník nemohl zachytit.

Text Schönfeldera a Axhausena (2003) je inspirativní také tím, že pochází z Německa – ze země, která je kulturně, geograficky i společensky poměrně blízká České republice a tudíž jsou možná poznatky z něj do zdejšího prostředí přenositelné lépe, než jak je tomu u některých jiných textů (ať již pocházejících z anglofonních nebo ještě více odlišných či vzdálených zemí). Optikou geografie času tak obyvatelé Německa žijí v kontextech více podobných těm českým, než například obyvatelé Nového Zélandu.

Výzkum Schönfeldera a Axhausena sice potvrdil jisté rozdíly v prostorech aktivit například mezi zaměstnanci na plný a na částečný úvazek, neprokázal ale jeho výraznější odlišnosti mezi osobami potenciálně ohroženými sociálním vyloučením a ostatními účastníky průzkumu (Schönfelder a Axhausen 2003). Právě to by mohlo být důležitým specifickým společným Německu i České republice a může souviset například s vysokou úrovní veřejné hromadné dopravy v obou zemích. Ačkoliv vícero odborných textů opakovaně dokazuje důležitost domova v lokalizaci aktivit, je také zároveň pravda, že obyvatelé suburbii jsou zpravidla – přinejmenším svou prací, ale někdy v různých službách – silně závislí na jiných částech metropolitního regionu (centrálněji položených, ale i například nových příměstských obchodních centrech na okrajích velkoměst) (Novák a Sýkora 2007).

Kajsa Ellegård a Bertil Vilhelmson (2004) se ve svém článku *Home as a pocket of local order: everyday activities and the fiction of distance* zabývali otázkou, jak moderní technologie, díky nimž některé aktivity nejsou tak úzce spjaty s konkrétní lokalitou jako dříve, ovlivňují lokalizaci každodenního života. Jak již vyplývá z názvu textu, využívají koncept „oblast místního pořádku“ („pocket of local order“) – ne tedy přímo koncept prostor aktivit, byť mnohé poznatky uvedené v článku se dotýkají i

prostoru aktivit. Největší inspirací převzatou z této práce je poznatek, že ačkoliv moderní (komunikační) technologie umožňují větší mobilitu osob, i nadále zůstává hlavní oblastí místního pořádku běžné švédské domácnosti domov a díky zmíněným technologiím navíc dokonce může klesat potřeba trávit čas mimo něj (Ellegård a Vilhelmsen 2004). To pak vede k nárůstu významu lokality, kde se domov nachází, ale také sociálních vztahů v domácnosti.

V literatuře se lze přitom setkat s názorem – nepochybně pravdivým – že právě nové, zejména dopravní, technologie (rozšíření vlastnictví osobního automobilu a rozvoj dopravních sítí) umožňují bydlení v okolí velkoměst a dojížděku a že suburbanizace je silně spojena s automobilismem (Urbánková a Ouředníček 2006); zároveň tedy ale jiné technologie mohou působit na omezení nutnosti dojížděky. Ellegård a Vilhelmsen se rovněž odkazují na starší švédské průzkumy. Podle nich lidé v průměru tráví zdaleka nejvíce času (v roce 1991 to ve Švédsku bylo 62,6 %) právě doma a kromě toho také řadu činností lokalizují do těsné blízkosti svého obydlí (Ellegård a Vilhelmsen 2004), které je významnou „oblastí místního pořádku“, zatímco mnohé jiné lokality jsou pouze jednotlivou „stanicí“ v každodenním životě (Ellegård a Vilhelmsen 2004, s. 284).

Také průzkum (odlišně koncipovaný než výše uvedený) provedený v suburbánní zóně Prahy českými geografy naznačuje, že velké množství aktivit jejich obyvatel je zřejmě vázáno na bydliště (Doležalová a Ouředníček 2006). Domov či spíše domácnost je ostatně také jedním z témat³, která akcentuje „activity based approach“ (McNally a Rindt 2007). Ve výběru aktivit a lokalit se přitom uplatňují principy „zdola nahoru“ („bottom up“) – potřeba jedince vykonávat nějakou činnost v určitý čas a na určitém místě – a „shora dolů“ („top down“) – působení sociálních, prostorových a dalších struktur určujících možnosti rozhodování jedince (McNally a Rindt 2007).

Článek Helen Jarvis (2005) sice obsahuje množství důležitých poznatků týkajících se nejen lokalizace aktivit, vzhledem k prostředí (kontextu), kterým se zabývá a jímž je každodenní život domácností v Londýně, jsou však tyto poznatky hůře přenositelné do pražské suburbánní reality. Zdejší život, probíhající v kontextu o řád větší metropole, než je Praha, je hned v úvodu textu charakterizován jako velmi rychlý a zdejší obyvatelé, zvláště ti s vysokými příjmy, jako velice vytížení až přetížení. Takové aspekty nepochybně sice vykazuje i život v Praze a jejím okolí, chybí mu však dimenze

³ Vedle denního rozvrhu, překážek omezujících aktivity nebo dopravu za nimi, vzorců chování a cestování jako výsledku poptávky po různých aktivitách.

takto velkého města, kde je řada negativních jevů, jako jsou zejména dopravní zácpy a obecně přetížený dopravní systém, velikostí města ještě umocněna. Jejich vliv na „časový rozpočet“ (Jarvis, 2005) je však obdobný.

Hlavní inspirací převzatou z tohoto článku je nicméně soustředění se na bližší popis (a interpretaci) několika konkrétních domácností, jejichž život je nějakým způsobem výjimečný či naopak typický. Jedním z důležitých zjištění obsažených v tomto textu je poznatek, že důvodem preference individuální automobilové dopravy může být (a to nejen v suburbiích, ale i v centrálněji položených částech velkoměsta, o nichž článek pojednává) nejen nedostatečná hustota hromadné dopravy, ale také její přetíženost a nespolehlivost – v textu jsou zmíněny vlaky jezdící v patnáctiminutovém intervalu, do nichž se nevejdou cestující a které často jezdí se zpožděním (Jarvis 2005). Článek také ukazuje, že pro dospělé může být v oblasti dojíždění větší časovou zátěží rozvoz dětí než cesta do práce – byť je to uvedeno na příkladu rodiny, kde mají oba rodiče pracoviště situované v docházkové vzdálenosti od svého domu, zatímco děti do školy dojíždějí a jsou rodiči do škol rozváženy automobilem (Jarvis 2005). Závěrem vyplývajícím z výzkumu je u tohoto textu zejména konstatování, že prostorové uspořádání aktivit je úzce spjato s časovým uspořádáním života (Jarvis 2005).

Rozmístěním aktivit suburbánních obyvatel v čase a v prostoru metropole na příkladu Prahy se zabývají Jakub Novák a Luděk Sýkora (2007), kteří sledují zejména cesty obyvatel a vliv geografických a urbánních struktur na ně (Novák a Sýkora, 2007). Článek využívá mimo jiné i Hägerstrandův koncept dioramatu – jakéhosi detailního výseku reality (Hägerstrand 1982, cit. v Sui 2012). V textu jsou také pojmenovány příčiny v oblasti změny struktur způsobující změnu vzorce cest obyvatel, které jsou jinak považovány spíše za stabilní – například změny ve fyzické struktuře v podobě stavby nového obchodního centra (Novák a Sýkora 2007). Při získávání dat pro tento článek byla využita poměrně náročná metoda zápisníků zachycujících aktivity jednotlivých obyvatel v čase. Výzkum víceméně potvrdil velkou důležitost centrálně položených částí Prahy pro suburbanitu – přes 70 % pracujících se přes den nacházelo v oblasti kompaktního města, a to zejména v souvislosti se zaměstnáním (Novák a Sýkora 2007). Zároveň ale odhalil rozdíly mezi různými typy suburbánních obyvatel, zejména mezi pracujícími a těmi ostatními – matkami v domácnosti nebo dětmi (Novák a Sýkora, 2007), kteří tráví podstatně více času v blízkosti bydliště.

Do značné míry podobné závěry přináší i Hiroo Kamiya (1999), který s použitím podobných metod jako Novák a Sýkora (2007) na příkladu tří suburbánních lokalit

v Japonsku také prokázal tendenci matek (a dětí), na něž byl jeho výzkum zaměřen, zdržovat se poblíž bydliště a především našel důvody, které omezují mobilitu matek malých dětí. Jde zejména o infrastrukturu (např. stanice hromadné dopravy) a vzdálenost různých služeb včetně mateřských školek od ní a také o komplikovanost sdílení péče o děti s jinými osobami (příbuzní, manžel). Uvádí také možnosti, jak jejich situaci zlepšit: umístováním služeb a pracovních míst poblíž železničních stanic a úpravou pracovní doby matek i jejich matky partnerů – např. tak, aby se muži mohli vracet dříve domů (Kamiya 1999).

2.2. Město, jádro a region

V literatuře obecně bývá centrum či jádro chápáno jako místo koncentrace různých funkcí a aktivit, případně také inovací. Protikladem jádra je pak periferie – prostor, kde tyto funkce, aktivity či inovace jsou zastoupeny málo / výrazně méně než v jádru. Pojem jádro (a rovněž termín periferie) zavedl v roce 1966 John Friedmann, jenž jako základní charakteristiky jádra vymezil uspořádání vztahů (administrativa, obchod, migrace) výhodné spíše pro jádro, které díky nim disponuje vysokým stupněm autonomie, a přítomnost inovací v jádru (Friedmann 1966, cit. v Blažek a Uhlíř 2002). Friedmannova definice je však vhodná především pro vymezení jádrových a periferních regionů (na vyšší úrovni). Jádro lze vymezit velmi široce a jeho charakteristika vyplývá také z hierarchické úrovně, na které je termín použit. Jestliže na globální úrovni se může jednat například o část kontinentu, pak na nižších úrovních se jádrem zpravidla rozumí nějaké město, které k sobě váže své okolí – zázemí – a tvoří tak region.

Sociogeografická regionalizace podle Martina Hampla na území České republiky hierarchicky vymezuje vzájemně skladebné mikro-, mezo- a makroregiony. V kontextu této práce je klíčová zejména mikroregionální úroveň, na které Hampl operuje s termínem nodální region. Ten je oblastí denního pohybu obyvatelstva a bývá definován jeho pracovní a případně také školskou dojížděkou (maximum vztahů a co největší integrita v rámci regionu) a dojížděkou za základními službami (Hampl, Gardavský a Kühnl 1987). Platí tedy, že nodální region je nejmenším regionem, kde je možné sledovat výrazný rozdíl mezi intenzitou vztahů v rámci něj a vztahů směřujících vně regionu. Ukazatelem těchto vztahů je pohyb obyvatel, přičemž pracovní a školská dojížděka jsou klíčové proto, že jde patrně o nejrozšířenější vztahy, jež jsou navíc statisticky zachyceny. Taková oblast vlastně zhruba odpovídá souhrnu prostorů aktivit

(„activity spaces“, což je koncept, který je využíván v geografii času) podstatné části svých obyvatel. Podobně jako regiony jsou strukturované a hierarchicky uspořádané také „societální a geosocietální režimy“, u nichž Martin Hampl vymezuje celkem šest hierarchických úrovní od lokální až po globální (Hampl 2001, s. 288-289). Lokální úroveň „odpovídá elementárním sídelním útvarům s dominantně obytnou funkcí doplněnou některými obslužnými a pracovními prvky“ a mikroregionální, na které lze již dobře sledovat polaritu jádra a zázemí, pak odpovídá „elementárním nodálním regionům, a tedy z hlediska každodenního pohybu obyvatel vztahově relativně uzavřeným jednotkám“ (Hampl 2001, s. 288). Tyto režimy do značné míry kopírují regiony na příslušné hierarchické úrovni. Lokální (geo)societální režim tak může panovat v okolí sídla s převažující obytnou funkcí a mikroregionální režim v nodálním regionu. Město Říčany se přitom pohybuje na pomezí těchto dvou úrovní (lokální a mikroregionální).

Vzhledem k historickému vývoji koncentrace obyvatelstva, ale také díky jeho rostoucí mobilitě, v ČR (ale i jinde) postupně klesá počet mikroregionů. To je způsobeno nárůstem vzdálenosti, na kterou si velká centra mohou prostřednictvím dostatečně silných vazeb (typicky např. pracovní dojížděnkou) podmaňovat menší sídla. Roste také velikost regionů silnějších center, a to na úkor těch slabších – až některá slabší centra svůj region úplně ztratí (Hampl 2005). Říčany jsou svou absolutní velikostí (počtem obyvatel) srovnatelné se středisky nodálních regionů (mikroregionů) v ČR nebo dokonce větší než některá z nich, přesto ale svůj mikroregion nemají. To je dáno právě jejich polohou v blízkosti Prahy v jejím metropolitním areálu. Praha je totiž natolik dominantní, že v obcích v okolí Říčan převažuje dojížděnkou do ní nad dojížděnkou do Říčan (a podobně je tomu i u jiných menších měst v jejím okolí). Hamplova regionalizace sice počítá i se situací, kdy některé středisko zcela neplní kritéria tvorby mikroregionu (alespoň 15 tisíc obyvatel regionu a z toho nejméně 5000 v zázemí) a má buď příliš málo obyvatel v zázemí (typ A) nebo dostatek obyvatel zázemí, ale méně než 15 tisíc celkově (typ B) (Hampl 2005), Říčany však nespádají ani do jedné z těchto kategorií (byť blíže mají zřejmě k typu A).

Charakteristickým znakem metropolitních areálů jsou ovšem také reciproční vazby jednotlivých středisek v nich, které způsobují, že není smysluplné a ani možné vymezovat jejich jednotlivé (mikro)regiony. Nárůst významu metropolitních areálů ostatně koresponduje také s teorií stádií, podle které jsou takové vazby charakteristické pro současný (postindustriální) systém osídlení (Hampl 2005). Metropolitní areály jsou

„kvalitativně nejvýznamnější koncentrací, koncentrací nejprogresivnějších aktivit“ a jedním z kritérií jejich vymezení může vedle „velikosti a územní intenzity“ nebo „vztahové sounáležitosti“ být také (velko)městský charakter sídel – tedy „sociální a ekonomická struktura obyvatelstva i úroveň jeho prostorové mobility“ (Hampl 2005, s. 88-89). Tento charakter je možné kromě demografických údajů určit také pomocí „měkkých“ charakteristik obyvatelstva – podle městského způsobu života (Wirth 1938), které však nelze vyčíst z „tvrdých“ dat. V konkrétním případě Říčán zřejmě nelze pochybovat, že jde o město, například proto, že mají – alespoň v některých svých částech – městský charakter zástavby, disponují nemalým počtem pracovních míst i ekonomicky aktivních obyvatel, jsou obcí s rozšířenou působností (ORP) a tedy i administrativním centrem a také formálně jsou městem, navíc s určitou historickou tradicí. Wirth ovšem upozorňoval, že za městská lze považovat velmi různorodá sídla - městské formy zahrnující malá města i metropole velmi odlišných regionů (Wirth 1938). Proto lze předpokládat, že způsob života, který Wirth považuje za atribut městskosti, se mezi různorodými městy liší v závislosti na jejich dalších, například velikostních charakteristikách. Ty přitom podle Wirtha samy o sobě těžko – zejména u menších sídel – mohou rozhodnout, zda je sídlo městem, i když větší sídla zřejmě jsou „více městská“ (Wirth 1938, s. 4). Právě případný rozdíl ve způsobu života obyvatel menšího města v zázemí metropole může být ukazatelem jeho více autonomního postavení. I menší města v metropolitních areálech si tak uchovávají jistou nezávislost na „hlavním“ jádru metropolitní oblasti. Se způsobem života pak souvisejí také lokalizace aktivit a její důvody, ale také například preference určitého prostředí (menšího města před velkoměstem). Tím se zabývá tato práce. Životní styl a charakteristiky obyvatel, respektive to, zda odpovídají spíše malému městu nebo velkoměstu, mohou být jedním z ukazatelů pozice Říčán v pražském zázemí. Pokud místní obyvatelé lokalizují množství aktivit do Říčán a je pro ně významným lokalizačním faktorem blízkost bydliště, patrně je jejich způsob života spíše „maloměstský“. Vyhledávají-li naopak aktivity vázané na Prahu, naznačuje to více velkoměstský životní styl a slabší pozici Říčán.

Zatímco spádovost obcí důležitou pro vymezení regionů lze stanovit na základě dat o pracovní a školské dojíždě ze sčítání lidu, která jsou podle Martina Hampla dostatečně reprezentativní také pro vymezení metropolitních areálů (Hampl 2005), zjistit celkovou inklinaci obyvatel obcí v metropolitní oblasti ke konkrétnímu sídlu je již složitější, protože jejich život obsahuje i jiné složky než ty zachycené v datech z cenzu

(školskou a pracovní dojížděku). U malých obcí, kde nejsou zastoupeny téměř žádné služby a často ani školství a pracovní příležitosti, lze předpokládat, že i v jiných aspektech, než je pouze pracovní a školská dojížděka, spádují buď k některému blízkému lokálnímu centru, nebo přímo k jádru metropolitní oblasti, což velmi pravděpodobně odpovídá i směrům daným pracovní a školskou dojížděkou. Jiná je ale situace u větších sídel v metropolitním areálu (řádově s desítkami tisíc obyvatel), jejichž obyvatelé sice také ve velké míře dojíždějí do jádra metropolitní oblasti, zároveň ale mohou v řadě ohledů, které nejsou zachyceny daty ze sčítání, využívat i přímo své bydliště, které pak navíc může více či méně fungovat jako lokální centrum disponující širokou nabídkou různých služeb. Je otázkou, jak velký význam má při lokalizaci takových aktivit blízkost bydliště. Bydliště je ale významným faktorem lokalizace aktivit a využívání služeb (spolu s jejich dostupností) i v rámci jednotlivých částí velkoměsta – jak ukazuje například průzkum kvality života seniorů v Praze, kde obyvatelé také soustřeďují svůj život do blízkých částí města, a teprve jsou-li zde tyto služby špatně dostupné, jsou se situací nespokojeni a vyhledávají je jinde (Dvořáková a Temelová, 2012). I pokud tedy obyvatelé lokalizují své aktivity do své obce, může v tomto ohledu suburbánní město fungovat pouze obdobně jako „čtvrť“ v rámci pražského metropolitního regionu. Provést regionalizaci na základě údajů o dojížděce za nákupy, kulturou, zdravotnictvím, sportem a dalšími velice rozmanitými aktivitami však není vzhledem k absenci takových údajů možné. Existují dva protichůdné důvody, proč se na otázku lokalizace aktivit suburbánních obyvatel zaměřit, kterými se zabývá tato práce:

- 1) Předpoklad, že jádro metropolitní oblasti je natolik silné, že menší města v jeho blízkosti funkce předpokládané u (lokálního) centra neplní ani pro podstatnou část svých obyvatel, kteří jsou silně vázáni na jádro či jiné části metropolitní oblasti. Obzvlášť důležitý je tento předpoklad u sídel, kde probíhá suburbanizace vázaná na metropoli a jejichž (noví) obyvatelé často buď pocházejí přímo z ní, nebo se sem přistěhovali kvůli její blízkosti.
- 2) Předpoklad, že obyvatelé jsou vázáni především na své bydliště – čemuž nasvědčují poznatky diskutované v teoretické části této práce – a až druhotně na jiná místa (např. lokalitu, kde pracují), a tudíž při lokalizaci různých aktivit ovlivňuje jejich volbu zejména blízkost bydliště. V takovém případě je pak role menšího městského sídla v metropolitní oblasti silnější, než by odpovídalo datům vypovídajícím pouze o pracovní a školské dojížděce.

3. Suburbánní kontext pražského zázemí

Cílem první části této kapitoly je shrnout širší souvislosti suburbannizace v okolí Prahy a některé problémy, které s ní a s jejím výzkumem souvisejí. V druhé části jsou krátce představeny koncepty „město na okraji“ („edge city“) a „zahradní město“ jako zvláštní typy suburbií. V třetí podkapitole následuje rozbor pozice Říčan v pražském zázemí na základě relevantních statistických údajů. Čtvrtá část této kapitoly pak zasazuje transformační procesy probíhající v Říčanech do kontextu transformace pražského metropolitního regionu. Pátá část blíže pojednává o třech specifických transformujících se lokalitách v Říčanech. Jejím účelem je na příkladu těchto lokalit dokázat, že v Říčanech probíhají i jiné transformační procesy než jen rezidenční suburbanizace. Záměrně byly proto zvoleny lokality, kde rezidenční suburbanizace není dominantním nebo jediným probíhajícím transformačním procesem. Proměny těchto lokalit jsou spolu s výsledky analýzy dat získaných dotazníkovým šetřením předkládanými v empirické části práce důkazem odlišnosti Říčan od typických rezidenčních suburbií.

3.1. Suburbanizace v okolí Prahy

Suburbanizace je proces, při kterém dochází k přesunu obyvatelstva, rezidenční nebo komerční zástavby či průmyslu za hranice dříve urbanizovaného území (více viz např. Ouředníček 2007; Hall 1998). Suburbia lze definovat jako „vnější oblasti města, které jsou s městem propojeny svou polohou v zóně dojížděky městské oblasti“ (Hall 1998, S. 101). Při studiu suburbanizace není možné se zcela vyhnout otázkám spojeným s jejím přínosem a škodlivými dopady. Na jedné straně stojí rozsáhlá literatura kritizující proces suburbanizace zejména za narušování sociálního prostředí či sociální soudržnosti v dotčených obcích a z „fyzického“ hlediska také za nežádoucí zábor zejména zemědělské půdy (více k záboru půdy suburbanizací viz Chuman a Romportl 2013 nebo Kupková a Ouředníček 2013) a obecně vysoké nároky na životní prostředí spojené mimo jiné s nárůstem automobilové dopravy. Negativní dopady suburbanizace se přitom netýkají jen lokalit, kam se obyvatelé stěhují, ale také center měst, jejichž prostředí může postihnout sociální i fyzický úpadek (Špačková, Ouředníček a Susová 2012). Některé provedené výzkumy však dospěly také k závěrům, že suburbanizace naopak může sociálnímu prostředí obcí i prospět (Špačková, Ouředníček a Susová 2012). Rozdíly ve výsledcích jednotlivých výzkumů jsou patrně důsledkem jednak

studia rozdílných lokalit, ale také použití odlišných metod (Špačková, Ouředníček a Susová, 2012).

Výstavba v rámci suburbanizace může navazovat na starší sídla v zázemí měst, ale může vznikat i bez návaznosti na ně. Lze rozlišit její dvě základní podoby – rozptýlenou a koncentrovanou. V případě rozptýlené suburbanizace probíhá výstavba nových objektů na rozsáhlých plochách, zpravidla na okrajích starších sídel nebo zcela mimo ně. Často jde o tzv. kobercovou nízkopodlažní zástavbu (do dvou, maximálně tři nadzemních podlaží) rodinných domů. V některých případech – zvláště tam, kde chybí vhodná regulace pomocí nástrojů územního plánování – vzniká „sídelní kaše“ („urban sprawl“) charakteristická chaotickou sítí vzájemně špatně navazujících komunikací, jejíž rozvoj bývá často velmi živelný. Takovou výstavbu a zejména sociální prostředí v ní a její urbanistické či architektonické kvality kritizuje řada autorů, například Hnilička (2005; 2013) nebo Cílek a Baše (2005). Chaotickou výstavbu na často zdánlivě nečekaných místech lze kromě aspektů spojených s vlastnictvím a dostupností pozemků na trhu vysvětlit i atraktivitou lokalit, kde k výstavbě dochází – noví rezidenti často hledají kvalitní životní prostředí, které se však mnohdy nachází právě na hůře infrastrukturně vybavených místech (Urbánková a Ouředníček 2006).

Koncentrovaná forma suburbanizace zahrnuje i vícepodlažní bytové domy a častěji vzniká v místech s relativně kvalitní infrastrukturou. Za výhodu koncentrované formy suburbanizace bývá považována zejména její větší šetrnost k okolnímu prostředí, protože oproti rozptýlené formě klade nižší nároky na infrastrukturu a vyžaduje menší zábor půdy (Sýkora 2003).

Kromě změn ve fyzické struktuře suburbanizovaného území dochází také ke změnám sociálním souvisejícím se změnou skladby obyvatelstva. Častými aktéry suburbanizace jsou mladí lidé s vyšší úrovní vzdělanosti a často i vyšším sociálním statusem a odlišným životním stylem, než jaký mají původní obyvatelé suburbanizovaných obcí. Dochází tak k proměně věkové, sociální a vzdělanostní struktury sídel (Kopečná 2010), k absolutnímu nárůstu počtu obyvatel a s tím souvisejícímu zvýšení nároků na dopravní infrastrukturu (mnoho nových obyvatel dojíždí za prací), školství (v suburbiích přibývá dětí), zdravotnictví, obchody a další služby. Již mezi lety 1990 a 2000 došlo zhruba k dvojnásobnému nárůstu počtu projíždějících vozidel na silnicích v okolí Jesenice (jižně od Prahy), které je příkladem silně suburbanizované oblasti (Marada 2006). Řada obyvatel je nejen při dojíždění za prací, ale i při realizaci prakticky všech ostatních potřeb silně závislá na použití

automobilu, přičemž domácnost často vlastní automobilů více (Urbánková a Ouředníček 2006). Noví obyvatelé suburbánních obcí přitom vykonávají více cest a z nich větší podíl automobilem než původní obyvatelé (Urbánková a Ouředníček 2006). Také integrace přistěhovalých obyvatel v jejich novém bydlišti může být složitá či omezená a v krajních případech může docházet i ke konfliktům mezi nimi a starousedlíky. Starší práce ovšem ukazují, že soužití nových a původních obyvatel suburbanizovaných obcí v okolí Prahy zpravidla nebývá konfliktní – podle výsledků dotazníkového šetření je považováno za „špatné“ jen 1 % respondentů, dalších 19 % uvedlo, že obě skupiny žijí „nezávisle na sobě“, 9 % to nedokázalo posoudit a zbytek (většina) je vnímal jako více či méně dobré (odpovídali starostové obcí, Puldová a Ouředníček 2006, s. 132). Také podstatnou část místních služeb (restaurace, místní firmy) a aktivit (pálení čarodějnic, různé společenské akce) vázaných na nové bydliště využívá, respektive provozuje, více než polovina nových obyvatel (Puldová a Ouředníček 2006, s. 132). Martin Ouředníček se domnívá, že spíše než k polarizaci může docházet ke zlepšení sociální struktury obyvatelstva a problémy jako například segregace se sice mohou objevovat, ne ale příliš často (Ouředníček 2007).

V pražské metropolitní oblasti je možné v souvislosti se suburbanizací vymezit tři zóny: jádro, zónu vnitřních suburbií a zónu vnějších suburbií. Jádro je tvořeno víceméně souvislou městskou zástavbou a zóna vnitřních suburbií zahrnuje území, které sice není kompaktně zastavěné, ale leží v administrativních hranicích Prahy. Zóna vnějších suburbií leží za administrativní hranicí hlavního města a ze všech tří uvedených zón zaznamenala od roku 1991 do současnosti (zejména po roce 2001) největší rozvoj (a to zejména díky suburbanizaci) i nárůst počtu obyvatel (Sýkora a Mulíček 2014).⁴ Říčany, které se nacházejí těsně za hranicí Prahy, patří právě do této zóny a suburbanizace je zde dominantním transformačním procesem, byť nikoliv jediným.

V důsledku suburbanizace narůstá podíl obyvatel obcí v zázemí velkoměsta, kteří do něj dojíždějí za prací, což vede k relativnímu oslabení významu nerezidenčních funkcí obcí, kde bydlí. Otázkou ovšem je, zda celkový nárůst počtu obyvatel a také komerční suburbanizace nemohou vést naopak k posílení pozice některých suburbánních sídel, neboť díky komerční suburbanizaci zde mohou vznikat nová pracovní místa a rozšiřovat se nabídka služeb. Také větší množství obyvatel

⁴ V období 1991-2011 byl zaznamenán nárůst o 96388 obyvatel, což znamená nárůst o 57% v této zóně. (Sýkora, Mulíček, 2014).

v potenciálním spádovém území i v sídle samotném vytváří poptávku po službách a je motivací k rozšíření jejich nabídky. Pokud se však komerční suburbanizace rozvíjí nejvíce v podobě komerčních zón podél silničních komunikací, dostupných pohodlně často jedině automobilem (Urbánková a Ouředníček 2006), je její přínos pro pozici okolních „starých“ sídel přinejmenším sporný. O komerční (či nerezidenční) suburbanizaci v ČR více pojednávají Ptáček, Szczyrba a Šimáček (2013), kteří za důvod rozvoje této kontroverzní formy suburbanizace v ČR považují žádné nebo jen ojedinělé překážky při její realizaci, „podporu obecní samosprávou i republikovou vládou“ a také volnost a „diskutabilní“ účinnost nástrojů územního plánování a právní regulace obecně (Ptáček, Szczyrba a Šimáček 2013, s. 99-100).

Z hlediska časového vymezení je třeba upozornit na specifika etapizace suburbanizace v ČR (a v okolí Prahy). První suburbanizační tendence lze v blízkosti Prahy i v Říčanech sledovat již v období před druhou světovou válkou, kdy byly obyvateli Prahy stavěny domy v zázemí města, často v návaznosti na železniční tratě. V období socialismu byla suburbanizace značně (téměř úplně) utlumena; za její částečnou kompenzaci je možné považovat rozvoj druhého bydlení v podobě chat v pražském zázemí (Ouředníček a Posová 2006). Objekty druhého bydlení jsou mimochodem (pokud se nacházejí na dostatečně dobře dostupném místě – v Říčanech je takových lokalit několik) v současnosti často představovány či uzpůsobovány na trvalé bydlení (Fialová 2012), což lze považovat za specifickou formu suburbanizace. Martin Ouředníček rozlišuje celkem sedm typů migrace dotýkající se suburbánních oblastí v závislosti na tom, kdo a kam (do jakého typu bydlení) se stěhuje. Jde o suburbanizaci (stěhování do nových domů), migraci do starších domů, migraci do domovů pro seniory, migraci do objektů druhého bydlení, migraci na vzdálená místa (např. kvůli neúnosným nákladům na bydlení na „staré“ adrese), tangenciální migraci a migraci na velkou vzdálenost (Ouředníček 2007). Říčán se patrně nejvíce dotýká „klasická“ suburbanizace a v menší míře také migrace do objektů druhého bydlení a případně i tangenciální migrace a migrace na větší vzdálenost. Dominantní je přitom migrace z Prahy do zázemí, která zahrnuje zhruba 61 % celkového objemu osob stěhujících se do suburbánních oblastí (Ouředníček 2007).

První významnou suburbanizační vlnou bylo období bezprostředně po roce 1990, charakteristické spíše menšími projekty, často individuálními. V období mezi roky 1995-1997 se do procesu suburbanizace zapojili větší developéři; po roce 1998 byl navíc podpořen zvýšením dostupnosti bankovních produktů (hypotéky). V období po

roce 2002 pak proces dále nabral na intenzitě (Ouředníček a Posová 2006), která byla v některých obcích včetně Říčan zmírněna až po roce 2008 (Nemeškal, Špačková, Pospíšilová 2013), zřejmě v souvislosti s ekonomickými výkyvy.

Suburbanizace ovšem není jediným transformačním procesem, který v zázemí Prahy probíhá. Konkrétně v Říčanech, které jsou v rámci pražského zázemí spíše větším sídlem městského typu, se lze setkat i s prvky dalších procesů, jejichž přítomnost sice probíhá v kontextu transformace celého metropolitního regionu, ale souvisí úzce také s místními proměnami. Ty jsou určitou obdobou podobných procesů probíhajících i v jiných – větších – městech včetně Prahy. Jde zejména o deindustrializaci týkající se starých průmyslových podniků a o komercializaci v podobě kvalitativně vyššího využití ploch (nelze ji tedy úplně srovnávat například s komercializací proběhnuvší v historických částech Prahy). Suburbanizace je sice v Říčanech nepochybně dominantním procesem, zároveň zde ale existuje obdoba transformace některých částí vnitřního města v Praze, o nichž pojednávají na příkladech Smíchova (Novák a Temelová 2007) a Karlína (Ilík a Ouředníček 2007) dřívější studie. Tyto procesy přispívají k posilování vybavenosti a tím i pozice suburbánních měst, jako jsou Říčany (Urbánková a Ouředníček 2006). Jako faktory transformačního vývoje lze i v některých lokalitách přiléhajících k centru Říčan označit volné plochy, dobrou dopravní dostupnost, blízkost centra města a také vstup silných investorů – podobně jako v centrální části Smíchova, jíž se ve svém článku zabývají Temelová a Novák (2007). Investice směřované nejen do zcela nové zástavby na krajích města, ale i do jeho starších částí, mohou přispět ke zlepšení kvality fyzického prostředí, obdobně jako v některých pražských čtvrtích, například v Karlíně (Ilík a Ouředníček 2007) a to i ve spojení s polyfunkčním využitím různých lokalit (Ilík a Ouředníček 2007), respektive celého města. Samozřejmě jde o jevy, které byly zatím zkoumány především na příkladu velkých měst – hlavně Prahy – a zcela na místě je tak otázka přenositelnosti takovýchto poznatků do prostředí menšího města. Podle názoru autora této práce nejde v Říčanech o jejich přímou obdobu, ale o přítomnost určitých shodných prvků, které mohou stát za pozornost. Podobně jako v některých částech pražského vnitřního města je například pro některé lokality v Říčanech charakteristické utlumení nebo zastavení průmyslové činnosti, případně i vznik nevyužitých ploch, stejně jako je tomu na pražském Smíchově (Temelová, Novák 2007).

3.2. Alternativní koncepty příměstských sídel

V zázemí velkých měst lze nalézt i sídla zapadající svým zvláštním charakterem do konceptů odlišujících je od klasických suburbií tak, jak byla definována. Takovým pojmem je zahradní město (více viz Vacková 2013), které je sídlem složeným z rodinných domů a zahrad, stojícím mimo kompaktní město. Historie tohoto pojmu sahá až do přelomu devatenáctého a dvacátého století (Howard 1902). Předností zahradního města tak, jak je koncipoval Ebenezer Howard, je čisté a klidné životní prostředí. Zahradní město plní de facto obdobnou funkci jako suburbium, ovšem na rozdíl od něj jde o plánovanou či koordinovanou zástavbu (suburbium naproti tomu může vznikat prakticky samovolně na základě nabídky pozemků a poptávky po bydlení). Zahradní město má uspokojit především rezidenční nároky, nicméně jeho koncepce počítá také s umístěním služeb pro obyvatele. Ačkoliv je zahradní město v původně předpokládané podobě především určitým utopickým ideálem, jeho ideou byla od počátku dvacátého století více či méně volně inspirována výstavba řady čtvrtí či úplně nových sídel ve Velké Británii (odkud koncept pochází) i v dalších zemích včetně České republiky, respektive Československa (Vacková 2013).

„Edge city“ (město na okraji) je naopak konceptem, který byl pojmenován až po „fyzickém“ vzniku struktur, které jej reprezentují. Jde o shluk staveb na okraji velkého města, obvykle v blízkosti významné dopravní infrastruktury (Garreau 1991), zejména dálnic. Jedním ze základních znaků města na okraji je dominance komerční funkce nad rezidenční, která ale může být zastoupena také. Významnými funkcemi měst na okraji jsou obchody a služby, zábava, kultura a také (lehký) průmysl, skladování a logistika. Tyto funkce má v okolí Prahy množství komerčních zón, které navíc splňují i (pouze některé) další charakteristiky „edge city“: polohu vůči jádrovému velkoměstu a přítomnost významné dopravní infrastruktury. Dominantním způsobem dopravy je ve městě na okraji automobilová doprava. Důležitý je samotný proces lokalizace uvedených funkcí na okraje měst.

Velká „edge cities“ vznikla především v USA a jejich růst souvisí zřejmě i s celkovým charakterem tamních měst a způsobu života v nich. V literatuře nepanuje shoda v otázce, zda se jedná čistě o (severo)americký fenomén, nebo zda je možné „edge cities“ či jejich obdobu nalézt i v Evropě. Při přísné aplikaci parametrů „edge cities“ podle autora konceptu J. Garreaua (např. 465 000 m² kanceláří, 24 000 zaměstnanců a další, Garreau 1991) je velmi obtížné takovou strukturu v Evropě nalézt

(Bontje a Burdack 2005); při zohlednění specifík vývoje zdejších měst však příklady existují – v okolí Paříže, v Nizozemí, ale také v Moskvě nebo Budapešti (Bontje a Burdack 2005). Při odhlédnutí od „kvantitativních“ parametrů „edge cities“ a zaměření se na jejich charakteristické znaky lze příklady „edge cities“ nalézt i v ČR. Jedna obdobná komerční zóna se nachází částečně rovněž na území města Říčany, další (Čestlice-Průhonice) v blízkosti a také ve městě samotném lze možná sledovat některé prvky edge city a tudíž je i tento koncept pro výzkum Řičan relevantní, byť pravděpodobně nelze dospět přímo k závěru, že Říčany se stávají „městem na okraji“. Nelze také tvrdit, že by například komerční zóna Čestlice mohla uspokojit veškeré nároky obyvatel jejího suburbánního okolí, protože – podobně jako jiné evropské lokality blízké „edge cities“ – obsahuje jen některé funkce (Bontje a Burdack 2005), v tomto případě zejména obchody. David Harvey takovéto oblasti na okrajích velkoměst (které nemusejí nutně být zrovna „edge city“) označuje jako „nové urbánní prostory“ – „new urban spaces“ (Harvey, 1989, cit. v Temelová 2006, s. 23). Na takové prostory přitom v rámci pražského zázemí (po roce 1990) připadá největší část změn využití území a dálnice D1 je jednou z os, podél nichž se tyto změny koncentrují (Bičík a Kupková 2006).

Americké město na okraji podle Garreaua poskytuje kompletní spektrum služeb a umožňuje tak uspokojení většiny nároků svých obyvatel i obyvatel z blízkého suburbánního okolí. Obyvatelé města na okraji tedy nejsou nuceni se z něj vzdalovat. Také dojíždějícím obyvatelům město nabízí dostatek možností v podobě služeb, obchodů a pracovních příležitostí a ani oni tedy nejsou nuceni dojíždět až do metropole. „Edge city“ navíc často leží na cestě mezi velkoměstem a jeho zázemím.

V souvislosti s okraji měst se v Evropě lze častěji setkat spíše s problematikou expanze metropolí jako takových a s diskuzí problému usměrňování rozvoje měst různými nástroji, zejména územním plánováním, než přímo s „edge cities“. Bruns a Schmidt (1997) například pojednávají o třech německých městech a jejich modelu vypořádávání se s územním rozvojem. Za důležité problémy pojmenované v jejich článku lze považovat zejména rozpínání do okolní krajiny a ztrátu kvality prostředí vlivem masivní výstavby vznikající právě díky přitažlivosti tohoto prostředí (Bruns a Schmidt 1997). Možné důsledky zastavování atraktivních ploch přirovnávají k situaci, kdy by „Manhattan povolil výstavbu v Central parku“ (Bruns a Schmidt 1997, s. 350).

Zmíněné koncepty výstavby v okolí velkoměst jsou pro tuto práci důležité proto, že představují určitý póly toho, kam taková výstavba může směřovat a jakých podob

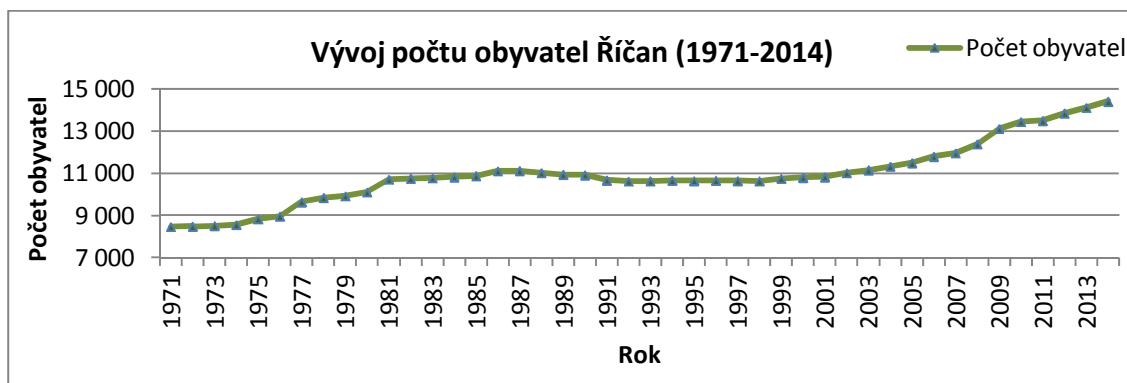
mohou suburbia nabývat. „Edge city“ (město na okraji) a zahradní město je možné považovat za specifický typ suburbia. Na jedné straně tak stojí někdy až pejorativně vnímané „klasické“ suburbium, jehož primárním smyslem je rezidenční funkce, na druhé pak „edge city“, které je naopak orientováno na služby, obchod a další nerezidenční funkce. Zahradní město je pak ideálem suburbia s určitou přidanou hodnotou především v podobě celkově atraktivního prostředí.

3.3. Pozice Říčán

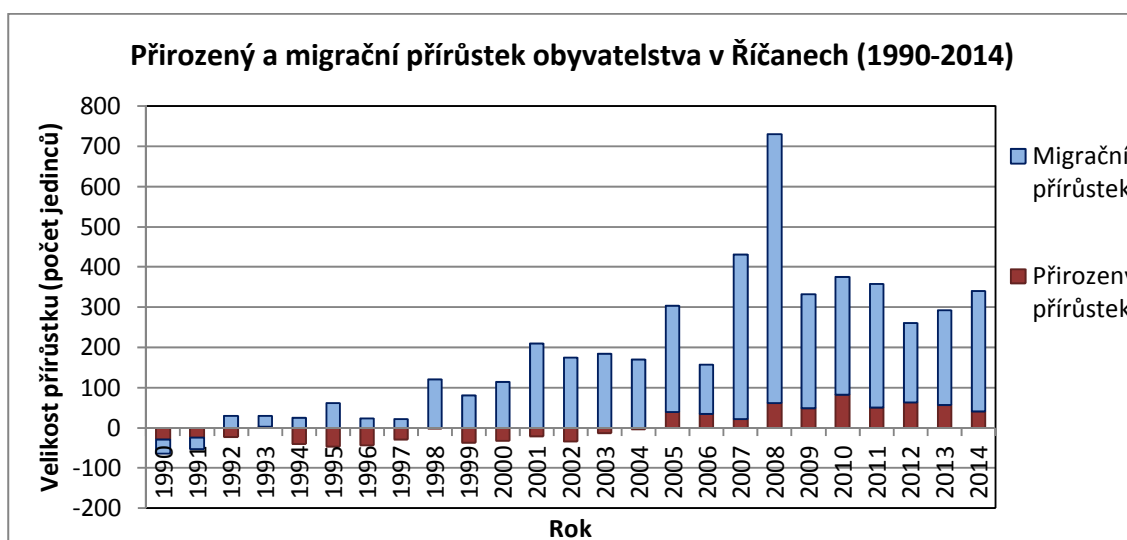
Cílem této podkapitoly je krátce shrnout hlavní statistické charakteristiky Říčán související s tématem této práce. Jde především o údaje vztahující se k obyvatelstvu jeho pracovní a školské vyjíždě, a také údaje o bytové výstavbě.

Říčany jsou obec s rozšířenou působností, v jejímž obvodu žije 42 412 obyvatel a jsou tak administrativním centrem (Středočeský kraj 2008). Počet bydlících obyvatel Říčán je v současnosti 14 749 (prosinec 2014). Počet obyvatel k 31. 12. 2011 je 13.456. Průměrný věk obyvatelstva dosahuje 39,3 let (ČSÚ 2015).

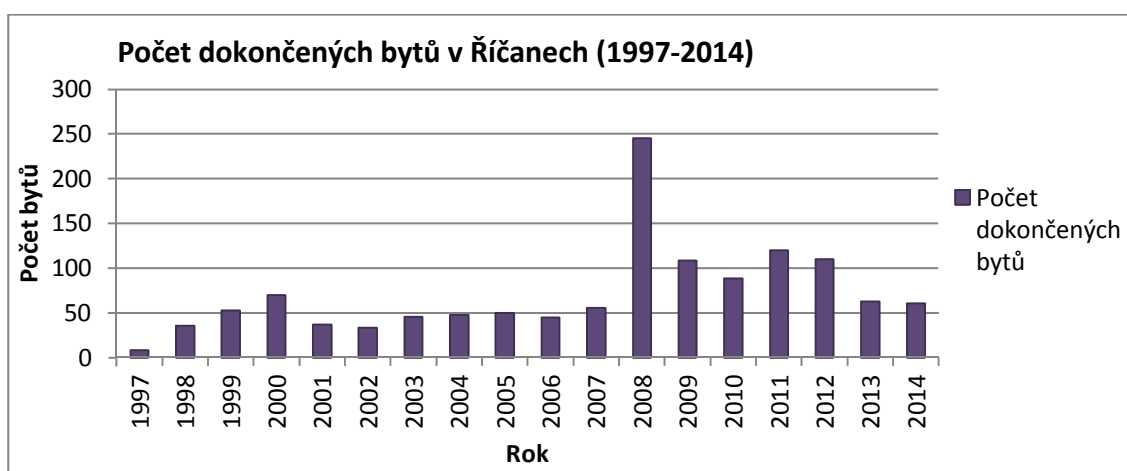
Z grafu 1 je patrné, že Říčany vykazují nejvyšší nárůst počtu obyvatel po roce 2005 a že jde spíše o zrychlení trendu trvajících zhruba od poloviny 90. let než o ojedinělý výkyv. Obdobím rychlého růstu počtu obyvatel jsou i 70. léta, což lze přičíst kombinaci stavby některých místních sídlišť a vyšší porodnosti v té době. Jediným obdobím mírného poklesu počtu obyvatel v zachyceném časovém úseku je přelom 80. a 90. let. Město vykazuje kladné saldo migrace, přičemž jen za rok 2014 zde díky migraci přibylo celkem 299 obyvatel. Přirozený přírůstek ve stejném roce byl jen 41 obyvatel, z čehož vyplývá, že město roste především díky migraci, a to dlouhodobě (viz graf 2). Tomu odpovídají i údaje o počtu dokončených bytů – v roce 2013 jich bylo 63, z toho naprostá většina (58) v rodinných domech. Mezi roky 1997 a 2003 patřily Říčany k obcím pražského metropolitního regionu s největším počtem dokončených bytů (viz graf 3) – s 285 byty na čtvrtém místě za Roztoky (295), Hostivíci (459) a Jesenicí (524) (Ouředníček a Posová 2006). Z uvedených údajů je zřejmé, že hlavní příčinou růstu města je jednoznačně rezidenční suburbanizace. Nově jsou k bydlení využívány i chatové osady, kde jsou některé chaty, fungující dříve téměř výhradně jako „druhé bydlení“, přestavovány na rodinné domy. Město získává nové obyvatele, na druhou stranu se v něm ale také zvyšují nároky kladené na infrastrukturu, jež ne vždy zcela zvládá.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Říčan (1971-2014). Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní zpracování.

Graf 2: Přirozený a migrační přírůstek obyvatelstva Říčan (1990-2014). Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní zpracování.

Graf 3: Počet dokončených bytů v Říčanech (1997-2014). Zdroj: ČSÚ 2015, vlastní zpracování.

Ve všech obcích sousedících s městem Říčany kromě jedné (Tehov) převládá vyjíždka za zaměstnáním do jiného kraje – v naprosté většině zřejmě do Prahy (SLDB 2011). Také město Říčany se podobně jako okolní obce vyznačuje silnou vyjíždkou. Téměř polovina ekonomicky aktivních obyvatel (viz tabulky 1 a 2) vyjíždí za

zaměstnáním, přičemž podstatná část z toho do Prahy. Tabulka 3 naznačuje, že počet obyvatel dojíždějících do Prahy navzdory příchodu mnoha nových suburbanitů do města spíše klesá (viz srovnání s tabulkou 2, kde je uvedený počet dojíždějících do jiného kraje v roce 2011 nižší než počet dojíždějících do Prahy v roce 2001 v tabulce 3). Z hlediska relativizované velikosti Říčan jako střediska stojí za zmínku, že Říčany patří ke třem největším střediskům v rámci pražského zázemí (vymezeného okresy Praha-východ a Praha-západ) a že tato (relativní) velikost spíše narůstá. Zatímco v roce 1991 byla komplexní relativizovaná velikost Říčan 9,7, v roce 2001 už to bylo 12,1 (HAMPL 2005).⁵

Obyvatelstvo Říčan podle ekonomické aktivity (2011)

		Celkem	Muži	Ženy
Ekonomicky aktivní obyvatelé celkem		6 922	3 692	3 230
Z toho:	Zaměstnaní	6 506	3 477	3 029
	Nezaměstnaní	416	215	201
Ekonomicky neaktivní celkem		6 220	2 593	3 627
Z toho	nepracující důchodci	2 456	900	1 556
	žáci, studenti, učni	1 945	961	984
Osoby s nezjištěnou ekonomickou aktivitou		861	543	318

Tabulka 1: Ekonomická aktivita obyvatelstva v Říčanech. Zdroj: SLDB 2015, upraveno.

Obyvatelé vyjíždějící do zaměstnání a škol (2011)

Vyjíždějící celkem		3 998	
Z toho	vyjíždějící do zaměstnání	2 915	
	z toho	v rámci obce	669
		do jiné obce okresu	248
		do jiného okresu kraje	129
		do jiného kraje	1 835
		do zahraničí	34
	vyjíždějící do škol	1 083	
	z toho	v rámci obce	451
		mimo obec	632

Tabulka 2: Vyjíždka obyvatelstva Říčan do zaměstnání a škol. Zdroj: SLDB 2015, upraveno.

⁵ Komplexní relativizovaná velikost je ukazatel, který reprezentuje velikost střediska vzhledem k České republice jako celku. Pro celou ČR je tato hodnota 10 000, pro jednotlivá střediska pak vždy číslo reprezentující část z těchto 10 000 tvořenou daným střediskem – například komplexní relativizovaná velikost Prahy v roce 2001 byla 1414,5, tedy zhruba 14 % celkové komplexní relativizované velikosti celé ČR (HAMPL 2005).

Pohyb za prací mezi Prahou a Říčany, 1991 a 2001

rok	vyjíždka do Prahy		dojíždka z Prahy		saldo pohybu za prací
	počet	% vyjíždějících	počet	% dojíždějících	
1991	2220	84,4	538	26,0	-1682
2001	2079	79,6	1155	37,6	-924

Zdroj: SLDB 2001- Dojíždka do zaměstnání a škol

Tabulka 3: Pohyb za prací mezi Prahou a Říčany, 1991 a 2001. Zdroj: SLDB 2001 – dojíždka do zaměstnání a škol v Brázdová 2007.

Říčany disponují kompletní základní občanskou vybaveností. Nachází se zde pět supermarketů, množství menších specializovaných obchodů, pošta, pobočky několika bank, nemocnice a zdravotní středisko. Ve městě dále poskytují své služby také veřejná knihovna, několik sportovních areálů, kulturní centrum, kino, muzeum a galerie moderního umění. Fungují tu všechny stupně škol kromě vysokého školství: tři mateřské školy, čtyři základní školy (včetně malé školy ZŠ Nerudova), dvě gymnázia a jedna soukromá střední škola, základní umělecká škola a také několik soukromých mateřských škol. I když nelze zcela kvalifikovaně posoudit, zda jsou všechny tyto služby dostačující (zejména svou kapacitou), je patrné, že svou skladbou mohou uspokojit poptávku po obvyklém spektru využívaných služeb většiny obyvatel.

3.4. Transformace v rámci metropolitní oblasti

Vzhledem k dominanci Prahy je třeba transformační procesy, jejichž výsledkem může být oslabování nebo naopak posilování pozice Říčan, posuzovat v kontextu celé této oblasti, která, zejména zhruba od roku 1990, prochází řadou proměn. V rámci administrativních hranic Prahy lze hovořit zejména o deindustrializaci, komercializaci, revitalizaci a gentrifikaci, které jsou důležité hlavně pro centrum Prahy a ve čtvrtích vnitřního a částečně i vnějšího města; v zázemí jde pak především o suburbanizaci. Jedním ze způsobů, jak suburbanizaci chápat, je její zasazení do kontextu urbanizačních procesů. Na základě posouzení růstu jednotlivých částí města (a jeho okolí) je pak možné vymezit celkem čtyři procesy – urbanizaci, suburbanizaci, deurbanizaci a reurbanizaci, přičemž suburbanizaci se rozumí situace, kdy dochází k absolutnímu nebo relativnímu růstu suburbánních oblastí (Ouředníček 2007).

Konkrétně v Říčanech vznikla a i nadále vzniká rozsáhlá výstavba rodinných, ale i bytových domů. Rezidenční suburbanizace v Říčanech nemá jednotný charakter koncentrované či rozptýlené suburbanizace a jsou zde zastoupeny oba typy. Na okrajích

města většinou navazuje na starší zástavbu, ale existují i lokality, kde stojí zcela mimo ni. Navíc místy nabývá značně neuspořádané podoby, charakteristické množstvím neuspořádaných ulic (viz obrázek 2). Ne však natolik, aby ji bylo možné označit přímo jako sídelní kaši („urban sprawl“). Kromě toho jsou zaplňovány mezery mezi staršími bloky budov a na některých místech, v rámci kompaktní zástavby i na jejím okraji, rostou také bytové domy (viz obrázek 3).

Obrázek 2: Výstavba na okraji města jižně od jeho centra. Zdroj: mapy.cz, 2015, upraveno.

Obrázek 3: Příklad postupně zaplňované mezery v zástavbě Říčan. Zdroj: mapy.cz, 2015, upraveno.

Morfologické struktury zástavby v Říčanech se ve své bakalářské práci podrobněji věnuje Markéta Brázdová. V rámci Říčan vymezila podle charakteru a stáří zástavby tyto zóny: historické jádro, vily postavené za první republiky, zónu rodinných i panelových domů postavených v období socialismu, chatové oblasti a příměstskou zónu Říčan tvořenou samostatnými sídly ležícími mimo kompaktní město (Brázdová (2007). Říčany fungují jako suburbium dlouhodobě a suburbanizace zde zaznamenala poměrně velký rozvoj už v období před druhou světovou válkou (Brázdová 2007). Právě rodinné domy postavené v tomto období tvoří velkou část města (viz tabulka 4).

Počet obydlených domů v Říčanech v roce 2006, období výstavby (1919 a dříve – 2006)

období výstavby	počet domů	
	absolutně	relativně (%)
1919 a dříve	239	9,2
1920-1945	716	27,7
1946-1970	312	12,1
1971-1990	648	25,0
1991-2006	510	19,7
nedefinováno	164	6,3
celkem	2589	100,0

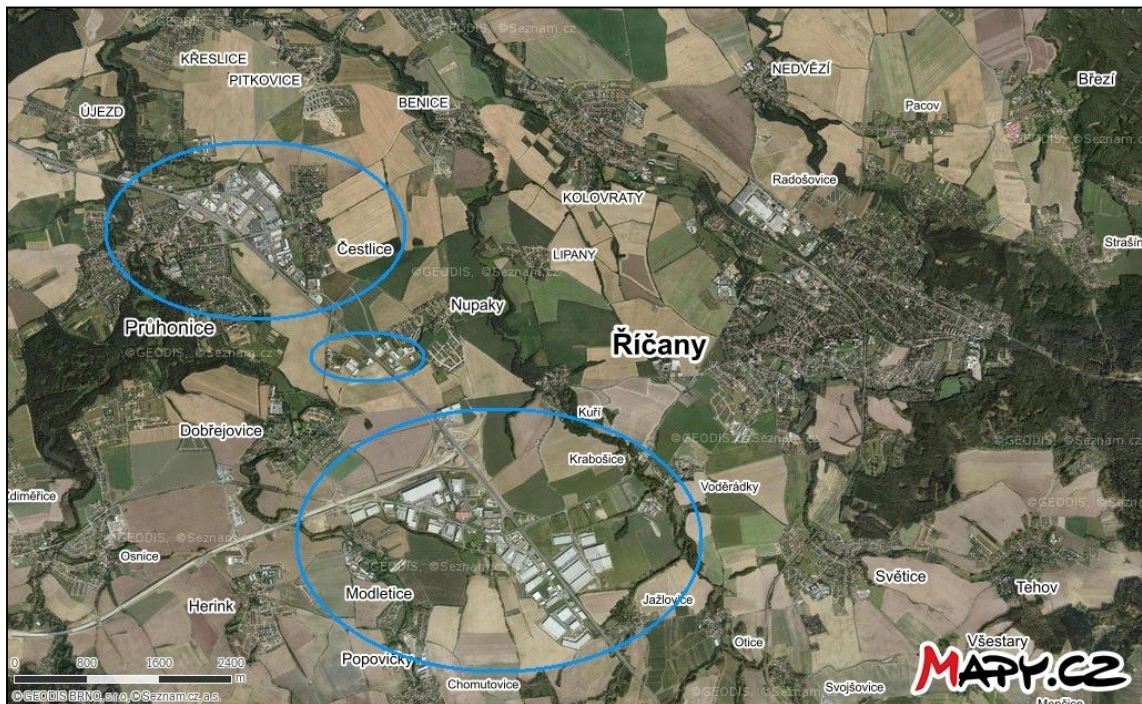
Zdroj: RSO 2006

Tabulka 4: Počet obydlených domů v Říčanech v roce 2006, období výstavby (1919 a dříve – 2006). Zdroj: RSO 2006 v Brázdová 2006.

Některými lokalitami nové zástavby v Říčanech se ve své práci na téma rezidenční stability blíže zabývá Martina Kopečná (2010). Lokality, o nichž pojednává její práce, dobře reprezentují celkový charakter nové výstavby ve městě. V práci je zařazeno několik lokalit s bytovými i rodinnými domy postavenými na okrajích města v rámci větších developerských projektů. Ty jsou zde realizovány zejména zhruba od roku 2005 (Kopečná 2010). Do té doby vznikala většina nových domů v Říčanech individuální výstavbou, která pokračuje i nadále. Město se v minulosti (konkrétně např. kolem roku 2006 pod vedením starostky Adrieny Mrázové) snažilo výstavbu omezovat stavebními uzávěrami a regulačními plány. I přesto je však nová výstavba na řadě míst zdrojem neshod a motivem vzniku občanských aktivit stavějících se proti ní (Kopečná 2010).

V Říčanech a v jejich blízkém okolí (v rámci administrativních hranic Říčan i mimo ně) probíhá také komerční suburbanizace, která však z větší části navazuje primárně na hlavní důležité dopravní tahy na katastrálním území města a v jeho okolí a

nikoliv na kompaktní městskou zástavbu. Rozsáhlé areály skladišť a dalších komerčních ploch vznikly v blízkosti dálnice D1 (viz obrázek 4). Vzhledem k charakteru komerčních zón kolem této dopravní tepny je relativně málo důležité, zda se nacházejí na území Říčán, některé z blízkých obcí, nebo na okraji území Prahy. Motivem jejich lokalizace je totiž především výhodná poloha a zóny jsou v mnoha ohledech vztahově propojeny (prostřednictvím různých distribučních sítí, ale mnohdy například i dojíždky pracovníků) mnohem více s jinými místy než s obcí, na jejímž území se nacházejí. Částečně přímo na území Říčán se nachází komerční zóna Modletice-Jažlovice, zaměřená zejména na skladování a logistiku. Další blízká komerční zóna Čestlice-Průhonice je o několik kilometrů dál ve směru na Prahu. V této zóně jsou zastoupeny zejména obchody, ale také například největší akvapark v ČR. Platí tedy, že zatímco funkcí první jmenované komerční zóny jsou skladování, logistika a také průmyslová výroba a tato zóna je pro své okolí významným zdrojem pracovních příležitostí, druhá jmenovaná zóna nabízí svému okolí zejména různé služby a až druhotně také pracovní příležitosti.

Obrázek 4: Komerční suburbanizace podél dálnice D1. Zdroj pracovních příležitostí a služeb pro obyvatele okolí? Zdroj: mapy.cz, 2015, upraveno.

Stejně jako v případě rezidenční suburbanizace lze i u té komerční tvrdit, že je hlavně součástí transformačních procesů v celém metropolitním areálu Prahy a místní (lokální) transformační procesy jsou v poměru k těm „celopražských“ zahrnuty jen relativně málo. Lokalizace komerčních areálů je většinou výsledkem záměru umístit je

v dobře dopravně dostupné lokalitě v Praze nebo jejím blízkém okolí a celý proces tak lze chápat spíše jako „komerční suburbanizaci v okolí Prahy“ než jako „komerční suburbanizaci Říčán (či jiné obce)“. Některé areály (např. komerční zóna Modletice-Jažlovice) leží dokonce na rozhraní území více obcí. Komerční suburbanizace může pozici Říčán posilovat, protože přispívá ke koncentraci ekonomických aktivit na jejich území nebo v blízkém okolí na úkor (centra) Prahy. To se pak projevuje i na datech vypovídajících např. o pracovní dojížděce, neboť některá pracovní místa v komerčních zónách (administrativně) spadají do Říčán, ačkoliv fyzicky i vztahově mohou být od nich oddělena⁶.

V komerční zóně Modletice-Jažlovice mají svá sídla či důležité sklady a logistické areály významné firmy nebo české pobočky zahraničních či nadnárodních společností – např. Billa, Hopi, Kaufland, Mountfield, KIKA nábytek, DHL Logistics (MAS Říčansko 2014). Na druhou stranu má ale tato zóna na město i oslabující vliv. Ve využívání řady služeb může dávat určitá část obyvatel Říčán a okolních obcí přednost komerčním zónám před jejich lokalizací (zejména nákupů) přímo do Říčán. Taková interpretace je v souladu s tezí o „edge cities“ vznikajících na okrajích velkoměst. „Edge cities“ (v případě okolí Prahy ovšem spíše jen shluky komerčních budov podobné skutečným „městům na okraji“) vlastně mohou oslabovat pozici velkoměsta, v jehož blízkosti stojí (tedy hlavního jádra metropolitního areálu), přitom však neposilují žádné okolní sídlo. Jde tedy spíše jen o logistické areály a ne o „edge cities“ v pravém smyslu.

3.5. Místní procesy a transformace

Vedle masivní suburbanizace, která je důsledkem polohy města v blízkosti Prahy, probíhají v Říčanech i další transformační procesy, u nichž už souvislost s polohou v zázemí velkoměsta není tak patrná. Říčany jsou dostatečně velkým městem, aby zde alespoň ve svých hlavních rysech fungovalo základní rozdělení na centrum a vnitřní a vnější město. Některé procesy, jež zde probíhají, mohou být (v menším měřítku a s určitou mírou schematičnosti a zjednodušení) analogií procesů, jež jsou sledovány ve větších městech včetně blízké Prahy. V souvislosti s pozicí města v pražském zázemí

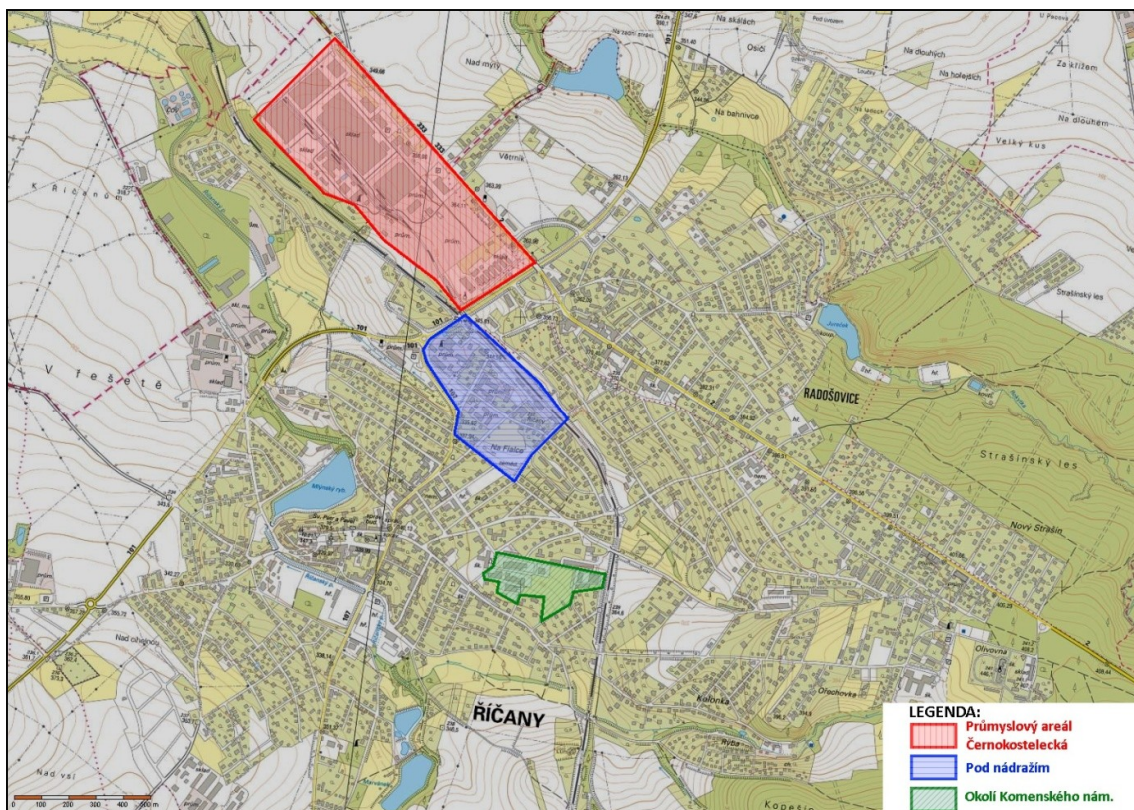
⁶ Nacházejí se např. v komerční zóně nenavazující na kompaktní zástavbu města (prostorová izolace, zóna sice je na území města, ale fakticky není jeho součástí) a velká část pracovníků může dojíždět z Prahy (vztahová nepropojenost s městem Říčany).

jsou tyto procesy důležité, protože jejich výsledkem může být například vytvoření pracovních míst nebo rozšíření nabídky služeb, což v obou případech eliminuje potřebu obyvatel vázat se na Prahu jako jádro metropolitního areálu. Jde zejména o lokality, kde byl v minulosti koncentrován průmysl a také o některá místa přiléhající k centru města, kde dochází ke změně funkčního využití ploch.

Ještě před vymezením transformujících se lokalit je třeba zdůraznit jednu mírně atypickou charakteristiku Říčán, kterou je značné množství postupně zastavovaných relativně rozsáhlých volných ploch uprostřed souvislejší zástavby sloužících původně jako trvalé travní porosty nebo dokonce k aktivní zemědělské činnosti. Příčiny jejich existence lze hledat zejména v historickém vývoji města. Mezery zůstávaly mezi poměrně živelně rostoucí zástavbou (a to nejen po roce 1990), popřípadě na místech, kde byla výstavba obtížná – například na místě bývalých rybníků.

Téma přebujelé výstavby se během posledních let stalo významnou součástí místní politiky a vedení města se hlásí k jejímu omezení. Pomocí nástrojů územního plánování by mělo být redukováno rozrůstání města do okolí. Současné vedení se však silně vymezuje také proti bytovým domům, jejichž stavbu vnímá jako narušení místního prostředí charakteristického převažující zástavbou rodinných domů (Šlajsová 2011). S argumentem příliš velkého počtu nových obyvatel bytových domů poukazuje i na enormní nároky na infrastrukturu (například čistírnu odpadních vod). Je však otázkou, zda rodinné domy, které současné vedení města vnímá jako vhodnější, nevytvářejí v poměru k počtu svých obyvatel ještě větší infrastrukturní nároky a zda by nebylo vhodnější uspokojit poptávku po bydlení ve městě spíše naopak podporou výstavby bytových domů přiměřené velikosti a v přiměřeném rozsahu v blízkosti již existující infrastruktury.

Jako ilustraci transformace probíhající v Říčanech odlišné od klasické rezidenční suburbanizace ve formě výstavby rodinných domů lze vymezit tři lokality, které jsou v rámci tohoto města výjimečné (viz Obrázek 5). Popis těchto tří lokalit má za cíl vhodně doplnit výsledky empirické části práce (a ukázat tak příklady vznikajících služeb či pracovních míst). Proto je kladen důraz na části města, kde dochází k jiným formám transformace než rezidenční suburbanizaci ve formě výstavby rodinných domů. Dopady rezidenční výstavby na město jsou snadno rozpoznatelné (zvýšení počtu obyvatel, nároků na infrastrukturu, růst města „do šířky“). Důsledky transformace vybraných (pro suburbánní zázemí méně typických) lokalit však nejsou jednoznačné a je tedy vhodné pokusit se interpretovat jejich působení na pozici města.

Obrázek 5: Tři vybrané transformující se lokality. Zdroj: Mapový portál Marushka, 2015, upraveno.

3.5.1. Lokalita Pod nádražím

Lokalita Pod nádražím je charakteristická zejména tím, že zde byly realizovány větší projekty, navíc koncentrované v relativní vzájemné blízkosti, a také svou rozmanitostí a kombinací působení více typů investorů. Tuto lokalitu jakožto jedno transformující se území neutváří a nespojuje její vnitřní homogenita (jako je tomu například u průmyslového areálu Černokostelecká), ale spíše soustředění změn – navíc pro město Říčany ne zcela typických – do určitého ohraničeného prostoru. V rámci Říčan je tím jedinečná, a proto je jí oproti zbylým dvěma vybraným lokalitám věnován větší prostor.

Lokalitou prochází hlavní pěší cesta spojující nádraží s Masarykovým náměstím (viz obrázek 6) – jedna z nejméně frekventovaných pěších tras ve městě. Západní část lokality Pod nádražím nese známky deindustrializace, jejímž výsledkem je zánik lihovaru – jediného většího průmyslového podniku v lokalitě – a jeho následná přeměna na obchodní centrum. Dalším významným projektem, který vznikl převážně na dříve nezastavěné ploše a ještě není zcela dokončen, je výstavba bytových domů „Bydlení v Alejích“. Třetí rozsáhlou investicí v lokalitě je volnočasové centrum „Na Fialce“. V lokalitě Pod nádražím také dochází k přechodu ke kvalitativně vyššímu využití ploch

a objektů a snahy o jejich zhodnocení – například výstavbou bytů na místě zahradnictví v lokalitě Pod nádražím (viz obrázek 7).

Obrázek 6 (vlevo): Pohled na lokalitu Pod nádražím od železniční stanice. Zdroj: autor diplomové práce 2014. Obrázek 7 (vpravo): Změna funkčního využití lokality. V popředí pozůstatky zahradnictví, v pozadí domy projektu Bydlení v alejích. Zdroj: autor diplomové práce 2014.

Kromě již zmíněných projektů se transformace dotkla i samotného nádraží, které prošlo rozsáhlými změnami v souvislosti s modernizací čtvrtého tranzitního koridoru ČR. Ačkoliv jde v tomto případě o proces, jehož původ zřejmě leží „mimo“ Říčany,⁷ změny v rámci něj nesou charakteristické znaky postindustriální transformace a transformace postsocialistických měst. Přestože rekonstrukce nádraží probíhala v režii společnosti Správa železniční dopravní cesty a České dráhy, je otázkou, zda město Říčany nemohlo více ovlivnit její výslednou podobu. Došlo k redukci celkového množství kolejí a jimi pokryté plochy a omezila se funkce nádraží pro nákladní dopravu. Stará výpravní budova již neslouží k odbavování cestujících, i nadále jsou v ní však obydlené byty. Přestože celkovým výsledkem modernizace železnice je nepochybně zkvalitnění železniční dopravy, má i několik rozporuplných bodů – zejména některé špatně využitě prostory. Město dokonce uvažovalo o odkoupení nádražní budovy od Českých drah a proměně jejího přízemí na služebnu městské policie nebo kavárnu. (Šmolík 2014) V případě vstupu do podchodu k nástupištím tzv. rondelu

⁷ Původ ležící mimo město Říčany má však i většina ostatním transformačních procesů, neboť kapitál i rozvojové impulzy nejsou endogenní.

pak město přistoupilo k vestavbě objektu s čekárnou, informačním centrem a pracovištěm městské policie, (Michalová 2014a) jež byla posléze kritizována zejména pro přílišnou nákladnost.

Bytové domy „Bydlení v Alejích“ byly v Říčanech v minulých letech kritizovány, a to zejména v souvislosti s jejich stavbou na dříve volném pozemku v poměrně těsné blízkosti centra města, s výškou budov a s plánovanou kapacitou až 125 bytů, (Radnice 2011), a staly se také předmětem politického boje. Stavba měla už od samého počátku řadu odpůrců, zejména za řad obyvatel blízkého okolí, kteří založili občanské sdružení Fialka, zorganizovali petici podepsanou 369 osobami (Štěpánek 2012, Kořen 2012a)⁸ a usilovali o redukci počtu domů (Štěpánek 2013)), ke které nakonec částečně i došlo – místo šesti podle původního plánu jich bude jen pět. Stavbu zpočátku provázely administrativní potíže se získáním stavebního povolení a napadáním územního rozhodnutí, při finalizaci pak potíže s kapacitou kanalizace (Šmolík 2011) a problémy s protahováním kolaudace, z jejíhož účelového oddalování developer i jeho zákazníci obviňovali město (Kořen 2012b). Řada bytů již tehdy byla prodána, noví majitelé museli čekat, až jim bude umožněno se nastěhovat (Projek Bydlení v Alejích – Fialka na jednání zastupitelstva 2011) a stali se tak „obětí“ reálných technických i politických problémů okolo stavby, která nakonec byla s několikaměsíčním zpožděním zkolaudována na konci roku 2011 (Šimek a Jechová, M. (2012). Investor RIM Engineering s.r.o. byl také kritizován za dopravní zátěž v okolí a poškozování veřejné zeleně (lipová alej) a nedodržování svých závazků (Šlajsová 2011).

Příliš rozsáhlá výstavba ve městě byla jedním z hlavních témat voleb do zastupitelstva města Říčany v roce 2010 (Předvolební prezentace politických stran 2010) a staré vedení města včetně starostky Adrieny Mrázové bylo tehdy terčem kritiky za to, že umožnilo výstavbu stavbu tzv. sídliště Fialka, jež se postupně stala nejvýraznějším příkladem kritizované výstavby ve městě (Michalová Adéla 2013a – vyjádření starosty V. Kořena). Za její omezení se ve svém politickém programu stavělo sdružení Klidné město, které posléze ve volbách zvítězilo.

Další investicí v lokalitě Pod nádražím je obchodní centrum Lihovar společnosti Titan Real Invest a.s, otevřené v listopadu 2011 (Reklama, Říčanský kurýr 2011). Obchodní centrum vzniklo přestavbou lihovaru, jehož budova pocházela z roku 1939 (Otevření nevšedního obchodního centra Lihovar v Říčanech 2011) a v němž byl

⁸ Organizátoři petice v čele s Martinou Kořenovou původně mluvili až o 700 podpisech. Více k petici v: Petici v kauze Fialka šetří úřady i policie. (Petici v kauze Fialka šetří úřady i policie 2008).

provoz ukončen v roce 2004. Obchodní centrum Lihovar se od jiných obchodů vzniknuvších v Říčanech po roce 1990 liší jednak tím, že jde o přestavbu staršího objektu (viz obrázek č. 8: OC Lihovar – celkový pohled), jednak také tím, že má svým charakterem blíže spíše k obchodním domům, jaké vznikly v centru Prahy či čtvrtích vnitřního města (Nový Anděl nebo Palladium) – má čtyři podlaží, zachovává prvky původní stavby (podobně jako například pražské Palladium, kde však byla přestavba provedena méně citlivě), sestává se z mnoha malých prodejen a nabízí i další prostory (např. kanceláře; sídlí zde mimo jiné architektonické studio). I přesto, že v době otevření byly obsazeny téměř všechny prodejní plochy (Otevření nevšedního obchodního centra Lihovar v Říčanech 2011), brzy začali nájemci Lihovar opouštět a řada obchodů zůstávala prázdná. Ukázalo se tedy, že skladba nabízených služeb a obchodů není vyhovující a nemá potenciál oslovit dostatek zákazníků (viz obrázek 9: OC Lihovar v pátek odpoledne).

Obrázek 8 (vlevo): OC Lihovar – celkový pohled. Zdroj: autor diplomové práce 2014. Obrázek 9 (vpravo): V OC Lihovar v pátek odpoledne. Zdroj: autor diplomové práce 2014.

Třetím velkým projektem v lokalitě Pod nádražím je volnočasové centrum Na Fialce (viz obrázek 10), dokončené v roce 2013. První úvahy a studie o jeho stavbě se datují do let 2009 a 2010 (Holeček, P. (2013)). Hlavním investorem centra je společnost Openplace, za kterou stojí zakladatel firmy Mountfield Ivan Drbohlav. Ten údajně od provozu centra nečeká návratnost vložených financí⁹, ale pouze pokrytí nákladů spojených s provozem (Khol 2012). Město zprostředkovalo dohodu s církví o výhodném získání pozemků (Lenárd 2010),¹⁰ ale na stavbě se finančně nijak nepodílelo (Kupec 2012). Část prostředků byla nicméně získána prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova v rámci Programu rozvoje venkova ČR (Leader) (Otevíráme nové centrum pro volný čas 2013)). Podobně jako u Bydlení

⁹ Jde o částku až 150 milionů Kč.

¹⁰ Tato dohoda byla terčem kritiky – viz také Končický 2010.

v Alejích, které se nalézají v těsném sousedství centra Na Fialce, hrozilo i tomuto projektu, že bude mít těžkosti s připojením ke kanalizaci. Otevření však nakonec proběhlo včas a bez problémů, protože byla (zřejmě i díky podpoře projektu ze strany města) přijata opatření, která napojení umožňující (Michalová 2013b).

Obrázek 10 (vlevo): Volnočasové centrum Na Fialce. Zdroj: autor diplomové práce 2014. Obrázek 11 (vpravo): Jeden ze zanedbaných pozemků. Na němž by podle územního plánu mohlo vzniknout veřejné prostranství, v bezprostřední blízkosti „Cesty svobody“ – spojnice nádraží s náměstím. Od centra Na Fialce z obrázku 10 je vzdálený jen asi 50 m. Zdroj: autor diplomové práce 2014.

Zcela novým projektem, který se zatím teprve chystá, je stavba soukromé základní školy Magic Hill na zbytku pozemků po bývalém zahradnictví. Město nemá k projektu zcela jednoznačné stanovisko. Říčany budou i nadále potřebovat vyšší kapacitu škol (i když tato škola uspokojí jen určitý segment obyvatel). Problém je ovšem v tom, že jde o lokalitu Fialka, která už v minulosti byla zpolitizována v souvislosti s Bydlením v Alejích a také v odporu místních v souvislosti se vznikem staveniště a s nárůstem dopravy – i když investor údajně nabízí řešení (vybudování parkoviště).

To, že lokalita prochází transformací, lze považovat za logický důsledek její atraktivní polohy, které lépe odpovídá jiné než dosavadní využití – zahradnictví, volné plochy, drobná řemeslná činnost a jen místy bydlení, převážně v rodinných domech. Realizované investice zde mohou přispět ke zlepšení kvality fyzického prostředí (Ilík a Ouředníček 2007). Na druhou stranu jsou ale se stavbou a fungováním nových rozsáhlých objektů spojeny také některé problémy, které lze přičítat především chybám nových staveb (nevhodné uspořádání prostoru kolem nich, architektonické a jiné kvality stavby, otázka využití), a již méně samotné transformaci. Ta přitom má nepochybně velký potenciál lokalitu oživit a obohatit – například novými službami, dostupnými dobře i ze staré zástavby – celé město. Jako poměrně úspěšné lze hodnotit volnočasové centrum Na Fialce zprovozněné 31. 8. 2013 (Holeček, 2013b), které není příliš

kritizováno (a pokud, tak prakticky jen v souvislosti s nárůstem automobilové dopravy v jeho okolí) a které obsahuje mimo jiné i ve městě do té doby chybějící služby – bazén a kino. Z architektonického hlediska je stavba odbornou veřejností považována za zdařilou (Holeček 2013a). Pozici města nepochybně posiluje, na druhou stranu může být ale i pouhým dorovnáním deficitu služeb a možností, které by zde pravděpodobně nebyť konkurence blízké Prahy byly již dříve, respektive v případě kina dříve nezanikly.

Hlavním problémem Bydlení v Alejích je zřejmě odpor některých obyvatel ke stavbě bytových domů na volném prostranství, kde by podle jejich názoru měl být například park. Zaplnění této dříve z velké části nevyužívané plochy v blízkosti mnoha služeb a obchodů a s vynikající dostupností veřejnou dopravou do Prahy je však zcela přirozené. Nové byty zde mohou v duchu koncentrované suburbanizace absorbovat část poptávky po bydlení v Říčanech. Ta by jinak mohla vytvářet tlak na další rozrůstání města do okolí na úkor zemědělské půdy – navíc v lokalitách vzdálených od služeb a se špatnou či žádnou dostupností hromadnou dopravou. Pozici města mohou bytové domy v blízkosti jeho centra podpořit tím, že jejich obyvatelé mají blíže k místním službám, než kdyby bydleli na okraji města, a tudíž mohou spíše upřednostňovat lokalizaci svých aktivit do Říčan. Hlavním relevantním argumentem proti stavbě v její výsledné podobě je tak diskutabilní podíl zastavěné plochy a výška domů a problémem jsou i rozepře mezi developerem a městským zastupitelstvem, které (myšleno je zastupitelstvo v letech 2010-2014) navíc vedlo konfliktní debatu se svými předchůdci ve vedení města.

Obchodní centrum Lihovar sice jednoznačně posiluje pozici města v pražském zázemí tím, že nabízí rozmanité obchody v kvalitativně vyšším obchodním domě, než jaké zde před jeho vznikem byly zastoupeny, je ale otázkou, zda tuto svou roli skutečně plní, protože již zhruba dva až tři roky po svém otevření mělo centrum potíže s nedostatečným obsazením obchodních ploch. Podle původního plánu mělo obsloužit až 3000 zákazníků denně, a to nejen z Říčan, ale z okresu Prahy-východ (Otevření nevšedního obchodního centra Lihovar v Říčanech 2011) - tedy z širšího okolí. Podle svých webových stránek se „V rámci propagačních aktivit...“ snažilo „...oslovit zákazníky v dojezdové vzdálenosti cca 10–15 km“ (Centrum Lihovar Říčany 2012). Příčiny toho, že se obchodní centrum neuplatnilo zcela podle původních představ investora, mohou být v nevhodně zvoleném spektru obchodů, které možná neměly dostatečný potenciál přitáhnout zákazníky, a dále také paradoxně – přestože obchodní centrum leží přímo vedle frekventované křižovatky – v dopravní dostupnosti. Vzhledem k typu obchodů blízcímu se svým charakterem obchodním domům typu Nový Anděl

(byť samozřejmě v mnohem menším měřítku) by totiž podstatná část zákazníků mohla do obchodů dorazit pěšky. Pěší dostupnost obchodního centra je však spíše špatná, protože neleží na žádné frekventované pěší trase a přístupové cesty z obytné zástavby i například z nedalekého nádraží k němu jsou navíc neatraktivní, protože vedou okolo nevyužitých zanedbaných pozemků či parkovišť a v případě cesty z nádraží dokonce přímo po komunikaci společné pro chodce a motorová vozidla. Motorizované zákazníky pak centrum zřejmě neosloví více než jiné obchody (supermarkety) s parkovištěm ve městě nebo jeho okolí. Nejistá je i schopnost Říčan „uživit“ obchodní centrum tohoto typu. V současnosti (teprve čtyři roky od otevření) již došlo k částečné změně nabízených služeb a část ploch byla přeměněna na lékařský dům (Reklama, Říčanský kurýr 2014) a kanceláře, které tam může přivést více lidí a tedy i možných zákazníků obchodů. I v současnosti je nicméně v objektu k dispozici 540 m² (z celkových 2000 m²) kanceláří k pronájmu (Kancelare.cz 2015), což naznačuje, že sehnat zájemce o ně není jednoduché. Dalším krokem, který by obchodnímu centru mohl pomoci, je zatraktivnění pěšího přístupu k němu.

Přestože v lokalitě Pod nádražím již byly realizovány tři velké projekty a také individuální výstavba několika rodinných domů, část území stále tvoří chátrajících areály, místo nichž podle nového územního plánu Říčan může vzniknout smíšená zástavba s obytnou i komerční funkcí (Říčany: Územní plán 2014). Polyfunkční využití lokality bylo přitom významným faktorem úspěchu transformace například v Karlíně (Ilík a Ouředníček 2007). Část ploch je také vyčleněna pro dopravní infrastrukturu a veřejná prostranství (Říčany: Územní plán 2014) – viz obrázek 11.

3.5.2. Lokalita Okolí Komenského náměstí

Okolí Komenského náměstí v Říčanech je poměrně netypickou transformační lokalitou. Leží východním směrem nedaleko od historického centra města, neprochází jí však žádná z nejvýznamnějších městských komunikací. Přestože jde podle názvu o náměstí, lokalita se v minulosti vyznačovala zejména volnými zatravněnými pozemky na pomezí sídliště (viz obrázek 12) a starší vilové zástavby. Transformace se týkala převážně zastavění části těchto ploch a téměř vůbec se nedotkla okolních budov, z nichž některé pouze prošly obvyklými rekonstrukcemi. Protože nezastavěné plochy se nacházely a dodnes nacházejí uvnitř dříve zastavěného území, nejedná se v tomto případě o růst města do šířky, ale o jakési jeho doplňování a zahušťování.

Obrázek 12 (vlevo): Komenského náměstí – bytové domy a budova městského úřadu. Zdroj: autor diplomové práce 2015. Obrázek 13 (vpravo): Komenského náměstí – městský bytový dům a DPS Senior. Zdroj: autor diplomové práce 2015.

V rámci Říčán je tato lokalita podobně jako i lokalita Pod nádražím atypická přítomností větších projektů, v celkovém kontextu postsocialistických transformací je pak jedinečná tím, že podstatná část z nich byla a je organizována a financována městem, které sem koncentruje část administrativy a svých služeb pro občany. Transformace zde probíhá relativně pozvolna zhruba od poloviny devadesátých let. Realizovány zde byly zatím celkem čtyři velké investice z veřejných peněz. V roce 1996 zde byl zřízen dům s pečovatelskou službou (DPS) Senior (DPS Senior.cz 2015). V lokalitě dále vznikly dva domy s obecními byty a přízemím s nebytovými prostory, kde se mimo obchodů a restaurace provozovaných soukromníky nachází také lékařská pohotovost a dětské oddělení místní městské knihovny (Obrázek 13). Komplex také obsahuje garáže zdravotnické záchranné služby. Kromě toho byla rekonstruována budova uprostřed náměstí, která dříve sloužila jako samoobsluha (přízemí) a kanceláře (první patro). V budově došlo k výrazné redukci plochy prodejny potravin a její větší část nyní slouží jako pracoviště městského úřadu (přestavba umožnila přestěhování části agendy z okraje města). Sídlí zde také městská policie. V současnosti v lokalitě probíhá stavba denního stacionáře pro seniory. O něco dále od náměstí vznikl velký šestipatrový bytový dům a také budova Telecomu, v níž dnes sídlí kanceláře a fitness centrum. Vedle budovy městského úřadu je jedinou budovou, která prošla změnou funkčního využití, kino, které bylo uzavřeno a nemá v současnosti žádnou funkci. Uvažuje se nicméně o jeho přestavbě (Adéla Michalová 2014b).

Územní plán v lokalitě počítá na volných plochách s další občanskou vybaveností i se smíšenou zástavbou a některé plochy by měly i nadále zůstat volné a sloužit jako veřejná prostranství nebo zeleň (Říčany: Územní plán 2014). Způsob

využití rozsáhlého volného prostoru, kterým lokalita dodnes disponuje, (viz obrázek 14) byl i v této lokalitě mírně kontroverzním tématem, podobně – i když v menší míře – jako tomu bylo v lokalitě Pod nádražím – Na Fialce (viz například diskuze týkající se přípravy nového územního plánu; Archiv diskusního fóra. Město Říčany 2010).

Z hlediska pozice města lze předpokládat, že transformace této oblasti má neutrální nebo mírně pozitivní dopad. V lokalitě sice přibyla pracovní místa a některé služby, jde však zejména o ty, které by pravděpodobně byly ve městě v nějaké podobě přítomny i jinak, pouze v jiné lokalitě. Jejich koncentrací do této lokality nicméně může v rámci města vzniknout určité subcentrum, jehož pozice je však zatím spíše slabá.

Obrázek 14: Komenského náměstí – volné plochy. Zdroj: autor diplomové práce 2015.

3.5.3. Lokalita Průmyslový areál Černokostelecká

Průmyslový areál na severozápadním okraji Říčan prošel po roce 1990 výraznými změnami, z nichž nejviditelnější je vznik supermarketů (TESCO, BILLA, LIDL) a dalších menších specializovaných obchodů na jeho okraji. Přístup do celé lokality je nejpohodlněji možný osobním automobilem – u supermarketů jsou rozsáhlá parkoviště. Nachází se zde ale i frekventovaná autobusová zastávka. Vybudována je také infrastruktura pro pěší, celé uspořádání lokality je ovšem uzpůsobeno spíše automobilové dopravě a pro běžnou pěší docházku je navíc lokalita poměrně vzdálená od obytné zástavby. V oblasti dále působí řada firem zabývajících se zejména logistikou a skladováním (Sanitas, Česká pošta, FAST ČR a desítky dalších), vznikly zde rozsáhlé prodejní plochy a v současnosti přibývají i pracovní místa, ačkoliv některé prostory

stále hledají využití (viz obrázek 15). Starý logistický areál je nicméně i v současnosti intenzivně využíván (viz obrázek 16).

Obrázek 15 (vlevo): Výšková administrativní budova stále hledá nájemce kanceláří. Zdroj: autor diplomové práce 2015. Obrázek 16 (vpravo): Stará část logistického areálu je i nadále využívána. Zdroj: autor diplomové práce 2015.

V současnosti navíc probíhá projekt přestavby části tohoto prostoru na „business park“ Green square, kde má být k dispozici „60 000 m² nájemních ploch určených k průmyslovému a maloobchodnímu využití“ (viz obrázek 17) a také „shopping park“ Atrium společnosti CONTERA Management s.r.o. (Green square 2015). Přestože jde o využití a přestavbu staršího průmyslového areálu ze 70. let dvacátého století, vzhledem ke skladbě plánovaných odvětví je jeho současné zaměření srovnatelné se zcela nově postavenými komerčními zónami podél dálnice D1. Areál tak lze považovat i za projev nerezidenční suburbanizace (byť ne na zelené louce) nebo za určitý prvek „edge city“.

Obrázek 17: Plán „business parku“ Green square. Zdroj: Green square 2015.

Areál má bezprostřední dopravní napojení na Černokosteleckou ulici (spojnice Prahy a Kutné Hory) a výhledově také na Pražský okruh. Leží v blízkosti dálnice D1. Přestože do areálu byla v minulosti zavedena také železniční vlečka, v současnosti je napojení na železnici zrušeno. Dopravní koncepce celého areálu tedy zřejmě s železnicí nepočítá, což lze vnímat jako určitý deficit. Potenciálním nedostatkem může být také zahlcení Černokostelecké ulice, které je již nyní zejména v ranní a odpolední dopravní špičce enormní a může firmám působícím v areálu generovat potíže. Samotná činnost těchto firem přitom nepochybně ke špatné dopravní situaci bude také přispívat. Je otázkou, do jaké míry může zdejší dopravní situaci ulehčit výstavba Pražského okruhu, na který má být v blízkosti lokality nájezd (Geoportál hlavního města Prahy 2015).

Obrázek 18: Supermarkety v oblasti průmyslového areálu. Zdroj: autor diplomové práce 2015.

Obrázek 19: Transformace průmyslového areálu. V popředí plochy připravené pro výstavbu nových budov v rámci projektu Green Square, v pozadí první nové haly a průmyslový areál. Zdroj: autor diplomové práce 2015.

Transformace tohoto průmyslového areálu může pozici města Říčany posílit vytvořením pracovních míst. Supermarkety, které zde aktuálně jsou, pak mají – jak potvrdilo dotazníkové šetření – velký význam z hlediska uspokojení maloobchodní poptávky ve městě. Posílení pozice města však není tak jednoznačné při zohlednění faktu, že pracovní místa vznikají na plochách, kde již dříve byly k dispozici jiné pracovní příležitosti (jde tedy spíše o jejich náhradu). Otázkou je v této souvislosti kvalitativní posun ve skladbě nabízených pracovních míst od sekundéru (průmysl) k terciéru (služby). K určité změně této skladby sice zřejmě dochází, lze ale předpokládat, že i velké množství nových pracovních míst bude v odvětvích

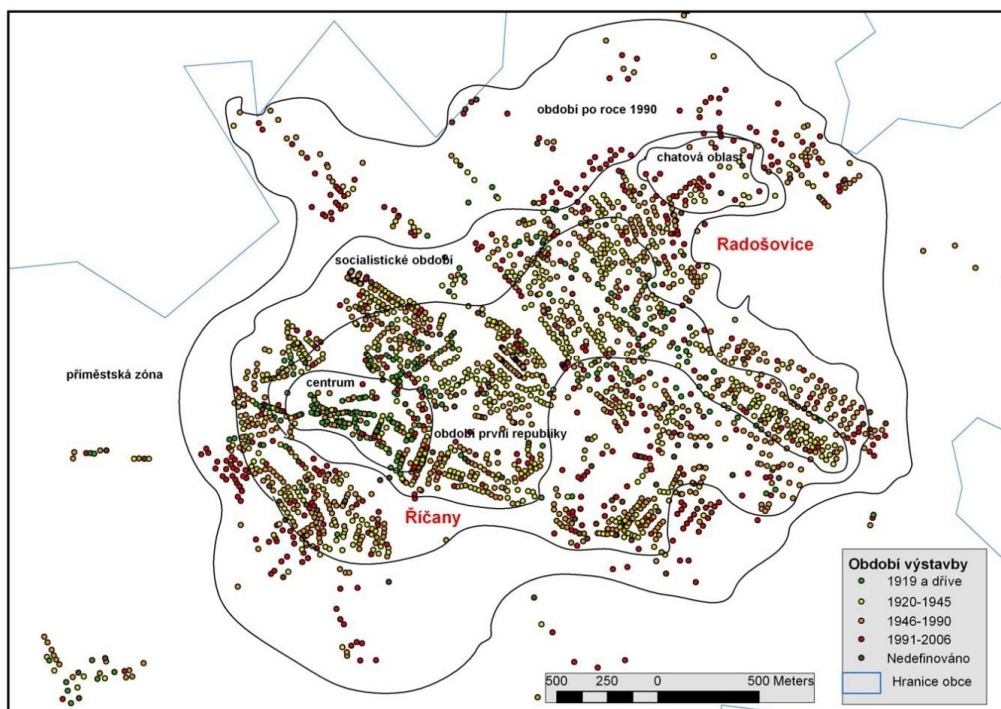
vyžadujících méně (středně) kvalifikovanou pracovní sílu – v dopravě a skladování. Také velké obchody (viz obrázek 18) sice v současnosti přitahují obyvatele města i okolí, jejich vznikem však mohly v minulosti utrpět některé menší prodejny umístěné přímo v obytné zástavbě města, a tak ani jejich příspěvek k navýšení významu města není jen pozitivní. Přesto transformace této lokality celkově pozici města nepochybně posiluje. Z hlediska územního rozvoje Říčan je přínosem tohoto areálu využití již dříve zastavěných ploch (viz obrázek 19) a tím i uspokojení části poptávky po pozemcích, která by jinak mohla být naplněna na úkor zemědělské půdy v okolí.

4. Metodika výzkumu

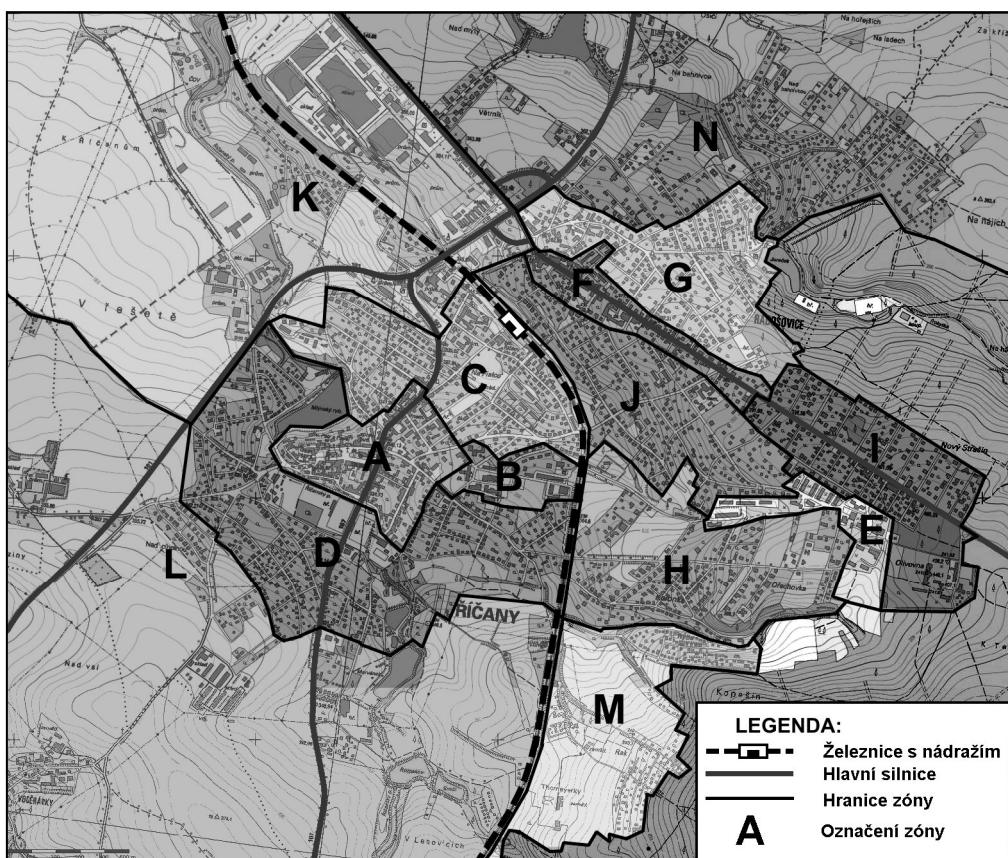
Městem Říčany se v minulosti zabývalo několik studentských textů, které jsou v kontextu této práce relevantní. Prvním z nich je bakalářská práce Markéty Brázdové (2007) *Prostorové formy nové rezidenční výstavby v zázemí Prahy na příkladu Říčan*, v níž její autorka rozdělila na základě údajů o výstavbě a o stáří domů město do zón (viz obrázek 20). Toto rozdělení bylo částečně inspirací při vytváření dotazníku v této práci při konstrukci mapy, podle níž respondenti upřesňovali lokalitu svého bydliště (viz obrázek 21). Stáří domů nicméně nebylo jediným kritériem pro vymezení zón, velkou roli hrály zejména dostupnost služeb či veřejné dopravy a také snaha o snadnou rozlišitelnost a kompaktnost zón. Také typ zástavby byl důležitější než její stáří. Z hlediska grafického ztvárnění bylo žádoucí, aby mapa mohla být černobílá, což výrazně zlevnilo tisk dotazníků.

Dalším relevantním textem je diplomová práce Martiny Kopečné, které se podařilo pojmenovat některé motivy stěhování do Říčan a důvody, proč a zda jsou zdejší rezidenti se svým bydlením (i bydlištěm) spokojeni či ne (Kopečná 2010). Také některé otázky v dotazníku použitým v práci Martiny Kopečné byly inspirací pro konstrukci vlastního dotazníku. Podobnou inspirací byl i dotazník použitý Petrou Puldovou (2006), jejíž text *Vliv suburbanizace na změnu sociálního prostředí v zázemí Prahy* se sice bezprostředně netýká Říčan, ale zabývá se také do jisté míry příbuzným tématem (suburbanizací v zázemí Prahy) jako tato práce. Metodologie této práce a zejména použitý dotazník vycházejí především z knihy Miroslava Dismana *Jak se vytváří sociologická znalost* (2002).

Objektem výzkumu je lokalizace aktivit obyvatel města. Konkrétním předmětem výzkumu jsou lokality, kam lidé své aktivity směřují, důvody, které je k výběru těchto lokalit vedou, a také různé charakteristiky těchto obyvatel. Na základě získaných výsledků je možné přibližně stanovit obvyklý prostor aktivit („activity space“) respondentů a jejich domácností a zjistit možné souvislosti mezi příslušností respondentů k určité kategorii, lokalizací jejich aktivit a důvody pro tuto lokalizaci.

Obrázek 20: Zóny města Říčany podle období výstavby (1991 a dříve – 2006). Zdroj: RSO 2006 v Brázdová 2007.

Obrázek 21: Mapa použitá ve vlastním dotazníkovém šetření. Zdroj: Mapový portál Marushka 2014, vlastní zpracování. **Poznámka:** A (Centrum); B (Okolí Komenského náměstí); C (Širší okolí centra – sever); D (Širší okolí centra – jih); E (Sídliště Olivovna a Kavčí skála); F (Dolní Černokostecká a okolí); G (Nad Jurečkem); H (Východně od trati, Kolonka); I (Horní Černokostecká a okolí); J (Nad nádražím); K (Okraj – severozápad); L (Okraj – jihozápad); M (Celé chatové osady až k lesu – Ryba a Rak, Thomayerka); N (Okraj – sever).

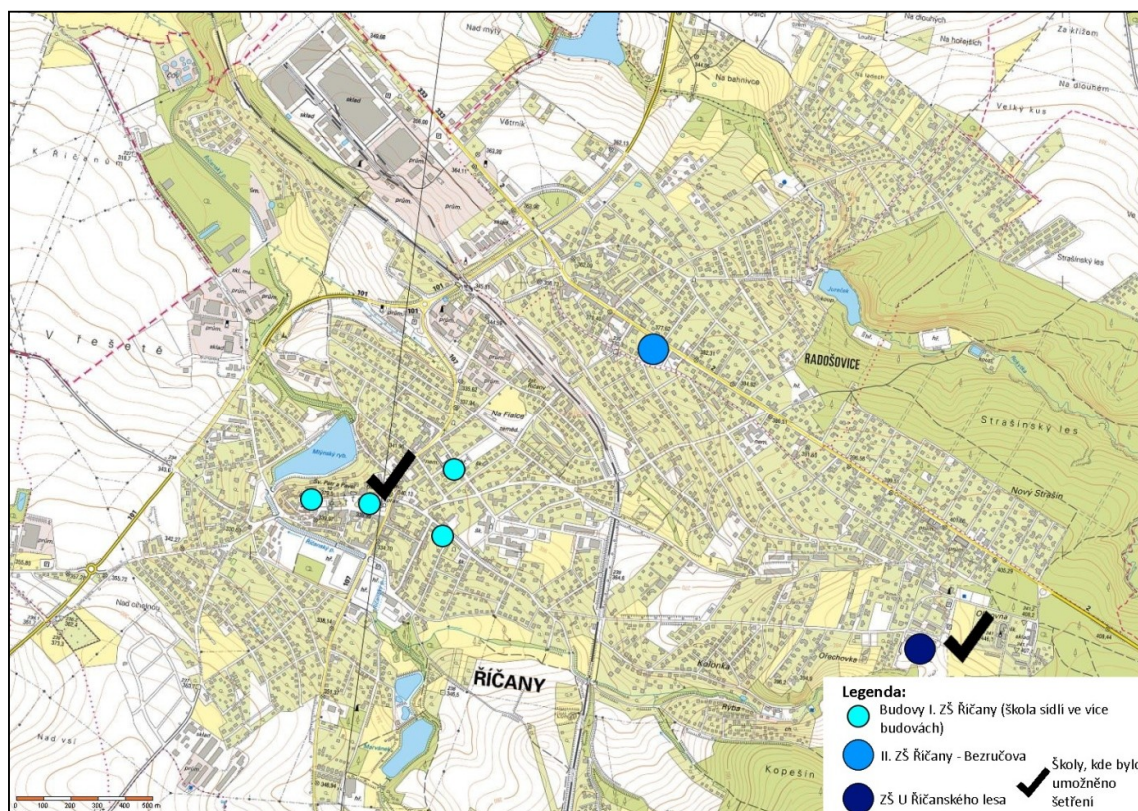
Výzkum proběhl formou dotazníkového šetření (viz dotazník obsazený v příloze práce), jehož cílovou skupinou byly domácnosti obyvatel v produktivním věku s dětmi navštěvujícími základní školu v Říčanech. Podoba připraveného dotazníku byla jistým kompromisem mezi snahou získat poměrně detailní informace o domácnostech na jedné straně a potřebou oslovit jich relativně vysoký počet, který by již byl těžko zpracovatelný formou osobních rozhovorů, na straně druhé. Při sestavování dotazníku bylo cílem umožnit respondentům výběr z dostatečně širokého spektra odpovědí a tam, kde nebylo možné takový výběr sestavit, byly zvoleny otevřené či polootevřené otázky. Odpovědi na ně však byly při zpracování dotazníků za účelem snazší uchopitelnosti stejně kategorizovány.

Byly využity všechny typy otázek (uzavřené, polouzavřené i otevřené) s tím, že cílem bylo umožnit uvedení co nejširšího spektra možností, ale zároveň co nejvíce zjednodušit dotazník (po grafické stránce, ale i s ohledem na následné zpracování dat) tam, kde bylo možné předpokládat odpovědi a nabídnout respondentům výběr z možností. Jen u tří otázek byl uplatněn výběr ze škály možností; i z odpovědí na ostatní otázky však bylo možné při zpracování dat vytvořit škály, byť za cenu zjednodušení odpovědí a částečné ztráty rozmanitosti dat. Ke konstrukci každé otázky či spíše skupiny otázek tak bylo přistupováno individuálně.

Otázky se týkaly nejen samotných respondentů, kterými byli rodiče (respektive jeden z rodičů) žáků základních škol, ale také ostatních členů jejich domácností. Přestože jsou analyzována převážně kvalitativní data (být s využitím některých jednoduchých kvantitativních metod), bylo důležité, aby co možná největší část sledované populace měla alespoň teoretickou možnost být do výzkumu zahrnuta. Proto byly zvoleny domácnosti dětí docházejících do čtvrté třídy prvního stupně. Tím bylo minimalizováno riziko zkreslení dané možností odchodu starších dětí na některou výběrovou školu a zároveň bylo možné předpokládat, že žáci čtvrté třídy mohou pravděpodobně mít také sourozence navštěvující vyšší stupeň základní školy nebo teprve v předškolním věku (což ovšem nakonec platilo jen v malé části domácností).

V Říčanech fungují celkem tři velké základní školy (viz obrázek 22) a v každé z nich byl učiněn pokus o získání souhlasu s provedením dotazníkového šetření, respektive o umožnění distribuce dotazníků respondentům skrze žáky. Školy mezi

sebou mají město rozdělené do školských obvodů¹¹ a docházejí tak do nich zpravidla děti z jejich bližšího okolí; ne vždy je však příslušnost dítěte ke škole dodržována a vyskytují se tak situace, kdy školu navštěvují i žáci z jí nepříslušejících lokalit. Vzhledem k tomu, že jednotlivé školy mají rozdílný počet čtvrtých tříd (2-4), bylo šetření směřováno pouze na dvě třídy v každé škole, vždy 4.A a 4.B. S provedením šetření však souhlasily pouze dvě ze tří škol: I. ZŠ Říčany a ZŠ U Říčanského lesa. Dotazníky byly distribuovány v březnu 2015, přičemž způsob distribuce byl ponechán na přání spolupracujících škol a jejich zaměstnanců. Snahou bylo maximálně vyhovět požadavkům škol v souvislosti s šetřením tak, aby toto šetření vůbec bylo umožněno. V I. ZŠ Říčany byl autor této práce osobně přítomen u rozdávání dotazníků a celý výzkum ve třídách krátce představil, v ZŠ U Říčanského lesa byly dotazníky pouze spolu se stručnými instrukcemi předány pedagogům, kteří je posléze rozdali sami.

Obrázek 22: Umístění škol ve městě. Zdroj: Mapový portál Marushka, 2014, vlastní zpracování.

Nevýhodnou zvoleného způsobu distribuce dotazníků přes školy byla nemožnost opakovaně respondenty kontaktovat a šetření jim připomenout. Jako velké štěstí se ukázal fakt, že jedinou školou, kde šetření proběhlo podle původního záměru, což znamená, že vůbec proběhlo a že mělo přijatelnou návratnost dotazníků, byla právě I.

¹¹ Viz *Obecně závazná vyhláška města Říčany č. 6/2014, kterou se stanoví školské obvody základních škol zřízených městem Říčany a část školského obvodu základní školy zřízené městem Říčany*, Město Říčany (2014).

ZŠ Říčany. V jejím obvodu totiž leží prakticky všechny druhy zástavby a pravděpodobně žijí všechny základní typy domácností, které lze v Říčanech identifikovat. Vzhledem k tomu, že výsledky analýzy provedené v této práci nemají ambici být reprezentativní, a také vzhledem k celkově nízkému počtu vybraných dotazníků (viz tabulka 5) byly do analýzy zařazeny všechny získané dotazníky.

Návratnost dotazníků

ŠKOLA	Počet rozdaných dotazníků	Návratnost
I. ZŠ Říčany	56	21 (37,5 %)
ZŠ U Říčanského lesa	46	7 (15,22 %)
Celkem	100	28 (28 %)

Tabulka 5: Návratnost dotazníků. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Z 28 navrátivších se dotazníků (vyplněných 28 respondenty v 28 domácnostech) se podařilo získat údaje celkem o 117 osobách, z toho 57 dospělých. Z vyplněných dotazníků bylo evidentní, že naprostá většina respondentů správně pochopila otázky a většina dotazníků byla vyplněna poměrně důkladně. V některých případech respondenti nepostupovali zcela přesně podle pokynů a uváděli například více důvodů nebo lokalit než měli. Nakonec byly i tyto odpovědi zohledněny a byly pro ně vytvořeny zvláštní kategorie, popřípadě byly odpovědi zařazeny do nějaké jim blízké kategorie. Ojedinele respondenti vynechávali jednotlivé otázky, což bylo většinou způsobeno tím, že nemohli odpovědět (např. v domácnostech s pouze jedním dospělým nebyly vyplněny otázky týkající se partnera). Výjimečně nebyl vyplněn věk a pohlaví dětí, což lze přičítat snaze rodičů chránit jejich soukromí. Na zpracování dat to však nemělo vliv, protože pohlaví dětí při analýze nehrálo žádnou roli a jejich přesný věk byl irelevantní, neboť bylo možné je většinou alespoň zařadit do věkové kategorie na základě uvedené navštěvované školy. Často se podařilo získat ucelený přehled o činnostech a charakteristikách jednotlivých domácností.

Je třeba zdůraznit, že získaná data nejsou reprezentativní, což by při zvoleném způsobu výběru respondentů nebyla ani při lepší návratnosti dotazníků, na druhou stranu ale nepostrádají jistou validitu, protože obsahují velké množství komplexních spíše kvalitativních údajů.

Demografické rozložení sledovaného vzorku populace (viz tabulka 6) je poplatné jeho výběru. Ve vzorku populace (včetně dětí) mírně převažují ženy (55,6 %). Vysoce zastoupeni jsou vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé (zřejmě proto, že jsou více zastoupeni ve sledované skupině obyvatel, ale také proto, že vzdělanější respondenti byli pravděpodobně více nakloněni vyplňování dotazníku) – tvoří 54,3 % zúčastněných

dospělých. Věk účastníků je daný vzorkem populace. Více než polovina osob (60 jedinců) byla mladších než 18 let, mezi dospělými pak naprosto převažují jedinci ve věku 30-60 let (93 % dospělých) – tedy dospělí v produktivním věku.

Dospělí účastníci šetření				
Věk	19-31	31-40	41-60	61-95
	1	24	29	3
Vzdělání	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VŠ/VOŠ
	3	10	13	31
Pohlaví	Muž	Žena		
	27	30		

Tabulka 6: Dospělí účastníci šetření. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Otázky použité v dotazníku se týkaly lokalizace jednotlivých aktivit respondentů a členů jejich domácností – pracovních aktivit, školní docházky, nákupů, volného času a zdravotnictví. Dále byly zjišťovány charakteristiky respondentů a jejich domácností. Kromě základních sociodemografických charakteristik (pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání) šlo o bydliště, velikost a typ bydlení, rok přistěhování do obce a do současného bytu či domu a dále také o sociální vazby na Říčany. Těmi byly počet přátel, s kterými se pravidelně stýkají, a kteří bydlí v Říčanech, a existence příbuzných žijících v Říčanech, ale mimo domácnosti respondentů. Zjišťováno bylo také, odkud a z jakého typu bydlení se respondenti do města přistěhovali (přistěhovali-li se). S pomocí jednoduché mapy obsažené v dotazníku bylo u respondentů bydlících v Říčanech rovněž zjišťováno, v které části města bydlí.

Ještě před provedením samotného dotazníkového šetření byl uskutečněn pilotní výzkum, jehož účelem bylo eliminovat více či méně skryté chyby dotazníku a během nějž byly postupně zapracovávány připomínky celkem čtyř respondentů, na kterých byl dotazník testován. Zkušební respondenti byli požádáni, aby dotazník nejen vyplnili, ale aby také uvedli, co v něm považují za problematické. Podněty získané pilotním šetřením se týkaly zejména formulace některých otázek, výčtů nabízených možností a také času potřebného k vyplnění dotazníku a usnadnění jeho vyplňování vhodnějším uspořádáním. Vyplnění mělo trvat nejvýše zhruba 20 minut. Určitým problémem, který se však částečně podařilo eliminovat snížením celkové časové náročnosti dotazníku a který se v praxi nakonec nepotvrdil (dotazník vyplnilo i množství větších domácností), byla vyšší časová náročnost pro respondenty z početnějších domácností. Protože údaje měly být vyplněny za každého člena domácnosti, narůstala časová náročnost spolu s počtem osob, za které byl dotazník vyplňován. Proto také byly některé otázky cíleny

pouze na respondenta/ku a jeho/jejího partnerku/ra. Důvodem omezení některých otázek pouze na dva členy domácnosti byl také fakt, že u některých ostatních členů (hlavně dětí) by jejich vyplnění bylo zbytečné.

Obsahová struktura dotazníku (pořadí otázek) byla vytvořena tak, aby co nejvíce usnadňovala vyplnění a aby respondenti udrželi pozornost a vyplnili jej celý. To se zřejmě podařilo, protože dotazníky se vracely vyplněné až do konce a otázky byly vynechávány jen zřídka.

Smyslem první otázky v dotazníku nebylo primárně zjištění údajů, ale přidělení číselného označení každému členovi domácnosti respondenta tak, aby si je dobře zapamatoval a během vyplňování dotazníku vyplnil odpovědi za sebe i za ně správně pod v této otázce přiděleným číslem. Respondenti doplňovali také osobu, o kterou jde (matka, otec, dítě...) – zejména proto, aby si zafixovali spojení dané osoby s jejím číslem. Otázka byla takto zkonstruována při zohlednění připomínek získaných v pilotním šetření („zkušební“ respondenti tvrdili, že by jim to pomohlo). Otázky 2-6 byly směřovány přímo na lokalizaci aktivit, přičemž předmětem dotazování byla vždy samotná lokalita dané aktivity (otevřená otázka) a důvody jejího výběru. Respondenti vybírali dva hlavní důvody ze seznamu možností, který byl sestaven ke každé činnosti odlišný v závislosti na operacionalizaci lokalizace dané činnosti. Respondenti zaškrtovali možnosti zvlášť pro každého člena své domácnosti, pouze v otázce 4 zaměřené na nákupy vyplňovali odpovědi za celou domácnost (s možností uvedení více lokalit a dvou důvodů lokalizace u každé z nich). Prostřednictvím této otázky byl zjišťován rovněž typ využívaných obchodů (výběr z možností). V otázkách 2 a 3, zaměřených na pracovní aktivity a školní docházku, byl předmětem dotazování rovněž způsob dopravy za těmito aktivitami. Cílem bylo zjistit, jaký typ dopravy využívají, přičemž tato práce (vzhledem k tomu, že doprava není jejím hlavním tématem) vychází ze zjednodušujícího předpokladu, že tento způsob dopravy alespoň velmi zhruba (a určitě ne všeobecně) odpovídá i způsobu dopravy za jinými aktivitami, aby byl ušetřen prostor v dalších otázkách.¹² Respondenti byli instruováni, aby odpovídali pouze za ty členy své domácnosti, kteří dotazovanou aktivitu provozují (např. za dospělé vynechali otázku na školní docházku atd.). V otázce 5 směřované na volný čas bylo předmětem dotazování širší spektrum činností. Aby vůbec bylo reálné takovou otázku graficky

¹² Tedy například, že pokud dítě dochází obvykle do školy pěšky, nejspíš se stejným způsobem dopravuje i za svými kroužky – které jsou často lokalizovány v blízkosti školy; rodiče nakupují po cestě autem z práce apod.

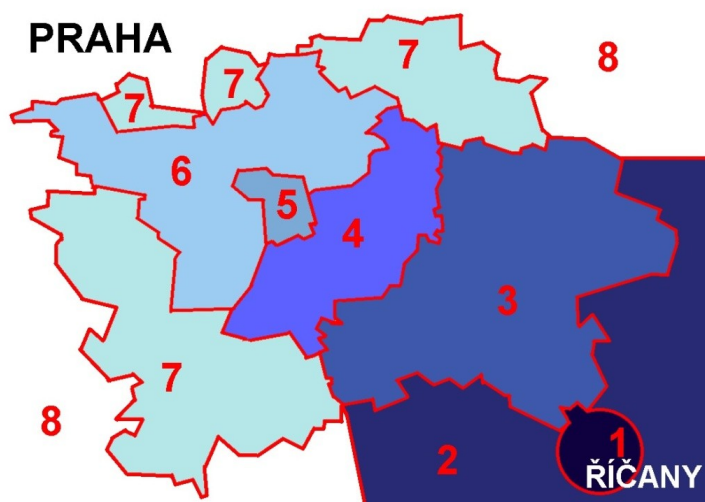
zpracovat a přitom zachovat možnost přiřazení přesné odpovědi ke každé osobě, byla tato otázka řešena formou doplňování některé z vypsáných možností do tabulky k jednotlivým osobám. Pořadí otázek 2-6 bylo zvoleno tak, aby nejprve přišly na řadu ty, jejichž vyplnění je jednodušší (každý ví, kde pracuje, ale těžší je zamyslet se, kde nejčastěji nakupuje a ještě těžší je odpovědět, kde provozuje své často různorodé volnočasové aktivity). Záměrem bylo také, aby respondenti nejprve vyplňovali spíše otázky, které se týkají každé domácnosti (škola, práce, nákupy) a až potom volný čas, kde bylo vyplnění (i příprava otázky) zřejmě nejkomplicovanější. Zdravotnictví bylo zařazeno až jako šesté, jednak z prostorových důvodů, ale také proto, že je lze považovat za více osobní otázku a nebylo by vhodné umístit ji jako jednu z prvních.

Otázky 7a až 7e zjišťovaly vazby respondentů a jejich partnerů/ek na město, postoje k využívání možností, které jim nabízí, a preferované prostředí (škála venkov – velké město). Otázky 8 – 14 byly směřovány na bydlení respondentů a jeho charakteristiky (velikost, typ) a také na faktory související s rezidenční stabilitou či migrací (rok přistěhování, předchozí bydliště). Otázkou 15 byly zjišťovány tři základní sociodemografické charakteristiky všech členů domácností – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Doplňková otázka 16 umožňovala respondentům uvést svůj email pro případ pozdějšího kontaktu za účelem provedení rozhovoru. Svůj email však uvedlo minimum respondentů – pouze tři.

I přes velkou snahu usnadnit respondentům vyplňování dotazníku byla nakonec celková návratnost relativně nízká (viz tabulka č. 5). Je otázkou, zda mírně odlišný způsob distribuce v jednotlivých školách mohl ovlivnit návratnost. Ve škole U Říčanského lesa totiž byla výrazně nižší, což zaměstnanci školy přičítají školním aktivitám probíhajícím v období realizace výzkumu, o nichž nebyl autor práce informován – zejména škole v přírodě začínající zhruba týden po rozdělení dotazníků (i tak byl ale pro odevzdávání dotazníků k dispozici přinejmenším jeden pracovní týden). Do této školy chodí také více dětí z bytových domů (v tomto případě sídliště). Obyvatelé bytových domů se přitom už v jiném průzkumu realizovaném v Říčanech (Kopečná a Špačková 2012) ukázali jako málo ochotní zúčastnit se. K nízké návratnosti mohla přispět také poměrně velká délka dotazníku, která ale na druhou stranu umožnila získání komplexních údajů o domácnostech a „rozkrýtí“ jejich lokalizačních mechanismů, což bylo pro tento výzkum důležité. Bez toho by zodpovězení některých otázek vůbec nebylo možné.

Data získaná dotazníkovým šetřením byla nejprve přepsána s důrazem na zachování jejich rozmanitosti za účelem analýzy pomocí statistického programu SPSS. Vznikl tak soubor obsahující převážně kvalitativní data vyjádřená více než šedesáti většinou nominálními proměnnými. Přestože celý výzkum je pojat spíše kvalitativně a již z takto organizovaných dat bylo možné zjistit mnohé charakteristiky sledovaných domácností i jednotlivců, pro účely další analýzy a kvůli zpřehlednění výstupů výzkumu byla data transformována tak, aby, pokud to bylo možné, byla vyjádřena ordinálními proměnnými. Při kategorizaci dat rekódováním proměnných nebo – měla-li data příliš individuální charakter – i ručním přepisem byl kladen důraz na zachování co možná největší informační hodnoty. Zvláštní pozornost bylo třeba věnovat lokalitám jednotlivých aktivit a důvodům jejich výběru. Po provedení základní frekvenční analýzy byly rozvrženy jejich kategorie. U důvodů lokalizace bylo možné vytvořit jen jednoduchou (a navíc asymetrickou, což bylo dáno rozložením hodnot) škálu měřící důležitost blízkosti bydliště, na níž proměnné (pro každou aktivitu zvlášť) nabývají obvykle čtyř hodnot, výjimečně o jednu více či méně. Škála pak obvykle obsahuje tyto hodnoty: blízkost bydliště – blízkost bydliště v kombinaci s jinými důvody – neprovozuje danou činnost – jiné důvody – výjimečně ještě např. větší důraz na tyto důvody).

Lokality aktivit byly kategorizovány podle polohy v pražském regionu (viz obrázek 23), přičemž nejprve bylo nutné vybrat jeho vhodné členění, z něhož kategorizace vychází. Použité členění je inspirováno kategoriemi členění Prahy na základě její vnitřní diferenciaci podle Jakuba Nováka a Martina Ouředníčka (Ouředníček a Novák 2012). Pro účely této analýzy bylo ovšem (jak je patrné z přiložené mapy) vnitřní a vnější město rozděleno na blízké (na straně Prahy přivrácené k Říčánům) a vzdálené (na straně Prahy odvrácené od Říčán) a práce také neoperuje se zvláštním vydělováním periferie, neboť vzhledem k množství jedinců zahrnutých v analýze by kategorií bylo příliš mnoho. Aby vznikla určitá škála lokalit mezi póly „lokalizuje do Říčán“ a „lokalizuje do Prahy daleko od Říčán“ zahrnující úplně všechny možnosti, byla v analýze kategoriím přidělena čísla podle tabulky uvedené níže (viz tabulka 7). Pro účely této práce byly místní části Říčán, které s nimi nejsou propojeny souvislou zástavbou, spolu se všemi menšími sídly v okolí zařazeny do stejné kategorie – „blízké vesnice“, a to jak u lokalit aktivit, tak u lokality bydliště.

Obrázek 23: Členění pražské metropolitní oblasti v souvislosti s lokalizací aktivit obyvatel Říčan. Zdroj: vlastní zpracování.

Číslo v mapě	1 Říčany	2 Blízké vesnice	-	8 Jiné	3 Blízké vnější město	4 Blízké vnitřní město	5 Centrum Prahy	6 Vzdálené vnitřní město	7 Vzdálené vnější město
Kategorie v analýze	1	2	3 Nic	4 Ostatní (kombinace + jiné)	5	6	7	8	9

Tabulka 7: „Odstupňování“ lokalit. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. **Poznámka:** Horní řádek tabulky obsahuje označení zón lokalit v mapě (viz obrázek č. 23) – vzestupně podle vzdálenosti od Říčan. Spodní řádek pak obsahuje hodnoty (pořadí) lokalit v předpokládané souvislosti s pozicí Říčan. Říčany zde mají hodnotu 1 (nejnižší), nejvzdálenější pražské lokality pak hodnotu 9 (nejvyšší). Kombinace více lokalit (a také žádná lokalita) na škále leží mezi městem Říčany a blízkými vesnicemi na jedné straně a Prahou (rozčleněnou do více zón) na straně druhé. Rozdělení vychází z předpokladu, že pokud některý obyvatel dílčí aktivitu vůbec nelokalizuje, případně ji lokalizuje např. do Prahy i do Říčan, má to na pozici města Říčany v pražském zázemí víceméně neutrální dopady. Toto rozdělení bylo využito při některých dílčích krocích analýzy dat (zejména při kategorizaci lokalit).

Odstupňovaná čísla lokalit uvedená v horním řádku tabulky 7 byla použita při konstrukci proměnné „migrační pozadí“.¹³ Některé proměnné (jde mimo jiné o lokality jednotlivých aktivit, ale také věk nebo migraci) byly s cílem snížit počet kategorií a tím co nejvíce zpřehlednit výstupy výzkumu a v některých případech také s cílem vůbec umožnit smysluplnou analýzu dat rekódovány ještě jednou. Výsledné proměnné pak v některých případech nabývají pouze dvou až tří hodnot.

¹³ Pro jednotlivce (dospělé, za které byl údaj k dispozici) představovalo migrační pozadí právě toto číslo. Jde sice o poměrně hrubý ukazatel, v analýze se nicméně osvědčil. Následně byly vytvořeny tyto kategorie migračního pozadí (pro dospělé jednotlivce): *žádné* (nepřistěhovali se); *slabé* (z okolí nebo blízké Prahy); *střední* (středně vzdálená Praha) a *silné* (vzdálené lokality včetně mimopražských). Obdobný postup byl využit i u celých domácností (a jejich členů, za které byly údaje k dispozici jen zprostředkovaně – zejména děti), kde bylo migrační pozadí odvozeno pomocí součtu kategorií dospělých členů domácnosti, za které byly údaje k dispozici.

K analýze dat byly využity většinou jen relativně jednoduché a převážně popisné metody umožňující práci s kvalitativními daty. Kromě toho byl však učiněn rovněž pokus provést faktorovou analýzu a následně shlukovou analýzu za účelem vymezení „typů“ zachycených osob či domácností. Tuto analýzu však komplikoval charakter sesbíraných dat (velké množství kvalitativních proměnných, které bylo třeba vhodně upravit a z nichž některé nebyly použitelné vůbec, rozmanitost hodnot) a také nízké množství vyplněných dotazníků. Výsledky této analýzy nebyly příliš validní a nemohly proto být využity jako výstup práce. Přesto však přispěly k pochopení některých možných souvislostí a k vhodnému nasměrování použité popisné statistiky. S její pomocí v kombinaci s důkladným studiem každého získaného dotazníku se pak podařilo vytvořit typologii domácností zahrnutých v průzkumu. Tato typologie vymezuje celkem čtyři skupiny obyvatel podrobněji představené na příkladu konkrétních domácností v kapitole 6.

5. Dotazníkové šetření a jeho výsledky

Účelem této kapitoly je představení výsledků analýzy dat získaných dotazníkovým šetřením. Nejprve jsou prezentovány některé charakteristiky souboru osob zahrnutých v šetření. Následně je krátce a přehledně demonstrováno základní rozložení lokalizace jednotlivých aktivit. Většina kapitoly se pak věnuje jednotlivým aktivitám a zjištěným relevantním poznatkům týkajícím se lokalizace aktivit, jejich důvodů a možných souvislostí vysvětlujících předkládané výsledky. Uvedeny jsou zejména takové výstupy, které buď přímo přispívají ke zodpovězení výzkumných otázek této práce, nebo odhalují některé neočekávané skutečnosti.

Otázku, které aktivity obyvatelé zahrnutí do výzkumu lokalizují častěji do Říčan a které mimo ně, lze zodpovědět na základě deskriptivní statistiky – četností uváděných lokalit. Tabulka č. 8 níže má nicméně spíše ilustrativní charakter, protože není v žádném případě možné vztahovat ji spolehlivě na celou populaci – nejen na obyvatele Říčan obecně, ale dokonce ani na jejich kategorii sledovanou v této práci: obyvatele v produktivním věku s dětmi (navštěvujícími místní školy). Přesto poskytuje základní představu o jejich chování při lokalizaci různých činností. Pro účely zhotovení této tabulky byly lokality v zájmu přehlednosti rozděleny pouze na Říčany a kategorii zahrnující všechny ostatní lokality včetně jejich různých kombinací (i kombinací Říčan a těchto dalších lokalit). Zahrnuty jsou pouze osoby či domácnosti, u kterých byla lokalita uvedena – nejsou zahrnuty případy, kdy k lokalizaci nedochází, například proto, že dotyčný některou aktivitu vůbec nevyvíjí. Přestože byl zvolen „přísnější“ přístup k pozici Říčan jako centra, protože jejich kombinování s jinými lokalitami v této tabulce již spadá do stejné kategorie jako i lokalizace do Prahy, tabulka 8 (na následující straně) ukazuje převahu města Říčany ve většině aktivit.

O celkovém profilu domácností (a jejich členů) zapojených do šetření vypovídá tabulka 9, kde jsou uvedeny charakteristiky zachycených dospělých osob, popřípadě domácností. V podkapitolách věnovaných jednotlivým aktivitám jsou prezentovány zejména takové výsledky dílčích analýz, které odhalují významný dopad některých charakteristik na lokalizaci dané aktivity. U některých aktivit jsou uvedeny také výsledky, které naopak naznačují vyvrácení předpokladu o vlivu určitých proměnných.

Přehled četností lokalizace aktivit ¹⁴					
		Lokalizace aktivity		Převaha Říčan	Celkem odpovědí
		Pouze Říčany	Ostatní lokality - včetně kombinací		
Práce	Dospělí	12 (25 %)	36 (75 %)	NE	48
Škola	Děti	51 (92,7 %)	4 (7,3 %)	ANO	55
	Dospělí	-	1 (100 %)	-	
Zdravotnictví	Děti	53 (88,3 %)	7 (11,7 %)	ANO	117
	Dospělí	37 (64,9 %)	20 (35,1 %)	ANO	
Malé nákupy	Počet dom.	23 (82,1 %)	5 (17,9 %)	ANO	28 (dom.)
Velké nákupy	Počet dom.	19 (67,9 %)	9 (32,1 %)	ANO	28 (dom.)
Setkání s přáteli	Děti	17 (68 %)	8 (32 %)	ANO	69
	Dospělí	19 (43,2 %)	25 (56,8 %)	NE	
Restaurace	Děti	8 (80 %)	2 (20 %)	ANO	38
	Dospělí	16 (57,1 %)	12 (42,9 %)	ANO	
Sport	Děti	32 (84,2 %)	6 (15,8 %)	ANO	56
	Dospělí	11 (61,1 %)	7 (38,9 %)	ANO	
Kroužky	Děti	25 (78,1 %)	7 (21,9 %)	ANO	35
	Dospělí	1 (33,3 %)	2 (66,7 %)	-	
Výlet /procházka	Děti	12 (46,2 %)	14 (53,8 %)	NE	56
	Dospělí	17 (56,7 %)	13 (43,3 %)	ANO	
Kultura	Děti	8 (57,1 %)	6 (42,9 %)	ANO	38
	Dospělí	5 (20,8 %)	19 (79,2 %)	NE	
Zahrada a dílna	Děti	1 (100 %)	-	-	26
	Dospělí	17 (68 %)	8 (32 %)	ANO	

Tabulka č. 8: Četnosti lokalizace aktivit (jedinců, kteří uvedli nějakou lokalitu) uváděných u jednotlivých aktivit. Zdroj: vlastní šetření, 2015. **Poznámka:** Zahrnuty vždy pouze osoby, u nichž byla aktivita uvedena. Celkový počet domácností je 28; osob 117 (z toho 60 dětí a 57 dospělých). Jako děti jsou chápáni obyvatelé do 18 let, jako dospělí nad 18 let. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

¹⁴ Lokalizace školní docházky je pravděpodobně zkreslena ve prospěch Říčan způsobem sběru dat, i přesto ale vyznívá její výsledek jednoznačně. U velkých nákupů lze v rámci „ostatních lokalit“ sledovat relativně velký podíl komerčních zón. Výsledek porovnání u setkávání s přáteli lze považovat za neutrální. Stejně tak i u lokalizace výletů a procházek, kde má velký vliv lokalita bydlení. U kultury je naopak celkovým výsledkem jasná dominance Prahy (i přes mírnou převahu Říčan u dětí). Zahrada a dílna jsou vázány na dům a tudíž není jejich častá lokalizace do Říčan překvapivá a příliš nevyovídá o pozici města.

Přehled charakteristik účastníků šetření					
Typ bydlení	Rodinný dům		Dvojdomek / řadový dům		Bytový dům (a jiné)
N = 57	35		4		18
Poloha bydlení	Centrum Říčán		Okraje Říčán		Mimo Říčany
N = 57	26		19		12
Charakter zástavby	Městská		Nízkopodlažní		Mimo Říčany
N = 57	21		24		12
Velikost bydlení	2 nebo 3+1/kk	4+1/kk	5+1/kk	6+1/kk a víc	
N = 53	15	12	16	10	
Migrační pozadí dom.	Žádné		Slabé	Střední	Silné
N = 57	15		15	19	8
Příbuzní domácnosti	Ne, neuvedli		Z jedné strany		Z obou stran
N = 57	32		13		12
Typ předchozího bydlení	Žádné (nestěhoval/a se)		Rodinný dům	Cihlový bytový dům	Panelový dům
N = 57	20		9	10	18
Nastěhování do obce	Do 1990, neuvedl		1991-2000	2001-2005	2006-2015
Respondenti (N = 28)	7		1	12	8
Pouze bydlení v Říčanech (N = 22)	6		1	9	6
Počet členů domácnosti	3		4	5	6
N = 28	5		14	8	1
Preferované prostředí	Venkov	Malé město, spíše malé město	Ani jedno/neví	Spíše velké město	Velké město
N = 53	8	29	7	3	6
Dostatečné služby v obci	Ano	Spíše ano	Neví	Spíše ne	Ne
N = 53	14	24	4	3	8
Více využívaných služeb v Praze	Ano	Spíše ano	Neví	Spíše ne	Ne
N = 53	13	13	1	18	8

Tabulka 9: Přehled charakteristik účastníků šetření. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. **Poznámka:** Za 4 z 57 dospělých chybí některá data, protože jde o „třetí“ dospělé členy domácností, a tudíž nebyli některými otázkami zachyceni. Data v tabulce se vztahují pouze k dospělým. Děti nejsou zahrnuti, jelikož některé z otázek byly zaměřeny pouze na dospělé (jejich rodiče). Další se pak týkaly celé domácnosti, a tak jsou děti v tabulce reprezentovány prostřednictvím údajů o dospělých. U roku nastěhování do obce byly přesné údaje k dispozici jen za osoby, které vyplňovaly dotazník. U počtu členů domácnosti je jednotkou domácnost (proto N = 28) a ne jednotlivé osoby.

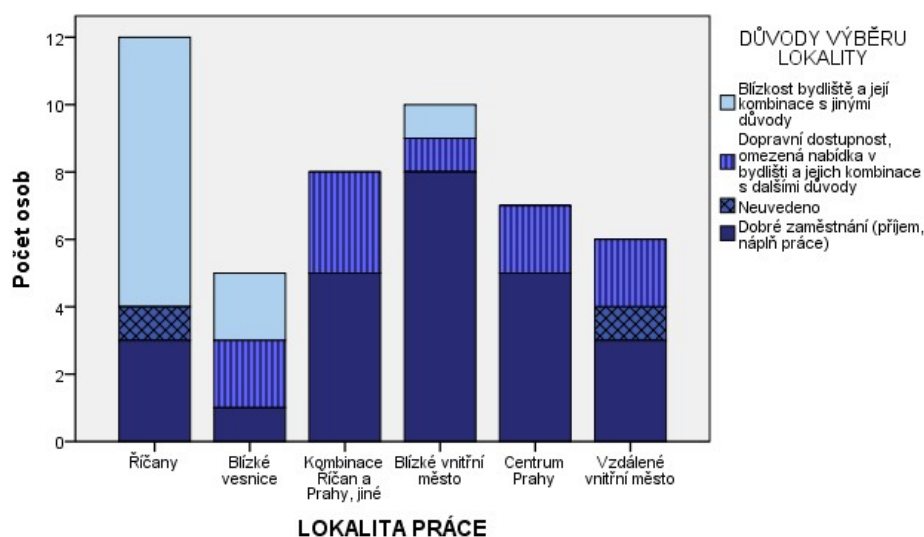
Jedním z nabízejících se směrů analýzy je porovnání starousedlíků s novými obyvateli. I když toto rozdělení obyvatel hraje určitou roli, vhodnějším postupem je sledování dílčích proměnných a až následně vytvoření obrazu o domácnostech. Při pokusu vymezit skupinu starousedlíků se totiž ukázalo, že nejsou natolik homogenní skupinou, aby byla jasně patrná hranice mezi nimi a ostatními obyvateli. Nezanedbatelná skupina ostatních obyvatel (označených jako „zakotvení obyvatelé“ – viz kapitola 6), vykazovala v mnoha ohledech podobné hodnoty jako starousedlíci (např. bydlení ve starší části města). Některé domácnosti byly také tvořeny partnery,

z nichž jeden by mohl být považován za starousedlíka a druhý naopak za jednoho z nových obyvatel.

Kromě lokalit činností (tedy vlastně „stanic“ v životě obyvatel) a důvodů lokalizace bylo sledováno působení proměnných vyjadřujících charakteristiky účastníků průzkumu. Jde o sociodemografické ukazatele (věk, vzdělání a pohlaví) a o proměnné uvedené v tabulce 9¹⁵.

5.1. Pracovní aktivity

Pracoviště bývá jednou z nejvýznamnějších stanic v životě většiny dospělých. Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že v lokalizaci pracovních aktivit převažuje Praha (23 osob) a přímo v Říčanech pracuje jen 12 osob,¹⁶ o nichž byly údaje k dispozici. Lokalita práce osmi osob byla zařazena do kategorie jiné – jde o jednotlivce, jejichž práce není vázána na konkrétní lokalitu nebo při pracovních aktivitách kombinují více lokalit – Říčany a Prahu. Jejich „příspěvek“ k pozici města tak lze považovat víceméně za neutrální, stejně jako u jedinců, kteří nepracují vůbec. Nejčastějším důvodem lokalizace zaměstnání do Říčan je blízkost bydliště, často ve spojení s nějakým dalším důvodem – dopravní dostupností nebo vyhovující náplní zaměstnání. Důvodem lokalizace práce do Prahy pak je zejména dobré zaměstnání – vyhovující příjem či náplň zaměstnání, popřípadě kombinace obou (viz graf 4).

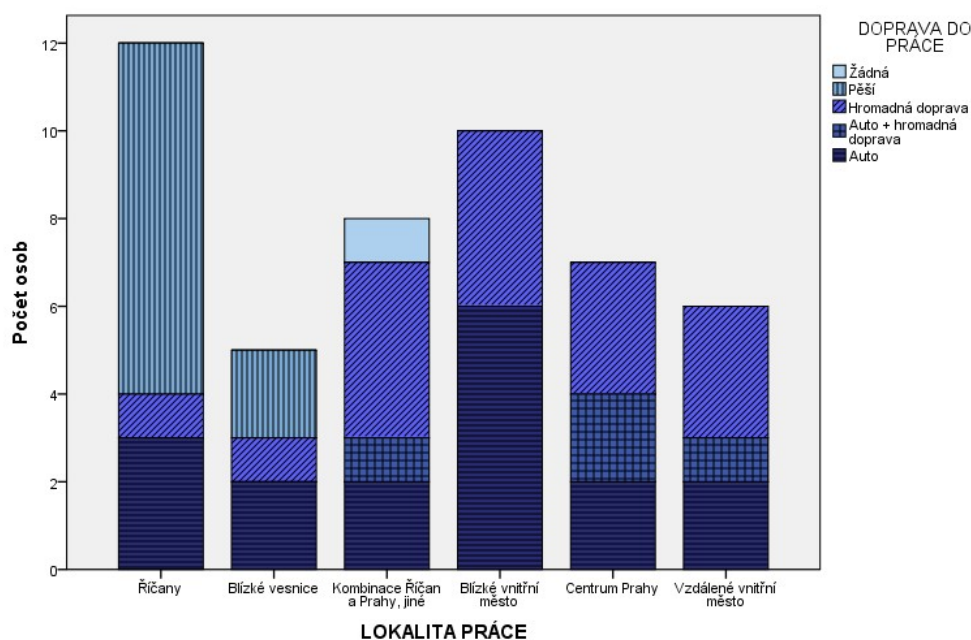
Graf 4: Lokalita práce a důvody její volby (pouze dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

¹⁵ V tabulce jsou již proměnné pro větší přehlednost kategorizovány. Po provedení kategorizací a vytvoření všech pomocných proměnných obsahoval datový soubor celkem 140 proměnných (některé z nich ovšem vyjadřovaly stejný ukazatel). Ne všechny se však uplatnily ve finální analýze.

¹⁶ Některé další zachycené osoby nicméně pracují zároveň v Říčanech a v jiné lokalitě (mají více pracovišť).

Ukazuje se tedy, že s narůstající náročností požadavků na zaměstnání roste i nutnost hledat je v Praze, nebo také, že Praha svou nabídkou kvalifikované a dobře placené práce přitahuje rezidenty zázemí. Pokud jde o „typické suburbanity“, pak lze hovořit i o tom, že prostředí města Říčany přitahuje tuto skupinu obyvatel a ti je využívají rezidenčně, přičemž podstatná část jejich života se odehrává v Praze. Tuto třetí tezi ovšem víceméně vyvracejí odpovědi respondentů na otázky týkající se lokalizace dalších aktivit, uvedené v příslušných podkapitolách, protože obyvatelé zahrnutí do dotazníkového šetření často do Říčan lokalizují množství jiných aktivit.

Hlavní výhodou, kterou naproti tomu mohou poskytnout Říčany, je blízkost bydliště a dopravní dostupnost. Důležitost dopravní dostupnosti (a tedy vlastně i blízkosti bydliště) lze nicméně sledovat i u dojíždějících do Prahy, protože v rámci Prahy je nejvíce zastoupenou kategorií „blízké vnitřní město“ (10 osob) následované centrem Prahy (7 osob). Obyvatelé Říčan sice relativně často dojíždějí i do vzdálených částí vnitřního města Prahy, počet osob dojíždějících do určité kategorie v rámci Prahy však spolu s její vzdáleností spíše klesá. Specifikem je vnější město, jelikož za žádnou z osob zachycených v šetření nebylo uvedeno nejen vzdálené vnější město, ale ani blízké vnější město. To je nejspíš způsobeno tím, že pracovní příležitosti, za nimiž sledovaní obyvatelé dojíždějí, jsou koncentrovány spíše v relativní blízkosti centra Prahy. Přestože kvalita zaměstnání je při rozhodování o jeho lokalizaci důležitým faktorem, vyšší počet osob dojíždějících do bližších částí Prahy naznačuje, že obyvatelé Říčan nejsou obvykle ochotní překročit určitou mez v podobě příliš časově náročného dojíždění. Konkrétně jsou častými lokalitami v rámci Prahy městské části Praha 1 (centrum, historické jádro Prahy) a Praha 4, kde je koncentrováno množství pracovních příležitostí, a čtvrtě v části Prahy ve stejném směru od jejího centra jako Říčany (Hostivař, Malešice, Vysočany...). Jde o části Prahy, kam je z Říčan k dispozici dobré dopravní spojení pomocí městské hromadné dopravy (MHD) – vlakem a navazující MHD (např. centrum Prahy), nebo autem po dálnici D1 a severojižní magistrále (např. Praha 4).

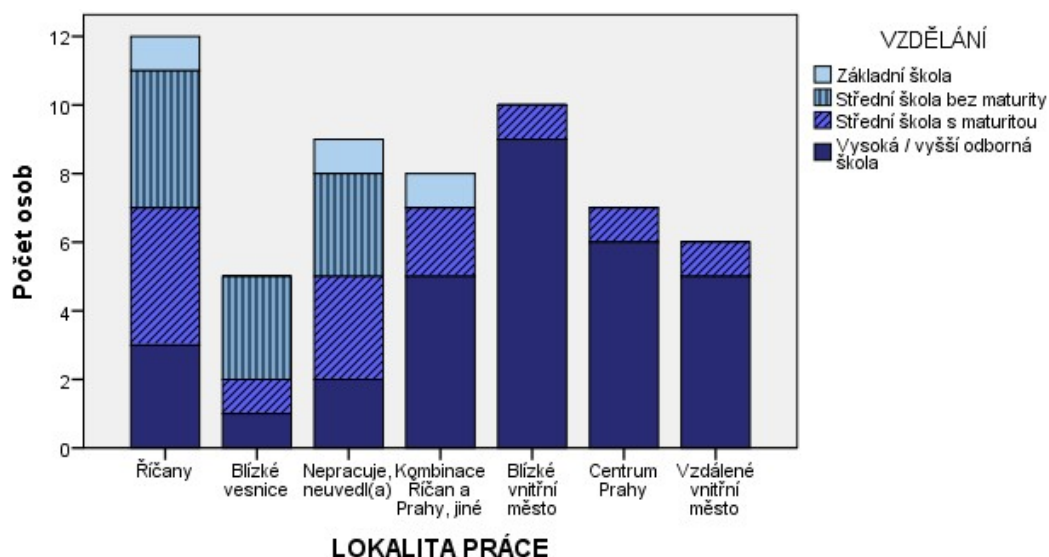

Graf 5: Lokality práce a doprava (pouze dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. **Poznámka:** Jízdní kolo jako prostředek k dopravě do zaměstnání (i školy) nebylo uvedeno u žádné ze zúčastněných osob, ačkoliv bylo jednou z možností výběru v dotazníku. Nemůže tak zřejmě být alternativou k jiným druhům dopravy, a to pravděpodobně z několika důvodů: na rozdíl od pěší dopravy klade požadavky na zaopatření kola (bezpečné odložení), kvůli povětrnostním podmínkám je často těžko použitelné (zejména v zimním období) a Říčany se navíc vyznačují kopcovitým terénem, který může v jeho použití odrazovat. Je tak využitelné jen příležitostně a těžko se stane hlavním dopravním prostředkem.

Způsob dopravy do práce (viz graf 5) může být sice ovlivněn i například životním stylem obyvatel, údaje získané z dotazníků (tam, kde byla lokalita uvedena natolik přesně, aby bylo možné hodnotit její dostupnost) však ukazují, že významnější roli hraje výhodnost určitého typu dopravy pro přesun do dané lokality pracoviště. Lidé pracující v Říčanech tak velmi často do práce docházejí pěšky. Ti, kteří pracují v centru Prahy nebo v blízkosti železnice, využívají raději vlak a MHD a obyvatelé dojíždějící do lokalit obtížně dostupných MHD (nebo velmi dobře dostupných automobilem) volí osobní automobil.¹⁷

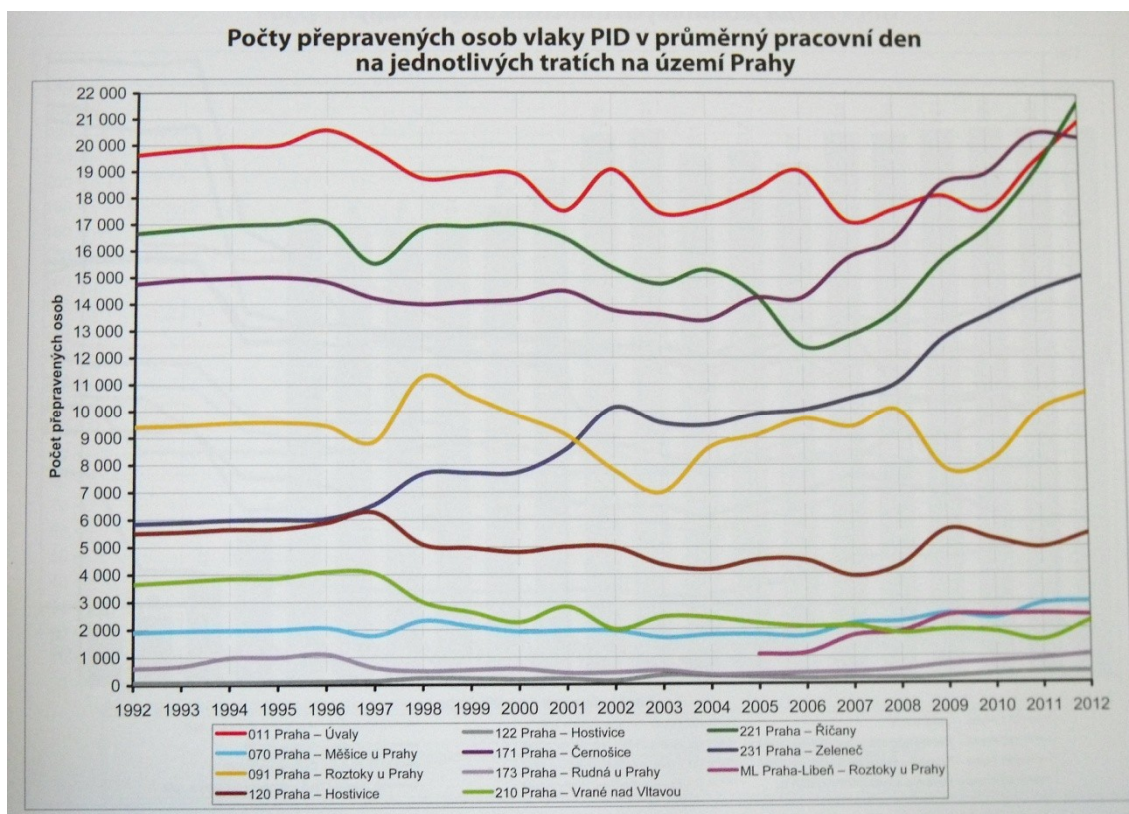
Jednotlivci s nižším vzděláním pracují nejčastěji v Říčanech nebo blízkých obcích (viz graf 6). U vysokoškolsky vzdělaných převažuje dojíždka do Prahy a tvoří naprostou většinu těch, kteří dojíždějí do vzdálenějších lokalit. Díky tomu zřejmě mají také jedinci s vyšším vzděláním mírně silnější tendenci k využívání MHD, protože ta je pro ně často nejvýhodnějším způsobem dopravy.

¹⁷ Ve sledovaném souboru osob se ovšem vyskytují výjimky – respondenti, kteří dojíždějí do Prahy 1 autem, značný počet lidí pracujících v Říčanech a využívajících k dopravě automobil nebo naopak zaměstnanci pracující v menších sídlech blízko Říčan (u dálnice D1) využívající hromadnou dopravu.

Graf 6: Lokalita práce a vzdělání (pouze dospělí). Obyvatelé s nižším vzděláním mají tendenci pracovat v místě bydliště, zatímco do Prahy dojíždějí většinou vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé. Ti proto také častěji využívají automobil, ale především hromadnou dopravu (viz také graf lokality práce a doprava). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

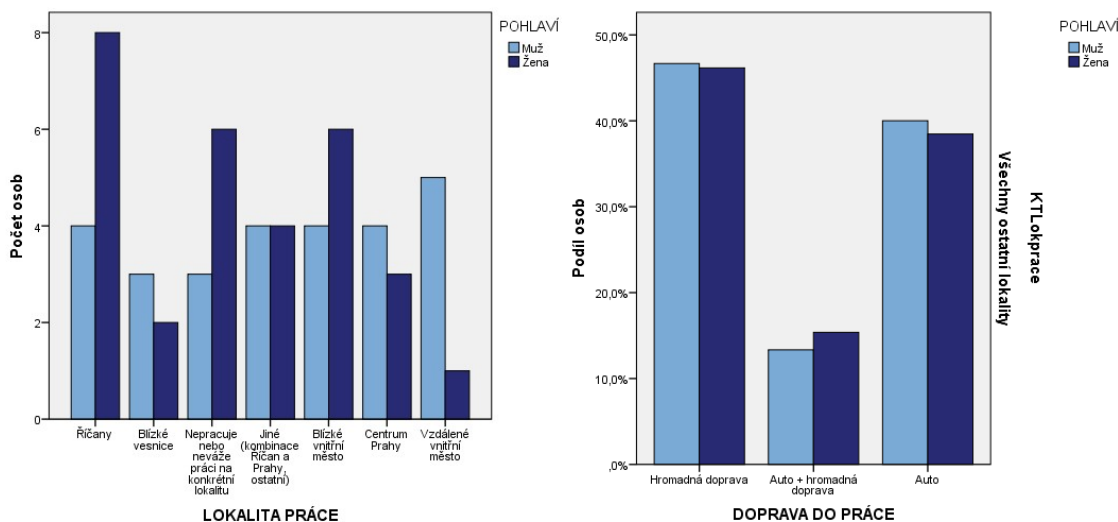
V tomto ohledu je třeba zmínit specifickou a velice důležitou roli železnice v dopravě obyvatel Říčany do hlavního města, jejíž význam v posledních letech významně vzrostl. Část železniční trati 221 procházející skrze Říčany, která je součástí IV. tranzitního koridoru, byla totiž v roce 2007 modernizována, což umožnilo lépe uspokojit rostoucí poptávku po dopravě do Prahy v obcích podél této trati. Zhruba od tohoto roku je možné sledovat výrazný nárůst počtu vypravených osobních vlaků i počtu cestujících. V současnosti lze vlakové spojení v Říčanech považovat za poměrně spolehlivé – vlaky, které zde jezdí, zpravidla podle statistik zpoždění spojů nevykazují závažné potíže (alespoň co se zpoždění týče) – viz přehled zpoždění vlaků do Prahy v ranní špičce mezi 6 a 8 hodinou, podle kterého je zpoždění větší než 5 minut spíše výjimečné (Babitron 2015).

Graf 7: Počty přepravených osob na tratích v okolí Prahy. Přes Říčany prochází trať č. 221 znázorněná tmavě zelenou barvou. Zdroj: Haas, 2012, s. 183.

Vliv kvality dopravy na zájem o její využívání potvrzuje i pokles tohoto počtu v období stavebních prací na trati (viz graf 7), které snižovaly kvalitu a spolehlivost dopravy po ní. S tímto závěrem koresponduje i poznatek Doležalové a Ouředníčka (2006), že noví obyvatelé suburbanizovaných obcí sice oproti původním obyvatelům více inklinují k upřednostňování osobního automobilu, pokud však mají k dispozici kvalitní hromadnou dopravu, i oni ji využívají ve větší míře. To bylo prokázáno na příkladu Kolovrat – ležících na stejné trati jako Říčany – ve srovnání s lokalitami s méně kvalitní MHD (Doležalová a Ouředníček 2006).

Ukázalo se také, že ženy mají častěji tendenci vyhledávat práci ve větší blízkosti bydliště, pokud však dojíždějí, využívají různé dopravní prostředky stejně často jako muži (viz grafy 8 a 9). Nepotvrzuje se tedy, že jsou více závislé na hromadné dopravě. Na druhou stranu to, že ženy častěji než muži nepracují vůbec, může jít na vrub právě omezením, jež se žen dotýkají – například i nižší mobility způsobené nemožností využívat vlastní automobil.

Graf 8 (vlevo): Pohlaví a lokalita zaměstnání. Ženy vyhledávají práci blíže bydliště. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. Graf 9 (vpravo): Pohlaví a způsob dopravy (jen bydlící v Říčanech a zároveň pracující mimo Říčany). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

V souvislosti s lokalizací zaměstnání je třeba zmínit ještě jeden poznatek zjištěný analýzou dat z dotazníkového šetření: údaje naznačují, že v lokalizaci zaměstnání je jen mírný rozdíl mezi obyvateli, kteří ve městě bydlí již dlouho nebo se přistěhovali z velmi blízkého okolí a těmi, kteří se přistěhovali ze vzdálenějších lokalit (pražských i mimopražských) – a to dokonce i při zohlednění pouze obyvatel bydlících přímo v Říčanech (viz tabulka 10).¹⁸

Lokalita práce a migrační kategorie					
			Migrační kategorie		Celkem
			Slabé nebo žádné migrační pozadí	Silné migrační pozadí	
Lokalita práce	Říčany	Počet	8	4	12
		% z celku	16,7%	8,3%	25,0%
	Všechny ostatní lokality	Počet	18	18	36
		% z celku	37,5%	37,5%	75,0%
Celkem		Počet	26	22	48
		% z celku	54,2%	45,8%	100,0%

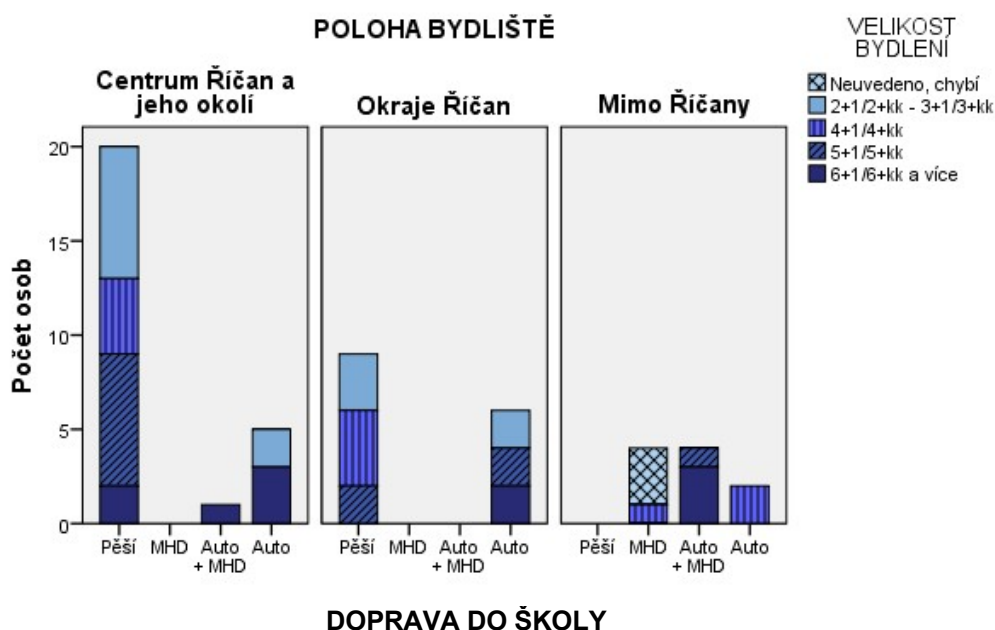
Tabulka 10: Lokalita práce a migrační kategorie. Potvrzeno testem chí kvadrát. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.2. Školství

Podobně jako u dospělých pracoviště je u dětí škola důležitou každodenní stanicí. Vzhledem k tomu, že dotazníky byly distribuovány prostřednictvím žáků říčanských škol, není překvapením, že v oblasti školství ve výsledcích šetření naprosto dominuje lokalizace do Říčan. Mechanismy, které vedou k volbě některé ze zdejších škol, lze u

¹⁸ V rámci kompaktní zástavby a tedy ne v oddělených místních částech, které pod Říčany administrativně náležejí.

většiny domácností v případě základní školy hodnotit jako velmi jednoduché a založené na blízkosti bydliště. Ta byla v kombinaci s kvalitou školy nejčastějším důvodem lokalizace školní docházky. Dalšími častými důvody jsou pak blízkost bydliště (jako jediný důvod), blízkost bydliště v kombinaci s kamarády a samotná kvalita. Ta byla (opět vedle blízkosti bydliště) velmi častým motivem i u dětí dojíždějících z okolních obcí.

Graf 10: Poloha bydliště, doprava do školy a velikost bydlení (pouze děti navštěvující školu v Říčanech). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Protože nejčastějším zjištěným způsobem dopravy do školy je pěší docházka, je možné považovat kromě obecné blízkosti bydliště za důležitý i požadavek, aby se dítě mohlo dopravit do školy samostatně, popřípadě také bezplatně. To platí i u menších dětí, protože i u nich tento požadavek může být důležitý, až vyrostou. V případě domácností bydlících v Říčanech, zejména v centru města, je tento způsob dopravy při výběru nejbližší školy reálný takřka pro všechny děti. Pokud se v Říčanech ojediněle objevily děti využívající MHD, jde o děti, které bydlí v některé z odlehlejších částí města. Nemalé je ovšem množství těch, které do školy vozí jejich rodiče automobilem. Zpravidla jde o rodiče, kteří jej stejně využívají k dopravě do práce. V tomto případě lze usuzovat i na možnou souvislost se sociálním statusem nebo životním stylem, ale pravděpodobněji pouze s lokalitou bydliště, protože automobil častěji využívají děti bydlící ve větších rodinných domech nacházejících se spíše v okrajových částech Říčan (viz graf 10). I v tomto případě – podobně jako u dopravy dospělých do zaměstnání – může být tedy hlavním důvodem pro volbu automobilu jednoduše větší vzdálenost

bydliště od školy, případně společná cesta s rodiči, a praktická výhodnost takového řešení.

Odlišná je situace v případě středních škol, kde lze ale vycházet z údajů o pouhých sedmi osobách. U tří osob, které dojíždějí do různých lokalit na „přivracené“ straně Prahy, byly sice uvedeny důvody jako např. kvalita, ale také důvody, které zprostředkovane souvisejí s bydlištěm (dopravní dostupnost). Jednoznačnou příčinou odlišných motivů i výsledků lokalizace školy u středoškoláků oproti žákům základních škol je kombinace zvláštních nároků na studium (požadovaná specializace atd.) a velmi omezené nabídky středních škol přímo v Říčanech. Ta zahrnuje pouze dvě gymnázia, z toho jedno soukromé se zpoplatněným studiem, a Střední odbornou školu stravování Říčany s.r.o, rovněž se zpoplatněným studiem (Město Říčany, Střední školy, 2015). Podrobněji o vyjížděci středoškoláků z pražských suburbií, konkrétně na příkladu studentů gymnázií, pojednávají Pospíšilová a Ouředníček (2011). Jedním z jejich zjištění, s nímž jsou v souladu i poznatky této práce, je časté absolvování pouze dvou cest během dne u těchto studentů (Pospíšilová a Ouředníček 2011, s. 122). Tomu, že studenti středních škol se obvykle po skončení vyučování vracejí domů, spíše než aby zůstali v Praze, nasvědčuje v případě této práce fakt, že své volnočasové aktivity lokalizují do místa bydliště. Tyto výsledky je nicméně nutné brát s opravdu velkou rezervou, protože získány byly údaje pouze o sedmi středoškolácích, z nichž navíc čtyři navštěvují školu přímo v Říčanech.

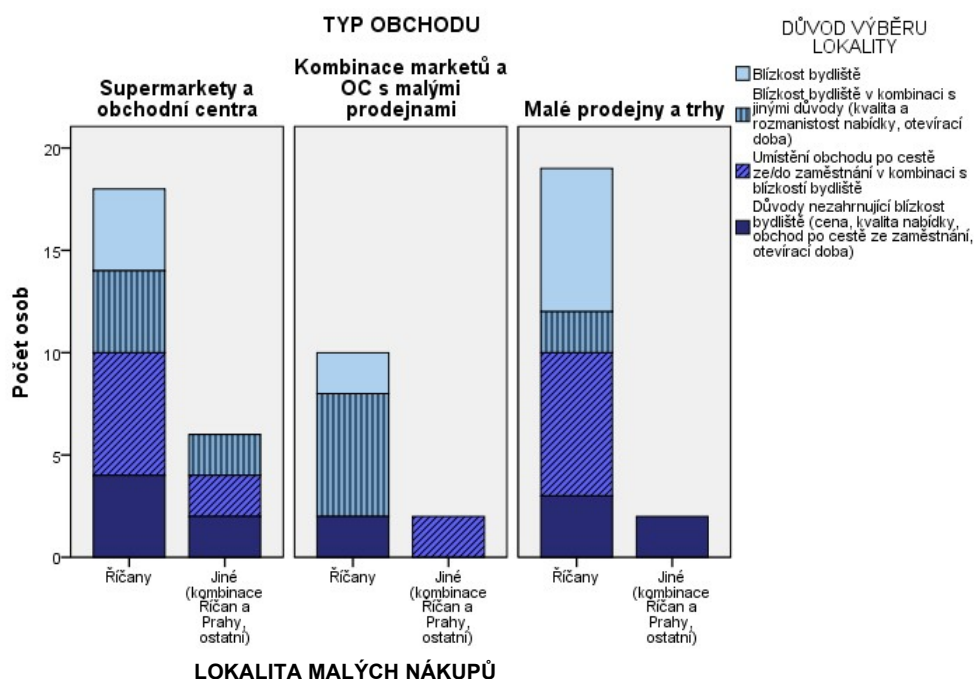
5.3. Nákupy

V oblasti nákupů se prokázala až překvapivě silná pozice Říčan u účastníků průzkumu. Malé i velké nákupy, na které byla v dotazníku formulována otázka zvlášť, neboť mohou mít značně odlišný charakter, jsou lokalizovány převážně do Říčan. Jako podnětnější než otázka samotné lokalizace nákupů se však ukázala problematika typu nákupů (respektive typu využívaných obchodů) ve spojitosti s charakteristikami respondentů a jejich domácností.

U malých nákupů jednoznačně převažují Říčany, a pokud je obyvatelé realizují jinde, pak obvykle proto, že mají prodejnu při cestě z práce. Žádná ze zahrnutých domácností k nim nevyužívá pouze Prahu – vždy jde buď o Říčany, nebo o jejich kombinaci s Prahou,¹⁹ popřípadě jinou lokalitou (blízké obce, komerční zóny).

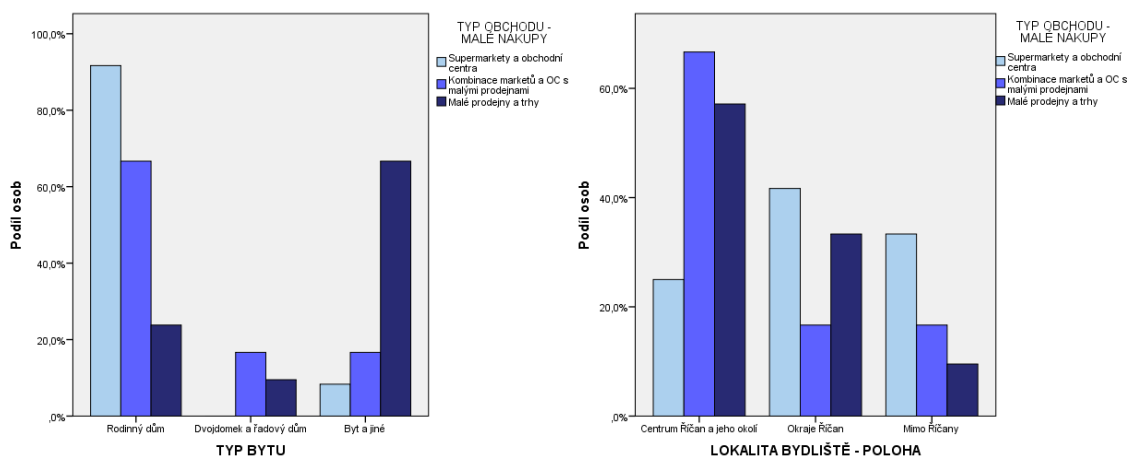
¹⁹ Ojedinele také o kombinaci komerčních zón (mimo Prahu) s Prahou.

Převažujícím důvodem lokalizace tohoto typu nákupů je nicméně blízkost bydliště a faktory jako cena, kvalita či rozmanitost nabídky a otevírací doba hrají spíše podřadnou roli (viz graf 11).

Graf 11: Typy a lokality obchodů využívaných k malým nákupům a důvody výběru lokality. **Poznámka:** OC = obchodní centrum. Jen dospělí. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

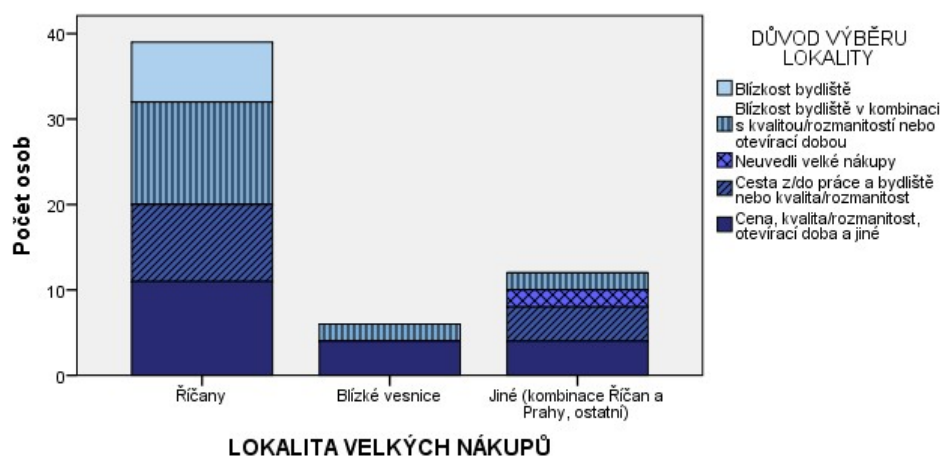
Nejčastějším typem obchodu využívaného pro menší nákupy jsou poněkud překvapivě supermarkety následované malými prodejny, které však mají také vysoký podíl. Menší prodejny, popřípadě také tržiště či večerky, jsou více využívány obyvateli bydlicími v centru Říčan, v bytových domech a také obyvateli s vysokoškolským vzděláním (viz grafy 12 a 13). Vyšší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním lze vysvětlit jejich možným vyšším společenským statusem umožňujícím častěji upřednostňovat nejbližší nabídku nad tou nejlevnější nebo také vyšší zájmem o specifické zboží (pečivo a jiné potraviny) menších prodejců. V případě obyvatel bytových domů (včetně panelových), a obyvatel centra Říčan je pak pravděpodobnějším vysvětlením jejich jednání blízkost prodejen v částech Říčan s více městským charakterem a tedy i absence nutnosti za nákupy dojíždět do supermarketů na okraji města nebo dokonce mimo něj. Místa malých nákupů jsou stanicemi, kde se lidé zdržují jen krátce, a proto se snaží eliminovat čas potřebný k jejich dosažení.

Graf 12 (vlevo): Malé nákupy a typ bytu (jen dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. Graf 13 (vpravo): Malé nákupy a poloha bydliště (jen dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Situace u velkých nákupů je odlišná. Naprosto zde převažuje využívání supermarketů. Přestože převažující lokalitou jsou opět Říčany, důvodem lokalizace již není pouze blízkost bydliště, ale v kombinaci s ní často také kvalita a rozmanitost nabídky, otevírací doba (to by mohlo poukazovat například na víkendové nákupy) a lokalizace prodejny po cestě ze zaměstnání (viz graf 14). Překvapivě velký²⁰ je podíl domácností, které blízkost bydliště vůbec neuvedly a jsou pro ně důležité pouze jiné faktory, zejména pak cena. Kromě Říčany a jejich kombinace s jinými lokalitami (nejčastěji na okraji Prahy či v blízkých obcích) lokalizují někteří obyvatelé Říčany velké nákupy také pouze do blízkých obcí, konkrétně do komerčních zón podél dálnice D1 v Čestlicích a Průhonicích. Tyto lokality jsou k nákupům často využívány domácnostmi bydlicími mimo Říčany (včetně některých lokalit v rámci administrativních hranic Říčany), u nichž lze předpokládat, že kvůli nim bez ohledu na lokalitu musí absolvovat delší cestu automobilem. Malé prodejny využívá k velkým nákupům jen velmi málo domácností, objevil se však i případ, kdy domácnost velké nákupy zřejmě vůbec nerealizuje – patrně proto, že si vystačí s častějšími menšími nákupy (v malých prodejnách).

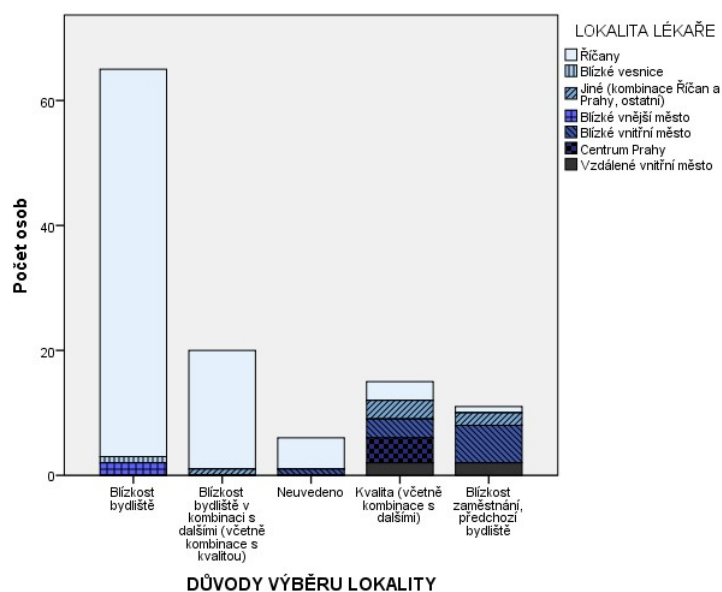
²⁰ Zejména v kontrastu s celkovou zjištěnou důležitostí blízkosti bydliště při lokalizaci jiných aktivit.

Graf 14: Lokalita velkých nákupů a důvody jejího výběru. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.4. Zdravotnictví

Použitým indikátorem využívání zdravotnictví byla lokalizace ordinace praktického lékaře. Přestože jde pouze o část oblasti zdravotnictví, lze ji považovat za nejvhodnější, protože jde o službu, kterou využívají takřka všichni – což se potvrdilo i v praxi ve výsledcích dotazníkového šetření, kde byla lokalita praktického lékaře uvedena úplně u všech osob. Výrazně převažující lokalitou praktického lékaře jsou Říčany, přičemž za hlavní důvod je i zde možné považovat blízkost bydliště (nejčastěji dokonce uvedený jako jediný důvod). Dalším často uváděným důvodem byla v případě praktického lékaře také kvalita, mnohdy ovšem v kombinaci s blízkostí bydliště. Přestože v Říčanech mají praktického lékaře téměř dvě třetiny oslovených dospělých (37), nemalý počet osob vyhledává služby lékaře také v Praze – v blízkém vnitřním městě (10) nebo v centru (4). Nejčastějším důvodem lokalizace lékaře mimo Říčany je blízkost zaměstnání, někdy ovšem také kvalita (viz graf 15). Lidé s vysokoškolským vzděláním mají častěji praktického lékaře mimo Říčany (viz 12 a graf 16). To může souviset jednak s jejich vyššími nároky, ale také s tím, že vzdělanější lidé častěji pracují v Praze, kde je pro ně výhodné mít kromě zaměstnání také lékaře. Pokud dospělí mají praktického lékaře mimo Říčany, pak jde nejčastěji o ty, kteří v Říčanech nepracují (viz tabulka 11).

Graf 15: Lokalita praktického lékaře a důvody jejího výběru. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Nedostatečná kapacita v místě bydliště byla jako důvod lokalizace uvedena pouze jednou. Nepotvrdil se tak předpoklad, že by důvodem možné častější lokalizace lékaře mimo Říčany mohla být nedostatečná kapacita ordinací praktických lékařů v Říčanech, způsobená relativně rychlým a velkým nárůstem počtu obyvatel města, ani předpoklad, že podstatná část dospělých jej proto bude mít v Praze. Téměř 90 % dětí zachycených dotazníkovým šetřením má praktického lékaře v Říčanech. Při lokalizaci praktického lékaře u dětí zřejmě fungují obdobné mechanismy jako u dospělých, nicméně – vzhledem k lokalizaci školy a dalších součástí života – je pro ně důležitější blízkost bydliště, z jiných důvodů pak kvalita a ojediněle i předchozí bydliště. Ordinance praktického lékaře sice u mnoha osob pravděpodobně nepatří mezi každodenně navštěvované stanice, vzhledem k charakteru této služby je však její dobrá dosažitelnost důležitá.

Lokalita práce a lokalita praktického lékaře

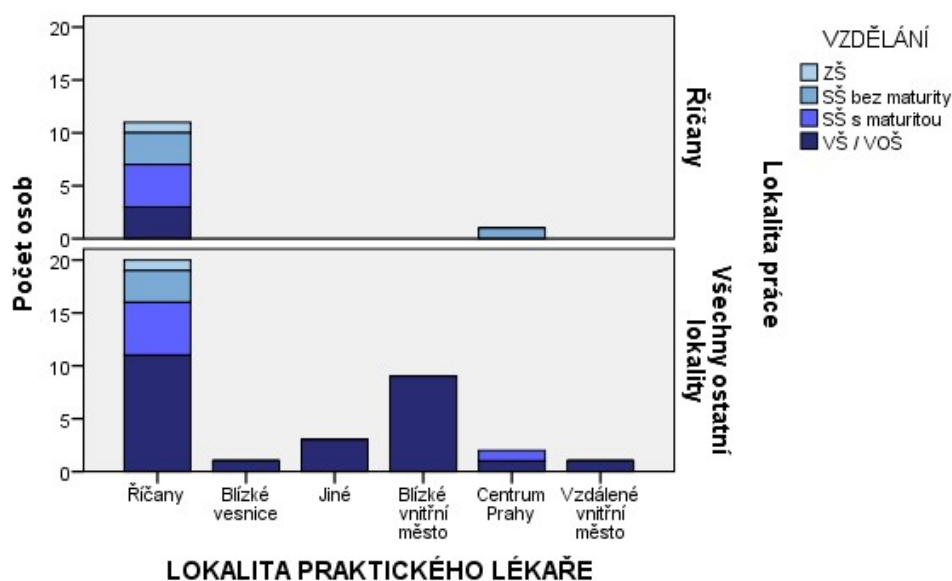
			Lokalita praktického lékaře		Celkem
			Říčany	Všechny ostatní lokality	
Lokalita práce	Říčany	Počet	11	1	12
		% z celku	19,3%	1,8%	21,1%
	Nic - aktivita neuvedena	Počet	6	3	9
		% z celku	10,5%	5,3%	15,8%
	Všechny ostatní lokality	Počet	20	16	36
		% z celku	35,1%	28,1%	63,2%
Celkem		Počet	37	20	57
		% z celku	64,9%	35,1%	100,0%

Tabulka 11: Lokalita práce a lokalita praktického lékaře (pouze dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Vzdělání a lokalita praktického lékaře

			Lokalita praktického lékaře		Celkem
			Říčany	Všechny ostatní lokality	
Kategorie vzdělání	Základní nebo střední škola	Počet % z celku	17 35,4%	2 4,2%	19 39,6%
	Vysoká škola	Počet % z celku	14 29,2%	15 31,3%	29 60,4%
Celkem		Počet	31	17	48
		% z celku	64,6%	35,4%	100,0%

Tabulka 12: Vzdělání a lokalita praktického lékaře (pouze pracující dospělí). Statistická významnost rozdílu byla potvrzena testem chí kvadrát. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Graf 16: Vzdělání a lokalita práce (pouze pracující dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

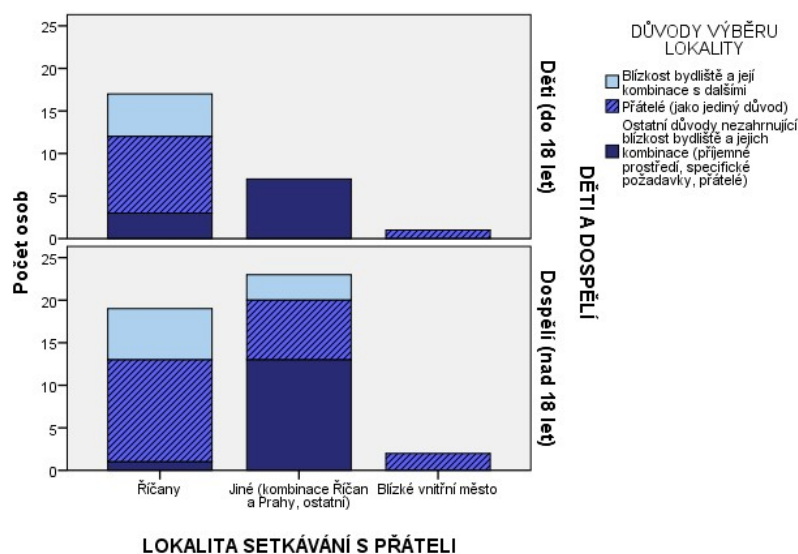
5.5. Volný čas

Způsob trávení volného času – aktivity, které respondenti za sebe a za ostatní členy své domácnosti uvedli – se mezi jednotlivými domácnostmi i mezi samotnými jednotlivci velmi liší. Rozdílné je také zastoupení těchto aktivit mezi dospělými a u dětí, kde je výrazně menší podíl osob, u nichž nebyla uvedena vůbec žádná aktivita. Širší souvislosti lokalizace však závisejí i na charakteru konkrétní aktivity a také na „profilu“ osoby, která ji provozuje. Tato kapitola se postupně zabývá jednotlivými způsoby trávení volného času zjišťovanými v rámci dotazníkového šetření. Jejím účelem je poukázat na zjištěné lokalizační faktory a případně i rozdíly mezi některými skupinami obyvatel při lokalizaci jednotlivých aktivit. Zatímco některé lokality volného času mohou patřit mezi každodenně využívané stanice, jiné mohou být jen příležitostné nebo proměnlivé. Skladba těchto aktivit (a jejich) stanic je velmi individuální.

5.5.1. Setkávání s přáteli

U lokalizace setkávání s přáteli celkově převažuje lokalita Říčany, nicméně jako zdaleka nejdůležitější důvod volby této lokality se zde jeví přímo přátelé – tedy vazba na ně – a až druhotně blízkost bydliště a také příjemné prostředí (viz graf 17). Proto byly často uváděnou možností lokalizace různé kombinace Řičan a Prahy (buď Prahy celkově, nebo i konkrétních částí, nejčastěji centra). Ty u dospělých dohromady představují významnější položku než samotné Říčany. Neplatí však, že by členové domácností, za které byl uveden nižší nebo dokonce nulový počet přátel v Říčanech, výrazně více lokalizovali své setkávání s přáteli mimo toto město než ti, kteří jich zde mají velké množství. Vysvětlení je možné hledat v předpokladu, že jde o celkově méně sociálně aktivní obyvatele a tudíž u nich lokalizace setkávání s přáteli nesouvisí ani tak s množstvím přátel v místě bydliště, jako spíše s celkovým množstvím přátel. Dalším vysvětlením je možnost, že se se svými přáteli bydlicími mimo Říčany setkávají přímo u sebe doma (v Říčanech), což by potvrdilo důležitost bydliště, přestože mnohdy nebylo jako důvod výběru lokality setkávání uvedeno.

Určitý rozdíl v lokalitách setkávání se s přáteli se naopak podařilo nalézt mezi obyvateli s příbuznými v Říčanech a těmi bez příbuzných, kteří se s přáteli více setkávají mimo Říčany (viz tabulka 13). Také mezi ženami a muži je rozdíl – muži o něco častěji vyhledávají setkání s přáteli mimo Říčany. Rozdíl však není velký (viz graf 18). Obyvatelé s výraznějším migračním pozadím (přistěhovavší se z větší dálky) se zřejmě častěji setkávají s přáteli mimo Říčany (viz tabulka 14) – pravděpodobně často se svými známými z předchozího bydliště (pouze dospělí).

Graf 17: Lokalita setkávání s přáteli a důvody jejího výběru (pouze osoby, které uvedly tuto aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Lokalita setkávání s přáteli a příbuzní v Říčanech

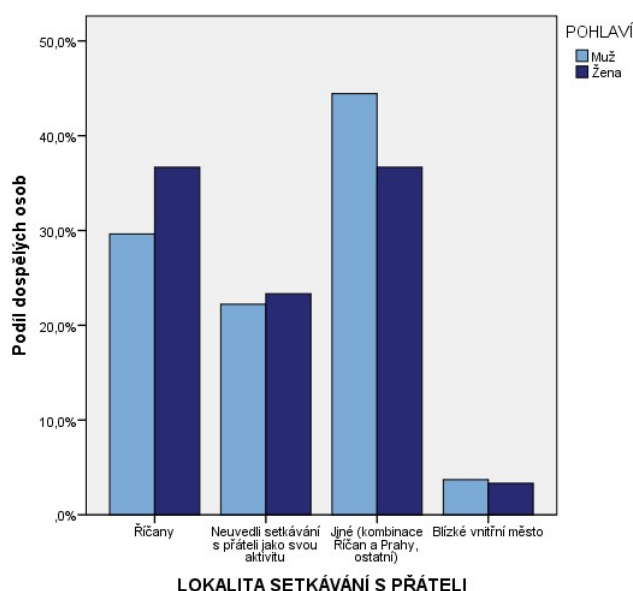
			Příbuzní v Říčanech		Celkem
			ne, neuvedli	ano	
Lokalita setkávání s přáteli	Říčany	Počet	10	9	19
		% z celku	22,7%	20,5%	43,2%
	Všechny ostatní lokality	Počet	18	7	25
		% z celku	40,9%	15,9%	56,8%
Celkem		Počet	28	16	44
		% z celku	63,6%	36,4%	100,0%

Tabulka 13: Lokalita setkávání s přáteli a příbuzní v Říčanech (pouze dospělí, kteří uvedli setkávání s přáteli). Podle testu chí kvadrát nicméně není rozdíl statisticky významný. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Lokalita setkávání s přáteli a kategorie obyvatel podle migračního pozadí

			Migrační pozadí				Celkem
			Žádné	Slabé	Střední	Silné	
Lokalita setkávání s přáteli	Říčany	Počet	11	14	8	3	36
		% z celku	15,9%	20,3%	11,6%	4,3%	52,2%
	Jiné (kombinace Říčan a Prahy, ostatní)	Počet	4	8	10	8	30
		% z celku	5,8%	11,6%	14,5%	11,6%	43,5%
	Blízké vnitřní město	Počet	0	0	3	0	3
		% z celku	0,0%	0,0%	4,3%	0,0%	4,3%
Celkem		Počet	15	22	21	11	69
		% z celku	21,7%	31,9%	30,4%	15,9%	100,0%

Tabulka 14: Lokalita setkávání s přáteli a kategorie obyvatel podle migračního pozadí (pouze dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

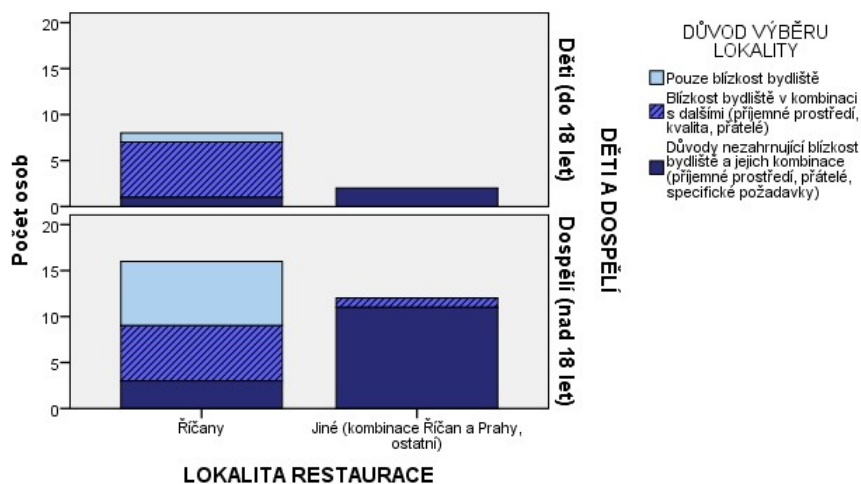
Graf 18: Pohlaví a lokalita setkávání s přáteli (pouze dospělí). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

U dětí byla aktivita „setkání s přáteli“ uvedena mnohem méně často než u dospělých, přičemž dominantní důvody výběru lokality byly podobné jako u nich. Menší četnost tohoto způsobu trávení volného času u dětí lze přičíst tomu, že zatímco

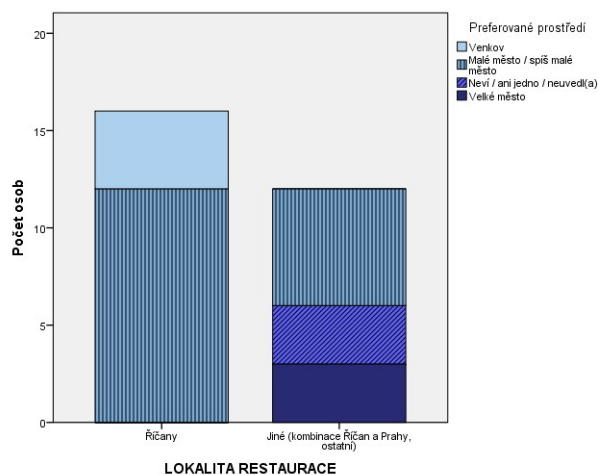
dospělí se s přáteli setkávají primárně právě proto, aby se s nimi viděli (tomu nasvědčuje hojně uváděný důvod lokalizace „přátelé“), děti kontakty se svými kamarády realizují v rámci jiných volnočasových aktivit, zejména sportu, které u nich byly uvedeny výrazně častěji než u dospělých. Důvod lokalizace „kamarádi“ byl u těchto činností ostatně místy přímo označen, stejně jako u výběru školy, zpravidla však ne jako jediný důvod. Podobně jako další volnočasové aktivity i setkání s přáteli lokalizují děti téměř výhradně do Říčan, což je nepochybně dáno tím, že právě zde si – zejména díky lokalitě školy a velmi často i bydliště – vytvářejí sociální kontakty. Pouze u sedmi dětí byla uvedena kombinace Říčan a Prahy či úplně jiná lokalita a jen v jednom případě výhradně Praha; hlavním důvodem lokalizace jsou však stejně jako u dospělých přímo přátelé a nikoliv blízkost bydliště.

5.5.2. Restaurace

Lokalizace návštěvy restaurací má u dospělých účastníků průzkumu i u dětí obdobné nejčastější důvody jako setkání s přáteli. Zřejmě vzhledem k tomu, že na rozdíl od přátel jsou restaurace „fyzicky“ zakotveny na určitém místě, blízkost bydliště hraje u restaurací o něco významnější roli než u setkání s přáteli. Ti jsou ovšem spolu s „příjemným prostředím“ dalšími velmi důležitými faktory ovlivňujícími lokalizaci (viz graf 19). U dětí byla návštěva restaurací uváděna jen zřídka – mnohem méně často než u dospělých a pokud, tak obvykle tehdy, byla-li uvedena také u jejich rodičů. V lokalizaci návštěvy restaurací hraje určitou roli také preferované prostředí. Obyvatelé, kteří uvedli, že jim (obecně) lépe vyhovuje prostředí většího města, lokalizují návštěvu restaurací zpravidla (také) mimo Říčany (viz graf 20).

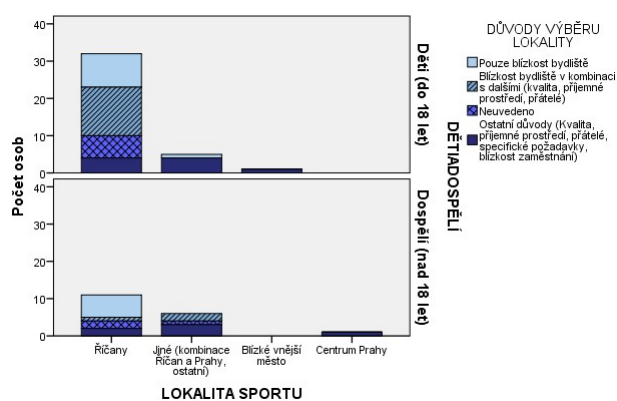
Graf 19: Lokality navštěvovaných restaurací a důvody jejího výběru (pouze osoby, které uvedly tuto aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Graf 20: Preferované prostředí a lokalita restaurací (pouze dospělí, u nichž byla aktivita uvedena) Všichni zachycení obyvatelé preferující prostředí většího města navštěvují restaurace (také mimo Říčany. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.5.3. Sport

Zatímco u dětí byl sport jednou z nejčastěji uváděných volnočasových aktivit (byl uveden u více než poloviny dětí), za většinu dospělých (68 %) uveden nebyl. Muži jej o něco častěji než ženy lokalizují mimo Říčany. Jednoznačně nejčastějším důvodem lokalizace sportu je blízkost bydliště, s čímž koresponduje také jeho dominující lokalizace do Říčan. Dalšími důvody vyskytujícími se častěji jsou „přátelé“ a „kvalita“, přičemž u dětí se o něco častěji než u dospělých vyskytují v kombinaci s blízkostí bydliště (viz graf 21). Sport patří k aktivitám, jejichž lokalizaci příliš neovlivňují charakteristiky respondentů a jejich domácností – patrné je to na příkladu prakticky neexistujícího rozdílu mezi přistěhovanými obyvateli a těmi, kteří pocházejí z Říčan a jejich blízkého okolí. V lokalizaci sportu nehraje roli, zda se obyvatelé přistěhovali, nebo ne (viz tabulka 15). Některé typy sportů (např. jízda na kole) mohou mít spíše charakter „cesty“ než pobytu ve „stanici“.

Graf 21: Lokalita sportu a důvody jejího výběru (pouze osoby, které uvedly tuto aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

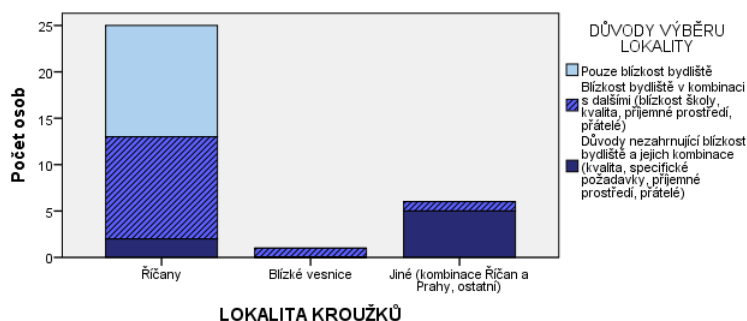
Lokalita sportu a migrační kategorie

			Migrační kategorie ²¹		Celkem
			Slabé nebo žádné migrační pozadí	Střední nebo silné migrační pozadí	
Lokalita sportu	Říčany	Počet	22	21	43
		% z celku	39,3%	37,5%	76,8%
Všechny ostatní lokality		Počet	7	6	13
		% z celku	12,5%	10,7%	23,2%
Celkem		Počet	29	27	56
		% z celku	51,8%	48,2%	100,0%

Tabulka 15: Lokalita sportu a migrační kategorie (pouze jedinci provozující aktivitu). Potvrzeno testem chí kvadrát. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.5.4. Kroužky

Jelikož u dospělých byla aktivita „kroužky“ uvedena (nikoliv překvapivě) pouze třikrát (z toho jednou v Říčanech a dvakrát v Praze), má smysl je hodnotit pouze u dětí. Zde platí podobné faktory lokalizace jako u výše popisovaného sportu a stejně jako sport i kroužky lokalizují děti do Říčan (viz graf 22) – což pravděpodobně souvisí s tím, že sport je mnohdy vlastně konkrétním typem kroužku.

Graf 22: Lokalita kroužků a důvody jejího výběru (pouze děti). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

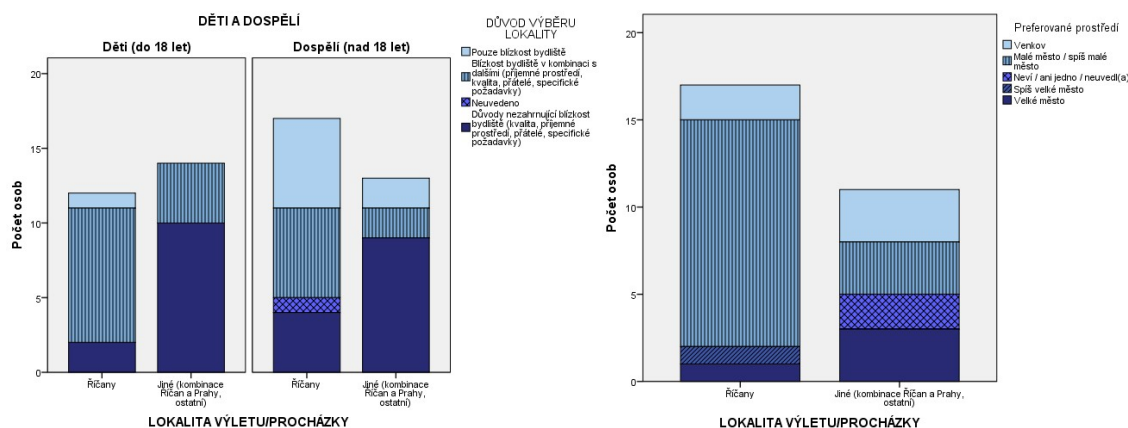
5.5.5. Výlety a procházky

Často uváděným způsobem trávení volného času (více u dospělých než u dětí) byly procházky či výlety, které jsou nejvíce lokalizovány v místě bydliště (v Říčanech), popřípadě v kombinaci Říčana a Prahy nebo Říčana a ostatních lokalit (zde jde patrně spíše o výlety turistického charakteru, které jsou z podstaty věci logicky lokalizovány mimo bydliště). Ojedinele byly uváděny také velmi vzdálené lokality, například Krkonoše. Blízkost bydliště byla i zde nejčastějším důvodem lokalizace, což v případě „procházek“ ani nemohlo být jinak. Dalším důležitým faktorem výběru lokality zde

²¹ Do kategorie slabé nebo žádné migrační pozadí jsou zahrnuti obyvatelé, kteří neuvedli, že by se sem přistěhovali a obyvatelé, kteří se přistěhovali z relativně blízkého okolí. V kategorii střední nebo silné migrační pozadí jsou zařazeni ti, kteří se přistěhovali z větší dálky (vzdálenější části Prahy, jiné části republiky atd.).

bylo také příjemné prostředí. Děti tuto aktivitu provozují méně než dospělí a vykazují vyšší podíl kombinace Řičan s jinými lokalitami, nejčastějším důvodem lokalizace je však i pro ně blízkost bydliště. Téměř vždy však byla uvedena v kombinaci s nějakým dalším důvodem – podobně jako u dospělých často příjemným prostředím a přáteli (viz graf 23). Výlety nebo procházky je třeba nahlížet také optikou konceptu „cest“. Jde o aktivitu výrazně spojenou s pohybem v prostoru – ne vždy ale za účelem dosažení konkrétního cíle („stanice“). Samotná „cesta“ může být tímto cílem.

U dospělých je patrný rozdíl v lokalizaci procházek a výletů jednak mezi „původními“ a přistěhovanými obyvateli ale také mezi obyvateli částí města přiléhajícími k centru, kteří častěji volí Řičany, a těmi ostatními – ti více volí jiné lokality (viz tabulka 16). Mimo město častěji lokalizují výlety a procházky členové domácností s větším migračním pozadím (viz tabulka 17). Podobně jako například u restaurací nebo i kultury hraje také u výletů a procházek roli preferované prostředí – lidé upřednostňující prostředí malého města vyhledávají toto prostředí i při procházkách (viz graf 24).

Graf 23 (vlevo): Lokalita výletů/procházek a důvody jejího výběru (pouze osoby, které uvedly tuto aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. Graf 24 (vpravo): Preferované prostředí a lokalita výletů a procházek (pouze dospělí, kteří uvedli výlety). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Lokalita výletů a procházek a poloha bydliště

			Poloha bydliště			Celkem
			Centrum Řičan a jeho okolí	Okraje Řičan	Mimo Řičany	
Lokalita výletů a procházek	Řičany	Počet	23	6	0	29
		% z celku	41,1%	10,7%	0,0%	51,8%
	Všechny ostatní lokality	Počet	10	12	5	27
		% z celku	17,9%	21,4%	8,9%	48,2%
Celkem		Počet	33	18	5	56
		% z celku	58,9%	32,1%	8,9%	100,0%

Tabulka 16: Lokalita výletů a procházek a poloha bydliště (pouze jedinci provozující aktivitu všichni dohromady). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

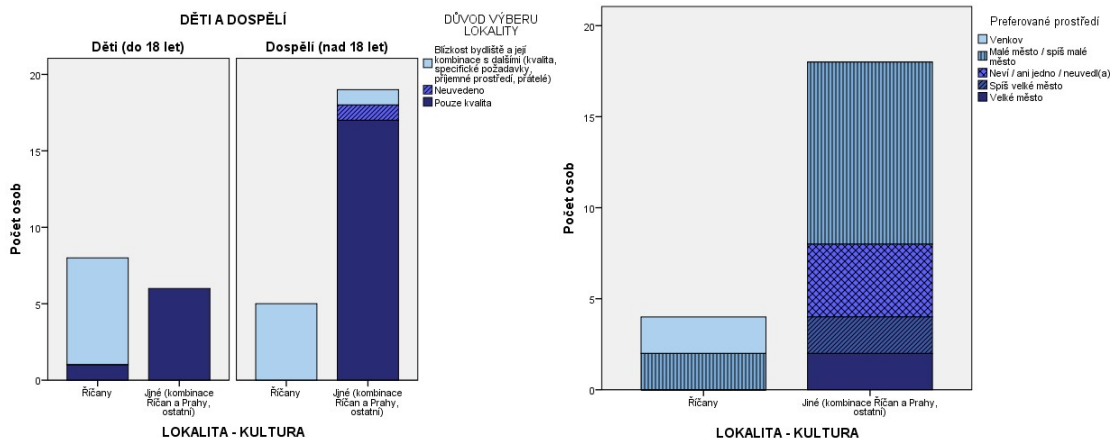
Lokalita výletů a procházek a migrační kategorie

			Migrační kategorie		Celkem
			Slabé nebo žádné migrační pozadí	Střední nebo silné migrační pozadí	
Lokalita výletů a procházek	Říčany	Počet % z celku	17 30,4%	12 21,4%	29 51,8%
	Všechny ostatní lokality	Počet % z celku	11 19,6%	16 28,6%	27 48,2%
Celkem		Počet % z celku	28 50,0%	28 50,0%	56 100,0%

Tabulka 17: Lokalita výletů a procházek a migrační kategorie (pouze jedinci provozující aktivitu). Rozdíl nicméně podle testu chí kvadrát není statisticky významný. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.5.6. Kultura

Kultura je oblastí, ve které je ze všech sledovaných aktivit pozice Říčan nejslabší. Blízkost bydliště zde není zdaleka tak významným faktorem jako u všech ostatních aktivit (včetně práce) a účastníci průzkumu kladou důraz zejména na kvalitu, velmi často dokonce uváděnou jako jediný důvod výběru lokality (viz graf 25). Proto většina dospělých preferuje Prahu. V drtivé většině nebyla upřesněna konkrétní část Prahy, což naznačuje, že navštěvují různorodé kulturní akce na různých místech v Praze a nevážou tedy jejich lokalizaci na konkrétní místo. Také u dětí (u nichž ale byla návštěva kulturních akcí uváděna méně často) mají vysoký (nikoliv však většinový) podíl kombinace Prahy či jiných lokalit a Říčan. Větší roli než u dospělých u nich ale hraje blízkost bydliště. Pro volbu lokality, kde obyvatelé vyhledávají kulturní akce, je (přinejmenším v některých případech) důležité také prostředí, jež jim vyhovuje (viz graf 26). To je možné interpretovat tak, že obyvatelé s více městským životním stylem vyhledávají typ kultury, který jim malé město nemůže poskytnout, a proto za ní dojíždějí do Prahy. Podobné zjištění se týká také restaurací a v menší míře i výletů a procházek. Lidé bydlící mimo centrum Říčan častěji vyjíždějí za kulturou mimo toto město (viz tabulka 18).

Graf 25 (vlevo): Lokalita kultury a důvody jejího výběru. (pouze jedinci provozující aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015. Graf 26 (vpravo): Preferované prostředí a lokalita kultury (pouze dospělí, kteří uvedli kulturu jako svou aktivitu). Všichni dospělí, kteří preferují prostředí většího města, lokalizují kulturu (také) mimo Říčany. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Lokalita kultury a poloha bydliště

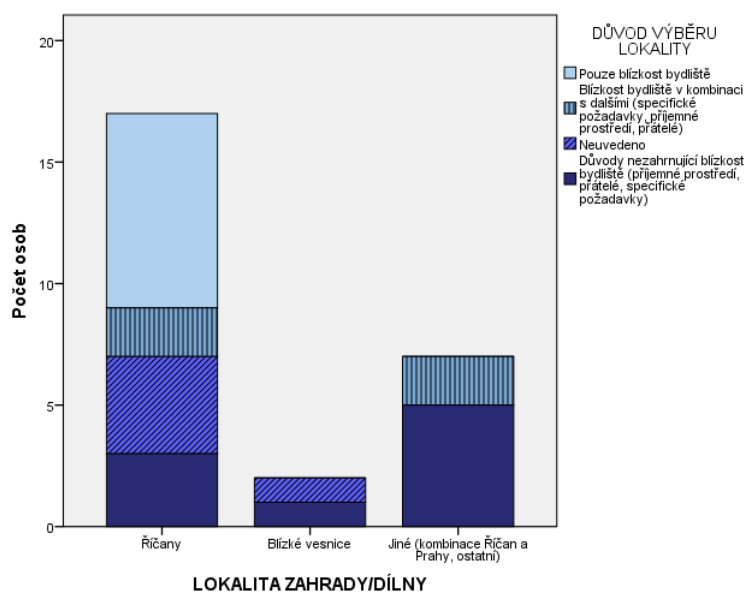
			Poloha bydliště			Celkem
			Centrum Říčany a jeho okolí	Okraje Říčany	Mimo Říčany	
Lokalita kultury	Říčany	Počet	12	0	1	13
		% z celku	31,6%	0,0%	2,6%	34,2%
	Všechny ostatní lokality	Počet	14	11	0	25
		% z celku	36,8%	28,9%	0,0%	65,8%
Celkem		Počet	26	11	1	38
		% z celku	68,4%	28,9%	2,6%	100,0%

Tabulka 18: Lokalita kultury a poloha bydliště (pouze jedinci provozující danou aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.5.7. Zahrada a dílna

Aktivitou, která byla uváděna téměř výhradně u dospělých, je práce na zahradě nebo v domácí dílně. Tato aktivita je logicky velmi často vázána na místo bydliště; dalšími faktory ovlivňujícími její lokalizaci (nebo vůbec to, že se jí lidé věnují), jsou příjemné prostředí a také přátelé (viz graf 27). Lokalizaci práce na zahradě či v dílně ovšem lze primárně chápat ani ne tak jako indikátor silnější pozice města při výběru lokality trávení volného času, ale jako určitou vazbu na město či na lokalitu, kde se zahrada nachází. Jde o činnost, která patrně nemá jednorázový charakter, a jestliže si například obyvatelé dávají záležet na úpravě své zahrady, pravděpodobně hodlají ji využívat dlouhodobě – a tím pádem mohou považovat za dlouhodobé i své současné bydliště. Lze předpokládat, že jako relativně silná vazba na město funguje zahrada u těch obyvatel, kteří zde bydlí déle; u nových obyvatel pak může jít o součást realizace touhy

po vlastním rodinném domě se zahradou a vlastně tedy i o jeden z motivů lokalizace bydliště do zázemí Prahy a důvod pořízení si vlastního domu se zahradou. Při výzkumu rezidenční stability v Říčanech se ukázalo, že právě „touha žít ve vlastním bydlení / mít zahradu“ je nejčastějším motivem stěhování se do Říčan (Kopečná a Špačková 2012, s. 218).

Graf 27: Lokalita práce na zahradě /v dílně a důvody jejího výběru. **Poznámka:** Při lokalizaci práce na zahradě či v dílně hraje logicky velkou roli blízkost bydliště, jehož součástí zahrada často bývá. Relativně vysoký podíl jiných důvodů lze přičíst například zahradám náležejícím k rekreačním objektům využívaným účastníky průzkumu – a samozřejmě i důležitosti těchto důvodů (pouze jedinci provozující tuto aktivitu). Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

5.5.8. Starousedlíci versus noví obyvatelé

Účelem této krátké podkapitoly je představit zjištěné rozdíly v lokalizaci aktivit mezi „původními“ a „novými“ obyvateli Říčan, které byly v předchozích částech práce (zdánlivě) opomenuty. Získaný vzorek populace je příliš malý a příliš specifický na to, aby bylo možné zobecnit nalezené rozdíly. Při vymezení starousedlíků jako obyvatel, kteří se vůbec nestěhovali, je počet osob v obou kategoriích značně nevyrovnaný (starousedlíků je výrazně méně). Proto byly vytvořeny kategorie podle migračního pozadí (tzn. na základě lokality, odkud se přistěhovali) a osoby s nízkým migračním pozadím byly zařazeny do stejné skupiny jako osoby s žádným. Tabulka 19 přináší alespoň velmi hrubý přehled o rozdílech v lokalizaci aktivit mezi těmito skupinami. Z tabulky je patrné, že obyvatelé s vyšším migračním pozadím sice mohou mít mírně vyšší tendenci lokalizovat své aktivity mimo Říčany, ale zásadní rozdíl lze sledovat jen u dvou aktivit – setkávání s přáteli a kultury; menší rozdíl pak u restaurací a

výletů/procházek. Rozdíly lze tedy nalézt především v lokalitě některých aktivit ve volném čase. Odlišnosti obou skupin v lokalizaci aktivit jsou při celkové interpretaci spíše malé a většinou (až na dvě aktivity) málo významné.

Lokalizace aktivit a migrační pozadí – souhrn												
	Migrační pozadí	Lokalita	Práce	Malé nákupy	Velké nákupy	Zdravotnictví	Přátelé	Restaurace	Sport	Výlet	Kultura	Zahrada
Žádné nebo slabé	30	Říčany	8	24	20	18	14	10	5	10	5	9
		Praha a ostatní	18	6	10	12	10	4	4	5	6	4
Střední nebo silné	27	Říčany	4	23	19	19	5	6	6	7	0	8
		Praha a ostatní	18	4	8	8	15	8	3	8	13	4

Tabulka 19. Lokalizace aktivit a migrační pozadí – souhrn. **Poznámka:** V tabulce jsou zvýrazněny případy, kdy lze sledovat rozdíl mezi jednotlivými kategoriemi (žádné/slabe a střední/silné migrační pozadí). Tmavší barva znamená větší rozdíl, světlá jen malý.

6. Typy domácností

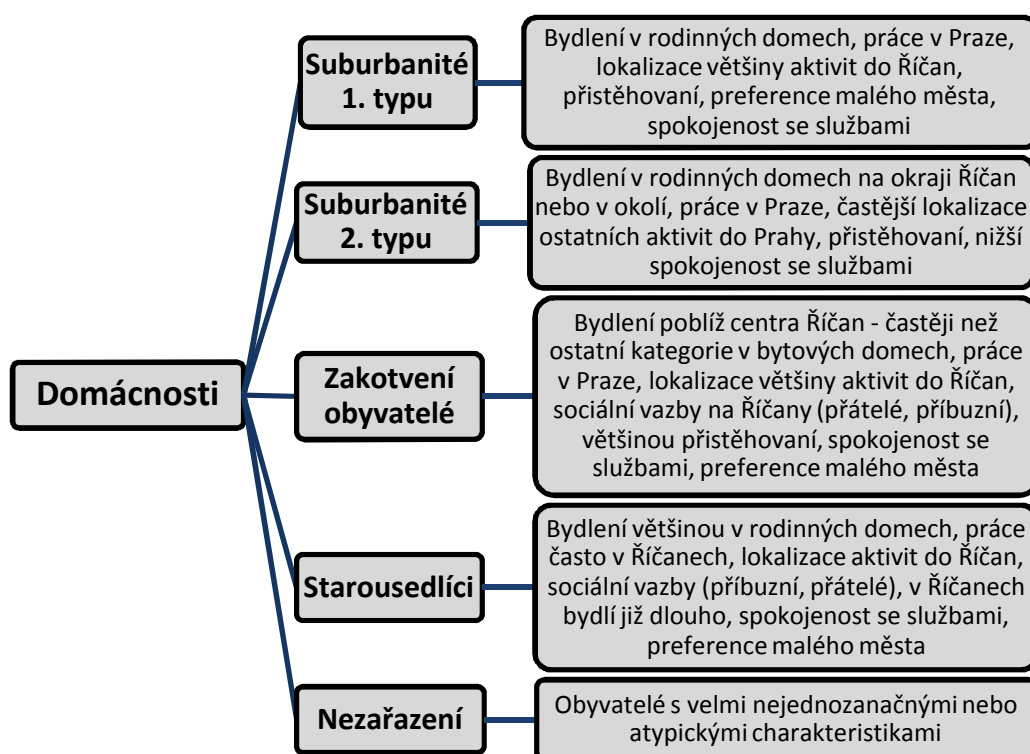
Výše uvedená analýza lokalizačních návyků (a jejich důvodů) říčanských domácností i jednotlivých obyvatel v různých oblastech života s pokusem interpretovat je v širším kontextu zázemí Prahy poskytuje alespoň základní představu o životě tohoto „výseku“ populace. Její interpretace má ovšem určitá úskalí. Na jednu stranu nejde o dostatečně reprezentativní vzorek a není tedy možné tyto informace zobecnit na všechny rodiny s dětmi, což ale ani nebylo cílem této práce. Ani při určité abstrakci a snaze o celkovou analýzu všech sesbíraných dat vypovídajících o všech domácnostech a osobách zahrnutých v průzkumu se nepodařilo vytvořit zcela jednoznačné závěry, které by identifikovaly zásadní rozdíly mezi některými skupinami obyvatel nebo odhalily nějaký mechanismus výrazně ovlivňující lokalizaci. Byla sice prokázána důležitost bydliště v rozhodování a obecně v životě sledovaných domácností, v tomto případě však jde do značné míry spíše o potvrzení poznatků zjištěných v mnoha jiných studiích provedených v rozličných zemích a diskutovaných v kapitole práce (viz např. (Ellegård a Vilhelmson 2004 nebo Schönfelder a Axhausen 2003). Je pravděpodobné, že celkové výsledky analýzy nejsou nikterak extrémně vychýlené od reality. Také určité rozdíly mezi některými skupinami obyvatel jsou z dat patrné a byly zmíněny v předchozí části této práce. Na druhou stranu se ale při pokusu o celkovou analýzu ztrácí jedinečnost (i přes maximální snahu ji zachovat) každé osoby a zejména domácnosti a tím i výhody kvalitativního charakteru dat.

Proto je vhodným doplněním této analýzy detailní představení několika domácností s odlišnými charakteristikami či „modelem“ života. Tyto domácnosti jsou zároveň vybrány tak, aby reprezentovaly i určitou skupinu ostatních domácností s podobnými (byť vždy mírně odlišnými) charakteristikami. Takové představení domácností navíc lépe než předcházející analýza umožňuje uplatnění konceptu prostoru aktivit („activity space“). Vzájemné hranice těchto skupin nejsou a ani nemohou být příliš pevné, představené domácnosti by však měly být do značné míry jejich „typickým“ příkladem. Jestliže tedy například jedním z vymezených typů obyvatel jsou „zakotvení obyvatelé“, pak je možné o konkrétní domácnosti představené v této práci i o mnoha dalších prohlásit, že mezi ně nepochybně patří, není však možné jednoznačně určit, jak nejméně by se od ní měla jiná domácnost odlišovat, aby již do této skupiny nepatřila. Analogicky lze pracovat i s ostatními vymezenými skupinami.

Konkrétní příklady domácností byly vybírány s primárním důrazem na lokalizaci činností. Jejich charakteristiky, jako je doba přistěhování do města, konkrétní lokalita

bydlení v rámci města, vzdělání rodičů a další, byly při výběru zohledněny až druhotně, byly nicméně také důležité. Například to, že někdo ve městě žije už dvacet let, může ovlivňovat lokalizaci jeho aktivit nejen přímo, ale i jen zprostředkovaně. Taková osoba může sice mít tendenci lokalizovat více aktivit do svého bydliště, spíše než přímo proto, že zde žije už dlouho, ale kvůli „hmatatelnějším“ důvodům. Mezi ty může patřit fakt, že zde má přátele, zná zdejší prostředí atd. (a to teprve díky tomu, že zde žije dlouho). Různé charakteristiky pak stojí spíše na začátku „kauzálního řetězce“ (existuje-li vůbec nějaký takový) a mohou tedy někdy mít je zprostředkovaný (nepřímý) vliv na činnost osob a její lokalizaci.

Výběr blíže představených domácností byl vzhledem k rozmanitosti získaných dat proveden velmi individuálně (na základě podrobného studia každého dotazníku zvlášť jakožto „profilu“ domácnosti), byl však inspirován výsledky předchozí analýzy.

Obrázek 24: Schéma typů domácností. **Poznámka:** U jednotlivých typů nejsou uvedeny počty (osob, domácností), protože nelze vymezit zcela jasné hranice mezi nimi. Největšími skupinami jsou ovšem zakotvení obyvatelé (zhruba 1/3) a suburbanité 1. typu (zhruba 1/3). Menšími skupinami jsou pak starousedlíci a suburbanité 2. typu. Zcela nezařaditelných osob a domácností bylo v souboru obsaženo jen málo – šlo o ojedinělé případy. Zdroj: vlastní šetření 2015.

Celkem byly vymezeny čtyři typy domácností (viz obrázek 24) a ke každému z těchto typů byl zvolen příklad reprezentující tuto skupinu. Byla vybrána jedna domácnost, kterou lze zařadit mezi suburbanity, kteří mají na město spíše slabé vazby,

ale přesto sem lokalizuje většinu svých aktivit a je se zdejšími službami spokojena. Jako příklad druhého typu obyvatel byla zvolena domácnost, která rovněž patří mezi suburbanitu, ale do Říčan lokalizuje méně aktivit a zdejší možnosti ji neuspokojují. Specifickým – a v průzkumu nejrozšířenějším – typem domácnosti jsou ale obyvatelé, kteří se sice do města také v relativně nedávné době přistěhovali, ale jsou na ně silněji vázáni.²² Tito obyvatelé častěji než ostatní skupiny bydlí v bytech v částech města lépe vybavených službami a relativně málo často v rodinných domech (i když i v těch někteří z nich bydlí). Rodinné domy jsou jinak zdaleka nejčastějším typem bydlení. Kromě toho byla vybrána také domácnost, která může sloužit jako prototyp starousedlíků.

6.1. Suburbanité prvního typu

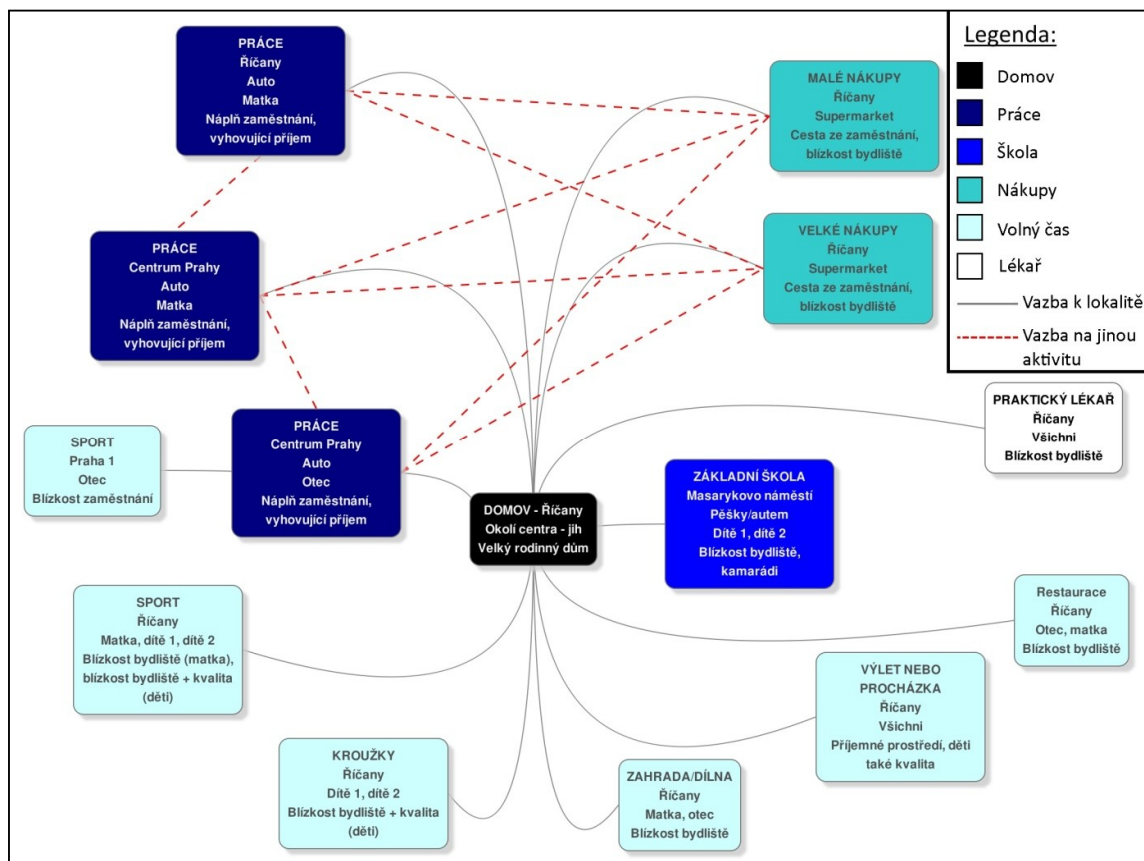
První představovanou domácností je čtyřčlenná rodina bydlící ve větším rodinném domě situovaném v jižní části Říčan nedaleko od centra města. Vzhledem k lokalitě bydliště nelze sice vyloučit, že se tito obyvatelé přistěhovali do staršího domu, jinak je ale jejich „příběh“ podobný jako u těch, kteří bydlí dále od centra a jistě tedy mohou být suburbaniti. Z jižní strany města navíc nová zástavba zasahuje relativně blízko k náměstí a i v té starší se místy objevují nové domy. Matka (31-40 let) se přistěhovala z jedné z bližších částí vnitřního města Prahy a otec (31-40 let) z menšího města na jižní Moravě, které je jednou z nejbližších lokalit, odkud se obyvatelé zachycení v průzkumu přistěhovali. Ani jeden z nich nemá v Říčanech žádné příbuzné a nevedlí ani blízké přátele, s nimiž by se často scházeli.

Rodiče využívají k dopravě do práce v samém centru Prahy osobní automobil; děti (syn a dcera) také jezdí do školy automobilem (spolu s rodiči), nebo chodí pěšky. Motivem lokalizace zaměstnání je v obou případech jeho vyhovující náplň a také vyhovující příjem, děti pak navštěvují školu v Říčanech na náměstí díky blízkosti bydliště, ale také kvůli kamarádům. Motivem lokalizace bydliště do Říčan navzdory tomu, že oba rodiče pracují v Praze, může být uvedená preference prostředí menšího města u obou z nich. Mezi aktivitami ve volném čase oba také mají zařazenou práci na zahradě. Potřeba mít vlastní zahradu je přitom častým motivem stěhování se do

²² Vysoký podíl domácností zařaditelných do této skupiny může být dán i lokalitou školy (I. ZŠ Říčany), kde byla vybrána většina dotazníků. Tuto školu totiž navštěvují ve velké míře děti z částí města (centra a jeho okolí), které se vyznačují charakteristikami souvisejícími i s lokalizací mnoha aktivit (a jejími důvody) často uváděnou touto skupinou. Příkladem může být využívání menších obchodů, které jsou v jiných částech města zastoupeny výrazně méně, nebo také častější výskyt bydlení v bytech.

suburbánního zázemí velkoměsta. Místní možnosti a služby v obci oběma dospělým vyhovují, otec nicméně využívá celkově více služeb v Praze, což je dáno pravděpodobně tím, že se zde podstatnou část většiny pracovních dní „fyzicky“ nachází (důvodem tedy nemusí být např. vyhledáváním lepších služeb).

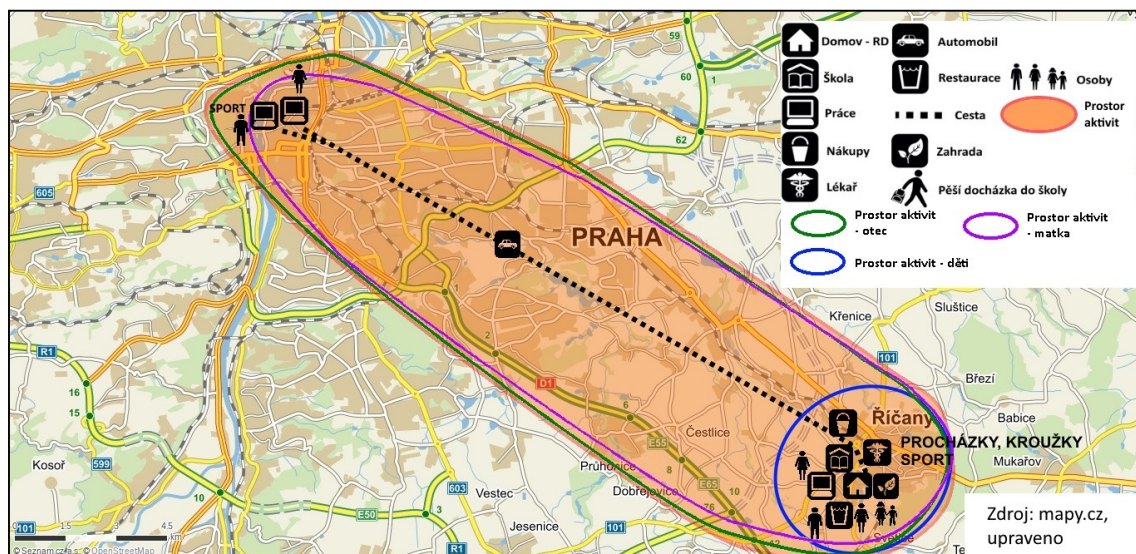
Prakticky všechny volnočasové aktivity – restaurace (rodiče), zahrada (rodiče), sport (matka a děti), kroužky (děti), procházky (všichni) mají členové této domácnosti lokalizované do Říčan (viz obrázek 25), a to kvůli blízkosti bydliště a v některých případech i příjemnému prostředí a kvalitě. Pouze otec provozuje sport v Praze v blízkosti svého zaměstnání. Také praktického lékaře mají v Říčanech, rovněž kvůli blízkosti bydliště. Malé i velké nákupy realizují v říčanských supermarketech, přičemž důvodem je blízkost bydliště a také poloha při cestě do/ze zaměstnání.

Obrázek 25: Schéma aktivit domácnosti 006. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Z uvedených skutečností vyplývá, že prostor aktivit (viz obrázek 26) této domácnosti se soustřeďuje kolem místa bydliště a mimo něj zahrnuje prakticky jen lokalitu pracoviště a cestu do ní. Pouze otec si vytváří další výraznější vazby (sport) také v místě zaměstnání. Při grafickém znázornění má prostor aktivit této domácnosti jako celku nejspíš elipsovitý tvar, v případě dětí by se ovšem jednalo o kruh (viz Obrázek 26). Podobou situaci lze sledovat i u většiny dalších domácností, jak je patrné

z dalších příkladů. Jde o domácnost, pro kterou je bydliště i přes slabší vazby na ně silným lokalizačním faktorem. Ačkoliv oba vysokoškolsky vzdělaní rodiče jsou svými pracovními aktivitami vázáni na Prahu (matka ovšem pouze částečně, protože pracuje i v Říčanech), domácnost lokalizuje téměř všechny své aktivity do Říčan. Zde bydlí zhruba 15 let. Kromě blízkosti bydliště je důležitým lokalizačním faktorem i použití osobního automobilu k cestám do práce, na které se vážou také další aktivity – cesta dětí do školy a nákupy. Jde tedy zejména o praktické potřeby.

Obrázek 26: Prostor aktivit domácnosti 006. Zdroj: Mapy.cz 2015, upraveno.

6.2. Suburbanité druhého typu

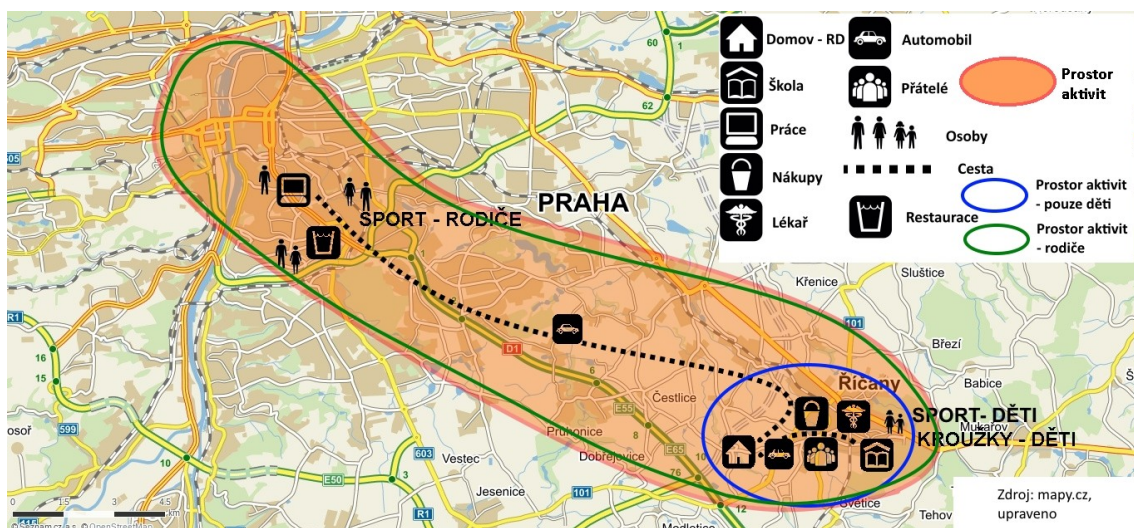
Druhá představovaná domácnost je tvořena rodiči (matka a otec, oba 31-40 let) a dvěma dcerami. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání s maturitou. Rodina bydlí v jedné z místních částí Říčan, která je sice součástí obce Říčany, ale s městem není propojena souvislou zástavbou (z urbanistického hlediska jde o vesnici). Do svého současného menšího rodinného domu se rodina nastěhovala asi před 10 lety. Předchozím bydlištěm obou rodičů je cihlový bytový dům v jedné ze čtvrtí vnitřního města na straně Prahy přivrácené k Říčánům. Jelikož u obou dospělých členů této domácnosti je uvedena preference prostředí malého města, motivem stěhování zřejmě byla mimo jiné i touha opustit velkoměsto.

Otec dojíždí do práce v blízkém vnitřním městě Prahy osobním automobilem, matka v současnosti nemá žádné zaměstnání. Důvodem lokalizace pracovních aktivit otce je vyhovující pracovní náplň. Obě děti vozí některý z rodičů automobilem (pokud je to otec, tak pravděpodobně cestou do práce) do školy U Říčanského lesa, která sice

27). Tato situace pravděpodobně souvisí s polohou domu, v němž rodina bydlí spíše než s charakterem domácnosti, jejíž členové evidentně – zejména díky blízkosti bydliště – raději lokalizují některé své aktivity nedaleko od svého domu. Dům se ovšem nachází v nepříliš vybavené lokalitě.

Nabízí se následující interpretace. Ukazuje se, že noví obyvatelé Říčán a okolí mají zájem a vůli využívat své bydliště nejen jako místo noclehu, ale i jinak – mimo jiné i z praktických důvodů, o čemž svědčí blízkost bydliště jako silný a často uváděný lokalizační faktor. Nenaplnuje se tedy Hniličkův převážně negativní pohled na suburbanizaci (Hnilička 2005) a její dopady na sociální prostředí. Jak ale ukazuje případ této rodiny, výsledek může silně záviset na charakteru blízkého okolí bydliště.

Rodina uvedená jako příklad v předchozím typu, která bydlí blízko centra Říčán, ale nemá na město prakticky žádné vazby dané svými charakteristikami, využívá převážně místních služeb. Domácnost uvedená zde jako příklad druhého typu si sice určité vazby vytváří, protože ale žije ve více „odříznuté“ lokalitě, není s místními podmínkami zřejmě úplně spokojena a dospělí více inklinují k lokalizaci některých aktivit do Prahy. Je však třeba upozornit, že nespokojenost se službami v místě bydliště může v případě této domácnosti být spojena s konkrétní lokalitou bydliště (odlehlejší místní část) a nikoliv s městem Říčany jako takovým, což naznačuje lokalizace některých aktivit do tohoto města (např. nákupy, lékař). Vzhledem ke špatné pěší dostupnosti služeb v bezprostředním okolí svého domu a horší dostupnosti hromadnou dopravou také tato domácnost (a určitě není ojedinělým případem) více využívá automobil, a to i k cestám dětí do školy. Celkový prostor aktivit domácnosti (viz Obrázek 28) je sice podobně jako u většiny ostatních zachycených domácností eliptický, u obou dospělých je však Praha v něm mnohem více rovnocenným protipólem Říčán než u jiných typů. U dětí sice platí, že jejich prostor aktivit zahrnuje jen Říčany, vzhledem k bydlišti za hranicí kompaktního města je však i jeho tvar mírně eliptický.

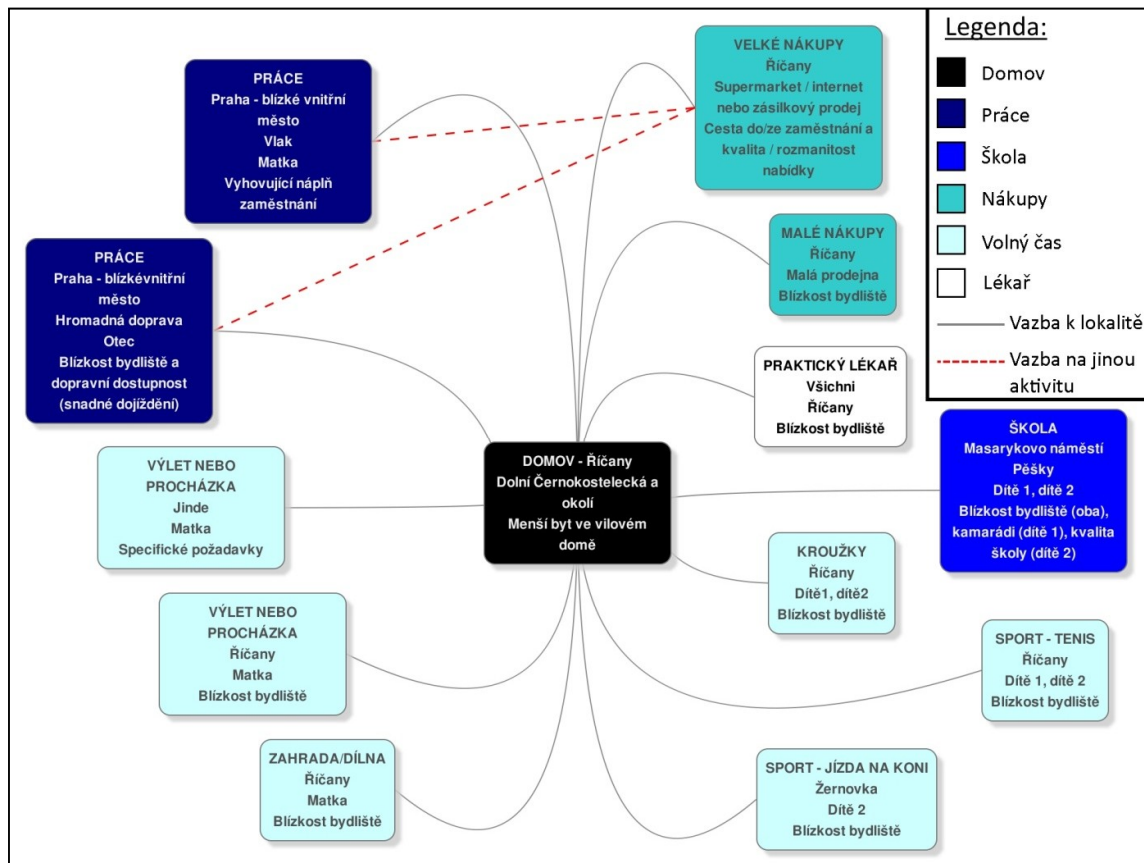
Obrázek 28: Prostor aktivit domácnosti 024. Zdroj: Mapy.cz 2015, upraveno.

6.3. Zakotvení obyvatel

Třetí více přiblíženou domácnost tvoří vysokoškolsky vzdělaní rodiče – matka (41-50 let) a otec (31-40 let) – a dvě dcery. Matka uvádí, že má v Říčanech celkem sedm poměrně blízkých přátel, otec jen dva. Matka zde má navíc také příbuzné. Matka dříve bydlela v panelovém domě v pražském vnitřním městě (na straně přivrácené k Řičanům), otec v panelovém domě na Jižním Městě. Rodina se do Řičan přistěhovala před 15-20 lety a bydlí v menším bytě ve vilovém domě v blízkosti jedné z místních hlavních dopravních tepen severně od centra. Lokalita má výbornou dostupnost hromadné dopravy, neboť se nachází v blízkosti železniční stanice a po Černokostelecké ulici, která ji protíná, je vedeno množství autobusových linek s malým intervalem.

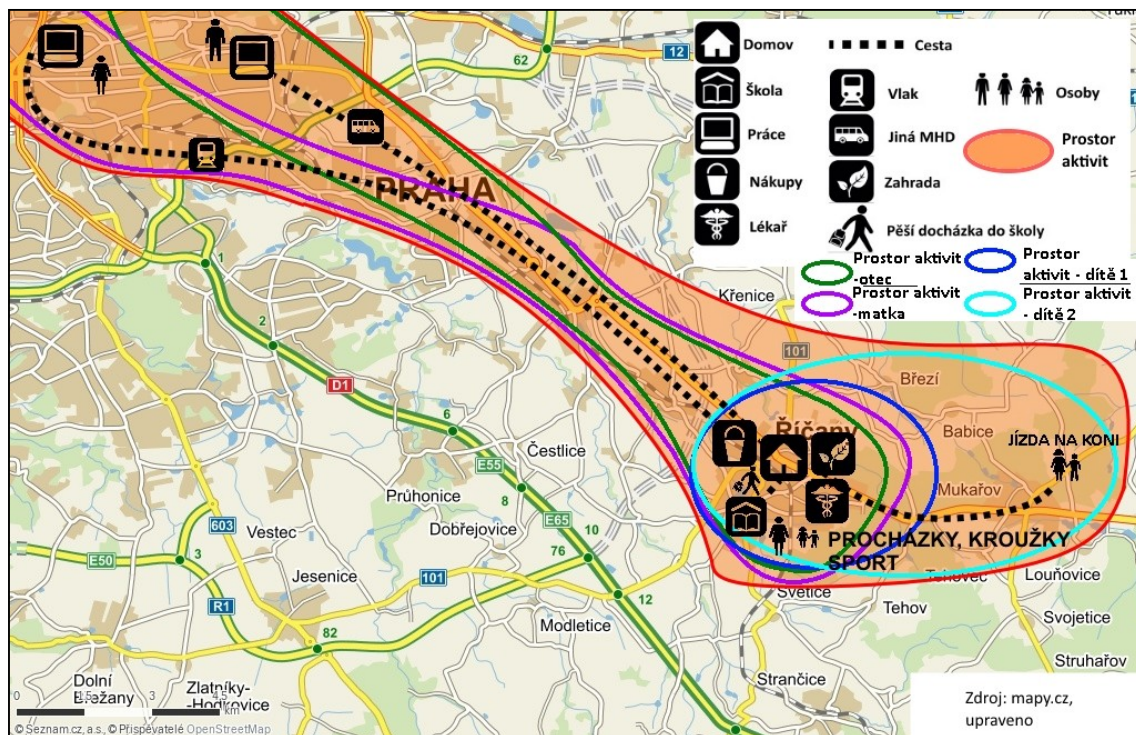
Matka pracuje v jedné ze čtvrtí blízkého vnitřního města a k dopravě do zaměstnání využívá vlak, otec pracuje v bližším vnitřním městě a do práce se dopravuje jinou hromadnou dopravou (pravděpodobně autobusem). U matky je hlavním motivem volby lokality pracoviště vyhovující náplň zaměstnání, u otce je to blízkost bydliště a dobrá dopravní dostupnost (snadné dojíždění). Děti chodí do školy pěšky. Ačkoliv nejbliže k jejich bydlišti je II. ZŠ Říčany – Bezručova, navštěvují školu na vzdálenějším Masarykově náměstí. Důvodem lokalizace školní docházky je u obou dětí blízkost bydliště, u starší dcery také kamarádi a u té mladší kvalita školy. Malé nákupy domácnost uskutečňuje v malých prodejnách v Říčanech, velké v supermarketech rovněž v Říčanech nebo prostřednictvím zásilkového prodeje či internetu. Všichni členové rodiny využívají služeb praktického lékaře v Říčanech, protože je to blízko jejich bydliště. Matka ve volném čase chodí na výlety či procházky v Říčanech (kvůli

místu bydliště), nebo jinam (mimo město) podle svých specifických požadavků. Věnuje se také práci na zahradě. Obě děti navštěvují kroužky v Říčanech a také zde hrají tenis, protože to mají blízko; mladší dcera navíc jezdí na koni v jedné z blízkých vesnic; i zde je důvodem lokalizace blízkost bydliště. Prostor aktivit (viz obrázek 30) této domácnosti zahrnuje Říčany, díky dojížděcí rodičů do práce je navíc rozšířen také o Prahu, která je však hlavně lokalitou pracoviště a neplní pro domácnost jiné funkce. Ve volném čase někteří členové domácnosti běžně navštěvují také lokality mimo Říčany i Prahu – jednu z blízkých vesnic (dítě 2) a blíže nespecifikované lokality výletů (matka). V celkovém rozložení aktivit této domácnosti má velmi centralizovanou pozici bydliště (viz obrázek 29), na druhou stranu se ale prostor aktivit neomezuje jen na jeho blízké okolí a na pracoviště a cestu na něj. Motivem lokalizace nejsou jen praktické potřeby, ale zřejmě i vazby na bydliště, které nejspíš přispěly i k jeho volbě. Oběma rodičům vyhovují místní služby a nevyužívají je tedy v Praze. Preferují prostředí menšího města. Ačkoliv rodina má v místě bydliště silnější vazby, její prostor aktivit je obdobný jako u prvního představeného typu domácnosti, která sice takové vazby (přátelé a příbuzní) nemá, ale do Říčan lokalizuje své aktivity hlavně z praktických důvodů (blízkost bydliště, lokalita při cestě do/ze zaměstnání).

Obrázek 29: Schéma aktivit domácnosti 009. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Domácnosti tohoto typu (samozřejmě s různými obměnami), které lze označit nejspíše jako „zakotvené obyvatele“, protože nejde ani o typické suburbanity (často žijí ve starších částech města), ale ani o starousedlíky (přistěhovali se zhruba v posledních 10-20 letech), byly nejčastějšími účastníky průzkumu.

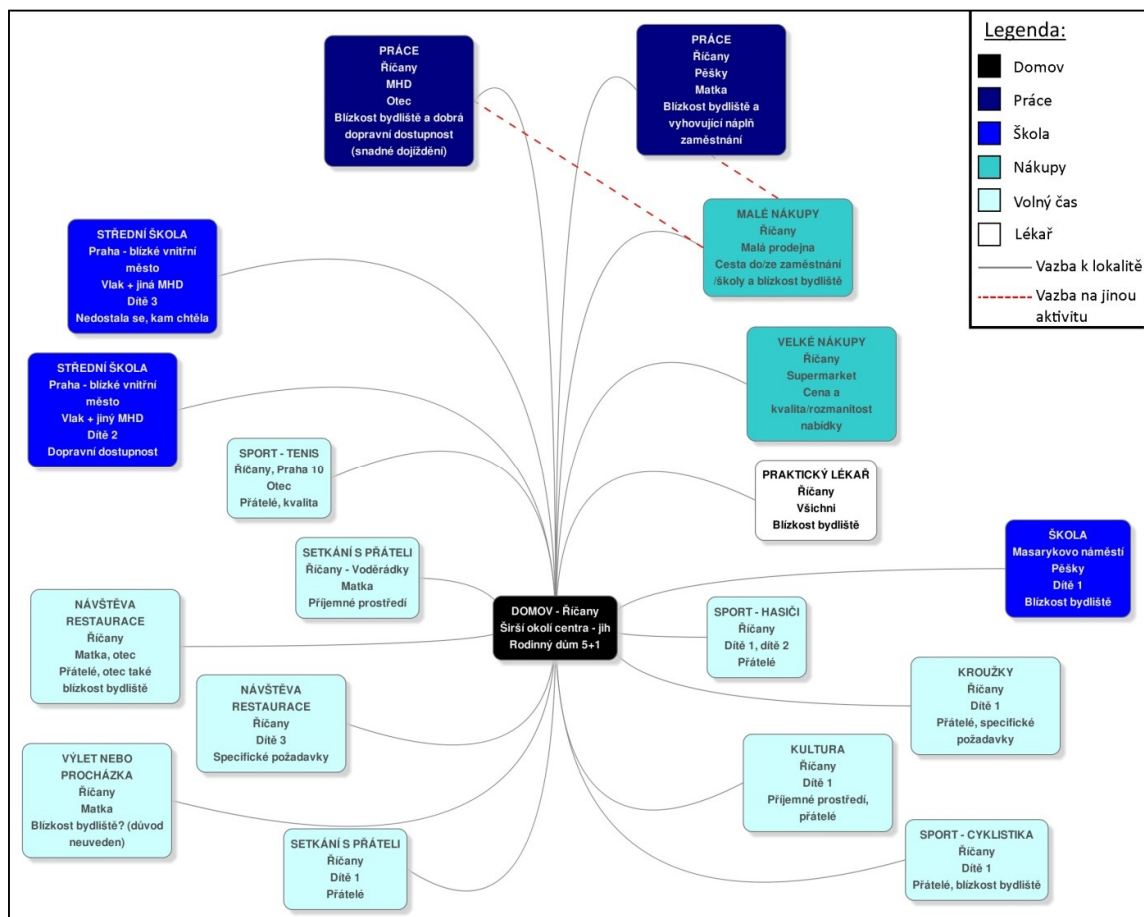
Obrázek 30: Prostor aktivit domácnosti 009. Zdroj: Mapy.cz 2015, upraveno.

6.4. Starousedlíci

Čtvrtou domácností je pětičlenná rodina žijící ve středně velkém rodinném domě jižně od centra Říčan. Rodina má na Říčany poměrně silné vazby a lze ji zařadit mezi starousedlíky – matka zde žije už od 70. let (tedy celý svůj život) a má zde také příbuzné a několik (tři) blízkých přátel, s nimiž se často vidá. Otec zde má takových přátel zhruba dvacet, což je jeden z nejvyšších počtů, který se podařilo v šetření zachytit. Do svého současného domu se nastěhovali přibližně před 10 lety.

Matka (40-50 let) má základní vzdělání a dochází do zaměstnání v Říčanech, protože je to blízko a vyhovuje jí pracovní náplň. Otec (50-60 let), který má středoškolské vzdělání zakončené maturitou, zde pracuje také a lokalizačním faktorem je pro něj kromě blízkosti bydliště také dobrá dopravní dostupnost (pracuje v části Říčan vzdálené od jeho domu, ale snadno se tam dostane pomocí hromadné dopravy, kterou k cestě využívá). Jejich nejmladší dcera navštěvuje místní základní školu na Masarykově náměstí, přičemž důvodem volby školy je blízkost bydliště. Obě starší děti

(15-18 let) dojíždějí do středních škol v Praze. U syna, který dojíždí do lokality v poměrně blízké části vnitřního města, hraje roli dopravní dostupnost (zprostředkovaně je pro něj tedy důležité bydliště), dcera však navštěvuje školu v relativně více vzdálené části vnitřního města (ovšem na přivrácené straně Prahy) proto, že nebyla přijata do školy, kam původně chtěla. Oba využívají k cestě do školy vlak v kombinaci s další hromadnou dopravou. Malé i velké nákupy zajišťuje domácnost v Říčanech, využívá pro ně však odlišný typ obchodů – pro drobné nákupy malé prodejny, protože jsou blízko bydliště a navíc při cestě z nebo do práce; pro velké nákupy pak supermarket, které jsou pro ni přitažlivé cenou a kvalitou či rozmanitostí nabídky. Praktického lékaře mají tak jako zřejmě většina obyvatel Řičan všichni členové domácnosti v místě bydliště, které je také důvodem této lokalizace.

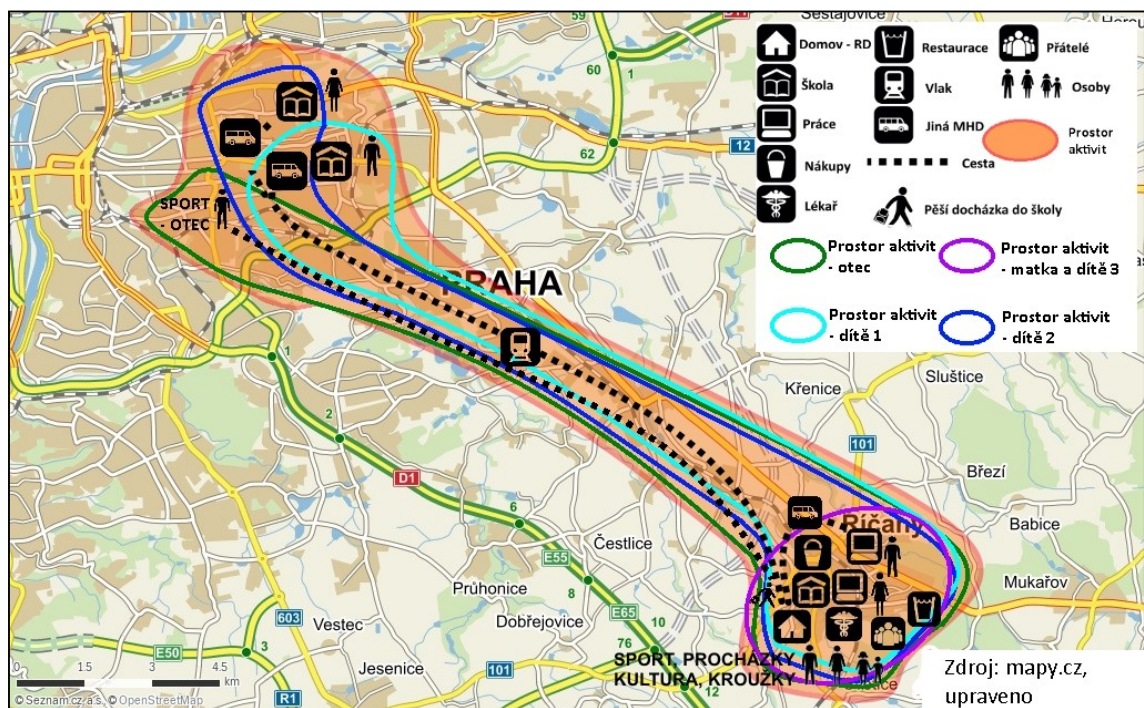

Obrázek 31: Schéma aktivit domácnosti 011. Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2015.

Jednotliví členové rodiny i domácnost jako celek vykazují neobvykle velké množství rozmanitých volnočasových aktivit (viz obrázek 31), z nichž takřka všechny jsou směřovány do Řičan. Pouze otec někdy hraje tenis na v jižní části vnitřního města Prahy, zároveň se ale této zálibě věnuje i v Říčanech. Častým motivem lokalizace volného času jsou vedle blízkosti bydliště také přátelé, což spolu s charakterem činností,

u nichž byli jako důvod lokalizace uvedeni (návštěva restaurací, hasiči, kultura, kroužky...) a u kterých lze předpokládat silnou interakci s ostatními účastníky, potvrzuje silné vazby na Říčany. Dalším faktorem, který tyto vazby potvrzuje, je odpověď rodičů na otázky týkající se preferovaného prostředí (za oba je uvedeno malé město) a využívání služeb, protože oběma vyhovují možnosti jejich bydliště a většinou nevyhledávají alternativu k nim v Praze.

Prostor aktivit této rodiny (viz obrázek 32) je silně soustředěn do relativně blízkého okolí jejího rodinného domu (v rámci malého města) a jeho kruhový tvar narušují pouze dospívající děti, které dojíždějí do škol v Praze. I přesto ale obě v lokalizaci dalších aktivit ve volném čase upřednostňují své bydliště a mají k tomu evidentně i jiné silné důvody než jen aspekt prostorové blízkosti. Situace v této rodině je tak přesně opačná než u ostatních domácností, kde prostor aktivit o Prahu rozšiřují většinou dospělí. Atypické (a to i v rámci skupiny starousedlíků) je množství aktivit ve volném čase. Zásadním rozdílem oproti všem jiným vymezeným typům domácností je koncentrace téměř všech aktivit (včetně práce u dospělých) do Říčan.

Obrázek 32: Prostor aktivit domácnosti 011. Zdroj: Mapy.cz 2015, upraveno.

7. Závěr

Otázkou, kterou se tato práce zabývá, je, zda Říčany plní pro své obyvatele funkce předpokládané u lokálního centra. Jedná se o město srovnatelné svou absolutní velikostí danou počtem obyvatel s mikroregionálními centry v České republice (viz Hampl 2005). Vzhledem k vazbám na Prahu, v jejímž metropolitním areálu se Říčany nachází, lze však předpokládat častější lokalizaci mnoha činností obyvatel Řičan mimo jejich bydliště, zejména právě do Prahy. Pozici města ovlivňuje také jeho probíhající transformace, v rámci níž je dominantním procesem suburbanizace a jejíž dopady na postavení města v pražském zázemí mohou být posilující (růst poptávky po službách a následně jejich rozvoj, nová pracovní místa) i oslabující (příliv obyvatel vázaných dojížděnkou na Prahu). Dochází k přesunu mnoha funkcí – a nejen té rezidenční – z jádra metropolitní oblasti či jejich nové lokalizaci do zázemí.

Práce využívá teoretický rámec geografie času, z nějž přebírá zejména koncepty prostoru aktivit („activity space“), stanic („stations“) a také kontextů („contexts“). Dřívější poznatky jiných prací zakotvené v geografii času naznačují, že místo bydliště je velmi významnou složkou života obyvatel a zároveň i silným lokalizačním faktorem jejich činností (viz Forer a Kivell 1981, Horton a Reynolds 1971, Kamiya 1999, Novák a Sýkora 2007 nebo Schönfelder a Axhausen 2003). Práce se sestává ze dvou metodologicky odlišných částí: v první je na základě studia literatury a dostupných zdrojů posuzována pozice města Říčany a dopady probíhajících transformačních procesů na ni. Druhá část je pak založena na dotazníkovém šetření, které i přes poměrně nízkou návratnost přineslo množství podnětných informací a umožnilo zodpovědět výzkumné otázky. Jeho výsledky byly zasazeny do kontextu poznatků o suburbánním zázemí Prahy i o životě v suburbánních oblastech obecně, získaných ze sekundární literatury včetně té zahraniční diskutované v první části textu.

Transformační procesy probíhající v Říčanech byly ilustrovány na příkladu tří lokalit, které jsou z pohledu autora této práce v rámci města mimořádné, protože v nich není jediným či dominantním procesem rezidenční suburbanizace ve formě stavby rodinných domů. V Říčanech (a jejich okolí) neprobíhá jen rezidenční výstavba, ale rozvíjejí se také nové služby, z nichž některé jsou zřejmě projevem nerezidenční (komerční) suburbanizace. Ne všechny však Říčany jen posilují. Například supermarkety na okraji města uspokojují potřeby mnoha obyvatel, zároveň ale mohou působit na úkor menších obchodů v kompaktní zástavbě. Nová pracovní místa

v průmyslovém areálu vznikají spíše na místě dříve zrušených provozů. Ve městě a v komerčních zónách v jeho okolí lze sledovat i jisté prvky zapadající do konceptu „edge city“. Samotné město (jeho rezidenční oblasti) však více připomíná tzv. zahradní město, což je zřejmě i motiv obliby Říčán u nových rezidentů, a jen některé okrajové lokality mohou být „pouhým“ satelitním suburbem.

Hlavní cíle této práce se pomocí dotazníkového šetření, sloužícího ke studiu Říčán jako lokálního centra z pohledu místních obyvatel a ke zjištění jejich reálného chování a částečně i vnímání (funkcí) města, podařilo splnit. Při interpretaci výsledků je však třeba zohlednit, že vycházejí pouze z poznatků o jedné skupině obyvatel – domácností s dětmi. Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz práce byly využity dílčí výzkumné otázky:

- Kam obyvatelé lokalizují které činnosti? (KDE a CO?)
- Proč je lokalizují právě do určité lokality? (PROČ?)
- Jaké jsou charakteristiky obyvatel a jejich domácností? (KDO?)

Odpovědi na tyto otázky umožnily nalezení některých souvislostí a mechanismů, které lokalizaci aktivit mohou ovlivňovat. Práce operuje se třemi hypotézami. První z nich je předpoklad, že město plní svou funkci lokálního centra v jednotlivých oblastech (zaměstnání, nákupy, školství, zdravotnictví a volný čas) a že nejméně silná je jeho pozice v oblasti zaměstnanosti. Tuto hypotézu se z větší části podařilo potvrdit – obyvatelé do města skutečně lokalizují většinu svých činností s výjimkou pracovních aktivit, které jsou častěji lokalizovány do Prahy. Volný čas byl dále rozdělen na dílčí aktivity, z nichž téměř všechny jsou lokalizovány převážně do Říčán. Výraznou výjimkou je jen kultura, v níž je pozice města ze všech oblastí (včetně zaměstnanosti) nejslabší. Na rozdíl od ostatních složek života u ní nemá příliš silnou lokalizační roli aspekt blízkosti bydliště, který je v tomto případě nahrazen spíše konkrétními požadavky obyvatel na kvalitu.

V případě lokality pracoviště lze říci, že blízkost bydliště je sice významným důvodem lokalizace, často je ale kombinována s dalšími důvody, které navíc mohou (zejména u mnoha obyvatel vyjíždějících do Prahy) převážit natolik, že blízkost bydliště již nehraje velkou roli – což je zejména případ vzdělanějších obyvatel. Dotazníkové šetření dále naznačuje, že při volbě dopravního prostředku pro cestu do práce (ale i školy) je zásadní zejména celková výhodnost daného způsobu dopravy (např. kvalita spojení). Ukázalo se také, že ženy sice vyjíždějí za prací do Prahy méně často než muži,

pokud tak ale činí, využívají stejné způsoby dopravy. Také rozdíl v podílu vyjíždějících mezi starousedlíky a novými obyvateli je jen malý. Vzhledem k poměrně kvalitnímu napojení města na hromadnou dopravu byl zaznamenán na suburbánní sídlo poměrně vysoký podíl vyjíždějících osob využívajících hromadnou dopravu a v případě pracujících v místě bydliště také těch, kteří docházejí do zaměstnání pěšky.

Druhou zkoumanou hypotézou bylo tvrzení, že blízkost bydliště je významným důvodem pro lokalizaci různých činností. Tuto tezi se jednoznačně podařilo potvrdit, protože domov se ukázal být zřejmě nejvýznamnější „stanicí“ v každodenním životě obyvatel Říčan, pravděpodobným východiskem většiny jejich cest a tím pádem i součástí významných lokalizačních mechanismů. Blízkost bydliště byla také nejčastěji uváděným důvodem lokalizace aktivit.

Jestliže jsou domov a pracoviště považovány za dvě nejvýznamnější stanice v každodenním životě, pak v případě sledovaných obyvatel Říčan je mnohem významnější stanicí domov, na nějž se také váže mnohem více dalších aktivit. Neplatí tedy, že by Říčany pro obyvatele byly pouhou „noclehárnou“ a spíše lze s určitou nadsázkou tvrdit, že Praha je pro ně „jen“ pracovištěm.

Většina obyvatel využívá přednostně i místní občanskou vybavenost. U většiny volnočasových aktivit byl pozorován rozdíl mezi dětmi a dospělými v zastoupení provozovaných činností, který je významný zejména u sportu (více jej provozují děti) a kultury (více dospělí). U dětí celkově častěji převažuje trávení volného času v místě bydliště, které je důvodem lokalizace mnoha aktivit ve volném čase i u dospělých. Ti však častěji uváděli i další důvody. Rozdíly jsou patrné i mezi muži a ženami, kdy ženy o něco více inklinují k lokalizaci aktivit do blízkosti bydliště.

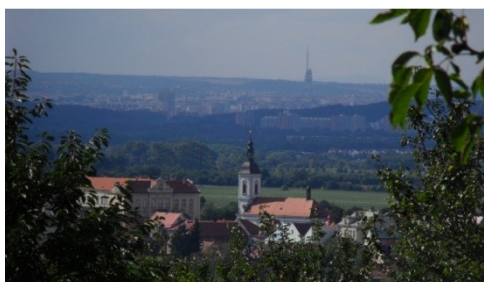
Poslední hypotézu – předpoklad že Říčany více jako centrum slouží obyvatelům, kteří na ně mají silnější vazby (žijí zde delší dobu nebo zde mají příbuzné) – se nepodařilo jednoznačně potvrdit. Ani rezidenti, kteří ve městě bydlí teprve krátce, je většinou nevyužívají pouze k bydlení, ale směřují sem i množství různorodých aktivit. Využívají převážně místní obchody, mají zde praktického lékaře a jejich děti zde chodí do školy. Také podstatnou část volného času zřejmě tráví blízko bydliště.

Relativně významný je rozdíl mezi obyvateli preferujícími spíše prostředí velkého města a ostatními, kdy tito obyvatelé častěji vyhledávají aktivity v Praze – například restaurace nebo kulturní akce. Patrné jsou však také rozdíly mezi obyvateli bydlicími blíže k centru města a těmi, kteří bydlí na okrajích či úplně mimo ně. Blízkost centra města či obecně občanské vybavenosti posiluje lokalizaci řady aktivit do

blízkosti bydliště i vazby na ně. Neplatí přitom, že by obyvatelstvo žijící blízko centra města bylo tvořeno výhradně starousedlíky – dotazníkové šetření zachytilo překvapivé množství obyvatel, kteří se do města sice přistěhovali nedávno, zvolili ale bydlení v jeho centrálních částech (často dokonce v menších bytech) a do Říčán lokalizují naprostou většinu svého času. Tito obyvatelé, jež lze charakterizovat jako „zakotvené obyvatele“ jsou patrně největší skupinou zachycenou dotazníkovým šetřením a jejich přítomnost ve městě (ačkoliv její význam může být vzhledem k metodice výzkumu a lokalitě sběru dotazníků nadhodnocen) je patrně nejpozoruhodnějším zjištěním této práce. Dalšími vymezenými skupinami jsou suburbanité 1. typu (lokalizující aktivity do Říčán), suburbanité 2. typu (lokalizující více aktivit mimo Říčany) a starousedlíci.

Při finálním zasazení výsledků práce do konceptu prostoru aktivit je patrné, že u naprosté většiny zachycených domácností zahrnuje tento prostor kromě Říčán – pokud někteří členové domácnosti pracují v Praze – také osu spojující domov s pracovištěm a pracoviště s jeho okolím. U jednotlivců toto prostorové uspořádání platí v případě dospělých pracujících v Praze a některých středoškolských studentů. Důležitějším poznatkem však je, že těžištěm prostoru aktivit bývá až na výjimky místo bydliště – domov a jeho bezprostřední okolí. U dětí a některých dospělých pracujících v Říčanech pak lze vymezit jednoduchý prostor aktivit zahrnující pouze jednotlivá místa v Říčanech. Jiné lokality jsou součástí každodenního života jen zřídka. Výsledkem práce je zjištění poměrně silné pozice Říčán jako místa bydliště v životě jejich obyvatel.

Ačkoliv mají výsledky této práce určité limity vyplývající ze zaměření na specifický segment populace, podařilo se splnit cíle stanovené v úvodu. Vhodným předmětem dalšího výzkumu by mohla být zjištěná skupina „zakotvených obyvatel“, Nabízejí následující otázky: tvoří se podobná skupina obyvatel i v jiných větších suburbánních sídlech v okolí Prahy? Bylo jejich primárním cílem bydlení ve starší zástavbě, nebo uvažovali či uvažují o stěhování do nového rodinného domu? Co je přiměřlo k volbě Říčán?

Obrázek 33: Říčany a Praha. Je již prostorová mezera mezi městem Říčany a Prahou překonána vazbami zdejších obyvatel na hlavní město? Výsledky této práce naznačují, že si Říčany stále uchovávají značnou autonomii, která se navíc týká i jejich nových obyvatel. Zdroj: autor diplomové práce 2014.

Použitá literatura:

Publikace:

BIČÍK, I., KUPKOVÁ, L. (2006). Vývoj využití ploch v pražském městském regionu. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. Sociální geografie pražského městského regionu. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 42-63.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Karolinum, Praha, 211 s. s.

BRUNS, D. F. W. et al. (1997): City edges in Germany: Quality growth and urban design. *Landscape and Urban Planning*, 36, č. 4, s. 347-356.

DIJST, M. (1999): Two-earner families and their action spaces: A case study of two dutch communities. *GeoJournal*, 48, s. 195-206.

DISMAN, M. (2000): Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele [online]. 3. vyd. Karolinum, Praha, 374 s.

DOLEŽALOVÁ, G., OUŘEDNÍČEK, M. (2006). Životní styl obyvatel v suburbánní zóně Prahy. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. Sociální geografie pražského městského regionu. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 143-159.

DVOŘÁKOVÁ, N., TEMELOVÁ, J. (2012): Kvalita života seniorů v centru Prahy. In: OUŘEDNÍČEK, M a TEMELOVÁ, J. Sociální proměny pražských čtvrtí. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 68-91.

ELLEGÅRD, K., VILHELMSON, B. et al. (2004): Home as a Pocket of Local Order: Everyday Activities and The Friction of Distance. *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography*, 86, č. 4, s. 281-296.

FIALOVÁ, D. (2012): Druhé bydlení v zázemí Prahy. In: OUŘEDNÍČEK, M a TEMELOVÁ, J. Sociální proměny pražských čtvrtí. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 229-248.

FORER, P. C., KIVELL, H. (1981): Space-time budgets, public transport, and spatial choice. *Environment and Planning A*, č. 13, s. 497-509.

GARREAU, J. (1992): *Edge city: life on the new frontier*. 1st Anchor Books ed. New York: Anchor Books, xxiii, 548 s.

HAAS, V. (2012): *20let železnice v Pražské integrované dopravě*. SAXI, Praha.

HÄGERSTRAND, T. (1970): What about people in Regional Science? *Papers of the Regional Science Association*, 24(1): 6-21.

- HAGERSTRAND, T. (2004): The Two Vistas. *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography*, 86, č. 4, s. ii-323.
- HALL, T. M. (1998) *Urban geography*. 1st ed. Routledge, London, xii, 180 s.
- HAMPL, M. (2001): *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. DemoArt, Praha, 328 s.
- HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 147 s.
- HAMPL, M., KÜHNEL K., GARDAVSKÝ V. (1987): *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*. 1. vyd. Univerzita Karlova, Praha, 255 s.
- HORTON, F. E., REYNOLDS, D. R. (1971): Effects of urban spatial structure on individual behavior. *Economic Geography*, 47, č. 1, s. 35-48.
- HNILIČKA, P. (2005): *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů*. ERA, Brno, 131 s. s.
- HNILIČKA, P. (2013): *Veřejná prostranství v době rozmachu sídelní kaše*. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK J. *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 256-308.
- HOWARD, E. (1902): *Garden cities of to-morrow*. Swan Sonnenschein, London, 168 s.
- CHUMAN, T., ROMPORTL, D. (2013): *Změny krajinného pokryvu a struktury krajiny v České republice vlivem suburbanizace*. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 102-118.
- ILÍK, J., OUŘEDNÍČEK, M. (2007): *Karlín a jeho proměny v souvislostech postsocialistické transformace Prahy*. *Geografie - Sborník ČGS*, 112, č. 3, s. 292-314.
- IRA, V. (2001): *GEOGRAFIA ČASU: PRÍSTUP, ZÁKLADNÉ KONCEPTY A APLIKÁCIE*. *Geografický časopis*, 53, č. 3.
- JARVIS, H. (2005): *Moving to London: Time Household co-ordination and the infrastructure of everyday life*. *Time & Society*, 14, č. 1.
- KAMIYA, H. (1999): *Day care services and activity patterns of women in Japan*. *GeoJournal*, č. 48, s. 207-215.
- KOPEČNÁ, M., ŠPAČKOVÁ, P. (2012): *Rezidenční stabilita obyvatel pražského zázemí: případová studie Říčany u Prahy*. In: OUŘEDNÍČEK, M a TEMELOVÁ, J. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 206-228.

KUPKOVÁ, L., OUŘEDNÍČEK, M. (2013). Hodnocení intenzity, prostorového rozložení a dopadů suburbanizace v zázemí Prahy s využitím dat dálkového průzkumu Země. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 119-149.

MARADA, M. (2006): Dopravní vztahy v pražském městském regionu. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. Sociální geografie pražského městského regionu. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 64-78.

MCNALLY, M., G., RINDT, C. (2007): The Activity-Based Approach. Center for Activity Systems Analysis UC Irvine.

NOVÁK, J., SÝKORA, L. (2007): A City In Motion: Time-Space Activity And Mobility Patterns Of Suburban Inhabitants And The Structuration Of The Spatial Organization Of The Prague Metropolitan Area. Geografiska Annaler, 89 B, č. 2, s. 147-168.

OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential Suburban Development In The Prague Urban Region. Geografiska Annaler, Series B: Human Geography, 89, č. 2, s. 111-126.

OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Výzkum suburbanizace v České republice: současné tendence vývoje a možné aplikace. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 61-80.

OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J. (2012): Populační vývoj Prahy a jejího zázemí v transformačním období. In: OUŘEDNÍČEK, M a TEMELOVÁ, J. Sociální proměny pražských čtvrtí. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 25-46.

OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D. (2006): Suburbánní bydlení v Pražském metropolitním regionu: etapy vývoje a prostorové vymezení. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. Sociální geografie pražského městského regionu. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 96-113.

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. (2013). Teoretické přístupy a současná témata výzkumu suburbanizace. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 13-36.

POSPÍŠILOVÁ, L., OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Časoprostorové chování středoškolských studentů bydlících v zázemí Prahy. In: VACKOVÁ, B, GALČANOVÁ, L. a FERENČUHOVÁ, S. Třetí město. Vyd. 1. Pavel Mervart, Červený Kostelec, s. 99-132.

PRED, A. et al. (1977): The Choreography of Existence: Comments on Hagerstrand's Time-Geography and Its Usefulness. Economic Geography, 53, č. 2, s. 207-221.

PRED, A. (1984): Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time-Geography of Becoming Places. *Annals of the Association of American Geographers*, 74, č. 2, s. 279-297.

PTÁČEK, P., SZCZYRBA, Z., ŠIMÁČEK, P. (2013): Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 81-101.

PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Změny sociálního prostředí v zázemí Prahy jako důsledek procesu suburbanizace. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. *Sociální geografie pražského městského regionu*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 128-142.

SCHÖNFELDER, S., AXHAUSEN, K., W. (2003): Activity spaces: measures of social exclusion? *Transport policy*, č. 10.

STANILOV, K., SÝKORA, L. (2012): Planning, markets and patterns of residential growth in post-socialist metropolitan Prague. *Journal of Architectural and Planning Research*. 2012, 29 (4), s. 278-291.

SUI, D. (2012): Looking through Hägerstrand's dual vistas: towards a unifying framework for time geography. *Journal of Transport Geography*, č. 23, s. 5-16.

SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. *Časopis/Czech Sociological Review*, 39, č. 2.

SÝKORA, L., MULÍČEK, O. (2012): Urbanizace a suburbanizace v Česku na počátku 21. století. *Urbanismus a územní rozvoj*, 15, č. 5, s. 27-38.

SÝKORA, L., MULÍČEK, O. (2014): Prague: Urban Growth and Regional Sprawl. In: Stanilov, K. a Sýkora, L.: *Confronting suburbanization: urban decentralization in postsocialist Central and Eastern Europe*. Chichester, Wiley.

ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M., SUSOVÁ, K. (2012): Sociální prostředí, sociální kapitál a sociální klima v suburbii: případová studie obce Jesenice u Prahy. In: OUŘEDNÍČEK, M a TEMELOVÁ, J. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 179-205.

ŠUBRT, J. (1998): *Kapitoly ze sociologie veřejného mínění: teorie a výzkum*. 1. vyd. Karolinum, Praha, 241 s.

TEMELOVÁ, J. (2006). Odras globalizace v komerční nebytové výstavbě v Praze po roce 1990: homogenizace a diferenciacie fyzického prostředí. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. *Sociální geografie pražského městského regionu*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 19-41.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK J. (2007): Z průmyslové čtvrti na moderní městské centrum: proměny ve fyzickém a funkčním prostředí centrálního Smíchova. Geografie-Sborník ČGS, 112, č. 3, s. 315-333.

THRIFT, N. (1977): An Introduction To Time-Geography. Concepts And Techniques In Modern Geography č. 13. Geo Abstracts Ltd., University of East Anglia, Norwich, s. 1-36.

URBÁNKOVÁ, J., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Vliv suburbanizace na dopravu v pražském městském regionu. In: OUŘEDNÍČEK, Martin. Sociální geografie pražského městského regionu. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 79-95.

VACKOVÁ, B. (2013). Idea bydlení za městem a koncept zahradního města. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK J. Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Academia, Praha, s. 37-60.

WIRTH, L. (1939): Urbanism as a Way of Life. The American Journal of Sociology. 44 (1), s. 1-24.

Závěrečné práce:

BRÁZDOVÁ, M. (2007): Prostorové formy nové rezidenční výstavby v zázemí Prahy na příkladu Říčán. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha. 55 s.

KOPEČNÁ, M. (2010): Analýza residenční stability a spokojenosti v suburbánním zázemí Prahy případová studie města Říčany. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha. 112 s.

ŠPAČKOVÁ, P. (2006): Vliv suburbanizace na změnu sociálního prostředí v zázemí Prahy. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 111 s.

Další použité texty a dokumenty:

CÍLEK, V., BAŠE, M. (2005): Suburbanizace pražského okolí: dopady na sociální prostředí a krajinu. Dostupné z: http://www.vizezasova.cz/images/suburbanizace_1.pdf

NEMEŠKAL, J., ŠPAČKOVÁ, P., POSPÍŠILOVÁ L. (2013): Nová bytová výstavba v suburbánní zóně Prahy. In: Atlas obyvatelstva.cz. Urbánní a regionální laboratoř, Přírodovědecká fakulta UK. Dostupné z: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/24-nova-bytova-vystavba>

GEOPORTÁL HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. (2015): Výkresy územního plánu hl. m. Prahy. Dostupné z: <http://mpp.praha.eu/app/map/VykresyUP/>

MAS ŘÍČANSKO. (2014): Strategie komunitně vedeného místního rozvoje MAS Říčansko, Pracovní verze k 25.8.2014, Dostupné z: <http://www.mas.ricansko.eu/data/files/ISRÚ%202014/STRATEGIE%20KOMUNITNĚ%20VEDENÉHO%20MÍSTNÍHO%20ROZVOJE%20MAS%20ŘÍČANSKO.pdf>

MĚSTO ŘÍČANY. (2014): Obecně závazná vyhláška města Říčany č. 6/2014, kterou se stanoví školské obvody základních škol zřízených městem Říčany a část školského obvodu základní školy zřízené městem Říčany. Dostupné z: <http://info.ricany.cz/files/Vyhlášky%20a%20nařízení/2014-06%20OZV%20školské%20obvody.pdf>

MĚSTSKÝ ÚŘAD ŘÍČANY. (2013): Návrh hlavního výkresu územního plánu Říčan. Říčanský kurýr 6/2013, příloha.

Říčany: Územní plán. (2014): Hlavní výkres. Město Říčany. Dostupné z: <http://info.ricany.cz/mesto/uzemni-plan-rican>

STŘEDOČESKÝ KRAJ. (2008): Sociálně demografická analýza středočeského kraje: Příloha ke Strategii prevence kriminality ve Středočeském kraji na léta 2009 - 2012. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCgQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fsoc-demograf-analyza-strkr-pdf.aspx&ei=MZdxVbOXD8OsUZbwgcAI&usg=AFQjCNF4GUyG9qRcuMkXGMG Gqdc9kdnh2A&bvm=bv.95039771,d.d24>

Oficiální stránky města Říčany:

MĚSTO ŘÍČANY. (2014). Dostupné z: <http://info.ricany.cz>

MĚSTO ŘÍČANY. (2010): Archiv diskusního fóra. Dostupné z: <http://info.ricany.cz/mesto/ddiskuse-tema.asp?cd=0&typ=r&detail=9939>

MĚSTO ŘÍČANY. (2012): Jeho eminence kardinál Dominik Duka poklepal základní kámen centra pro volný čas na Fialce. 4. 4. 2012. Dostupné z: <http://info.ricany.cz/mesto/jeho-eminence-dominik-kardinal-duka-poklepal-zakladni-kamen-centra-pro-volny-cas-na-fialce>

MĚSTO ŘÍČANY. (2015): Střední školy. Dostupné z: <http://info.ricany.cz/mesto/stredni-skoly>

Říčanský kurýr²³

MĚSTSKÝ ÚŘAD ŘÍČANY. (2010-2015): Říčanský kurýr. Říčany, č. 5/2010 – č. 6/2015, dostupné z: <http://info.ricany.cz/mesto/archiv-starsich-cisel>

HOLEČEK, P. (2013a): Fialka je na české poměry unikátní stavba. Říčanský kurýr, Říčany, č. 6/2013, s. 48.

HOLEČEK, P. (2013b): Centrum na Fialce otevírá už na začátku září. Říčanský kurýr, Říčany, č. 7-8/2013, s. 52.

KOŘEN, V. (2012a): Město Říčany kolaudaci nezdržovalo. Říčanský kurýr, Říčany č. 2/2012, s. 37).

KOŘEN, V. (2012b): Chci to říct nahlas: Předčasná kolaudace sídliště Fialka poškodila zájmy města i jeho nové obyvatele. Říčanský kurýr, Říčany, č. 12/2012, s. 15.

MICHALOVÁ, A. (2013a): Čistírna odpadních vod v Říčanech je na hranici své kapacity, velké stavební projekty již nedostanou souhlas s připojením na kanalizaci. Říčanský kurýr, Říčany, č. 5/2013, s. 6.

MICHALOVÁ, A. (2013b): Problematická hlavní kanalizační stoka v Říčanech je zčásti Říčanský kurýr, Říčany, č. 9/2013, s. 13.

MICHALOVÁ, A. (2014a): V rondelu nádraží se postaví čekárna, infostánek a pracoviště Městské policie. Říčanský kurýr, Říčany, č. 3/2014, s. 15.

MICHALOVÁ, A. (2014b): V rondelu nádraží se postaví čekárna, infostánek a pracoviště Městské policie. Říčanský kurýr, Říčany, č.4/2014, s. 8.

ŠIMEK, J., Jechová, M. (2012): Na Fialce zvítězil zákon. Říčanský kurýr, Říčany, č. 2/2012, s. 36.

ŠIMEK J., MANNOVÁ, P., JECHOVÁ, M., MERHOUTOVÁ, K. (2013): Chceme to také říct nahlas! Říčanský kurýr, Říčany, č. 1/2013, s. 48.

ŠMOLÍK, M. (2011): Stop napojování na kanalizaci. Říčanský kurýr, Říčany, č. 3/2011, s. 5-8.

ŠLAJSOVÁ, M. (2011). Velké stavební projekty v Říčanech Radnice pod tlakem developerů, kteří mají v ruce rozhodnutí z předchozích let. Říčanský kurýr, Říčany, č. 10/2011, s. 8-9 .

ŠMOLÍK, M. (2014): Nádraží důstojné i bezpečné místo našeho města. Říčanský kurýr, Říčany, č. 4/2014, s. 17.

²³ Sledována byla všechna čísla časopisu od května 2010 (č. 5/2010) do června 2015 (č. 6/2015). V tomto seznamu jsou uvedeny články, na které se tato práce bezprostředně odkazuje.

ŠTĚPÁNEK M. (2012). Petice problémy neřeší. Říčanský kurýr, Říčany, č. 2/2012, s. 37).

ŠTĚPÁNEK, M. (2013): Domy Na Fialce stojí a nikdo je bourat nechce? Říčanský kurýr, Říčany, č. 1/2013, s. 48-49.

Otevíráme nové centrum pro volný čas. (2013): Říčanský kurýr, Říčany, č. 9/2013, s. 45.

Otevření nevšedního obchodního centra Lihovar v Říčanech (2011). Říčanský kurýr, Říčany, č. 11/2011, s. 40.

Projek Bydlení v Alejích – Fialka na jednání zastupitelstva (2011). Říčanský kurýr, Říčany, č. 11/2011, s. 9.

Předvolební prezentace politických stran (2010). Říčanský kurýr, Říčany, č. 10/2010, s. 16-33.

RADNICE. (2011): Tisková zpráva. Říčanský kurýr, Říčany, č. 3/2011, s. 7.

Reklama. (2011): Říčanský kurýr. Říčany, č. 10/2011, s. 41.

Reklama. (2014): Říčanský kurýr, Říčany, č. 5/2014, s. 67.

Říčansko.info

AMBROŽ, J. (2013): MEDOBOS. Říčansko.info [online]. Říčany, 2013, 15.5.2013 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/>

VIDEO. (2012): Slavnostní zahájení výstavby centra Na Fialce. MEDOBOS. Říčansko.info, 4. 4. 2012. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/video-slavnostni-zahajeni-vystavby-centra-na-fialce>

KONČICKÝ, L. (2010): Říčany prodaly pozemky Na Fialce velmi nevýhodně. MEDOBOS. Říčansko.info, 5. 12. 2010. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/ricany-prodaly-pozemky-na-fialce-velmi-nevyhodne>

LENÁRD, T. (2010): NOVINKA: Na Fialce vznikne centrum pro volný čas. MEDOBOS. Říčansko.info. 10. 2. 2010. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/novinka-na-fialce-vznikne-centrum-pro-volny-cas>

LENÁRD, T. (2011): Zastupitelé Říčan schválili záměry centra Na Fialce. MEDOBOS. Říčansko.info, 16. 1. 2011. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/zastupitele-rican-schvalili-zamer-centra-na-fialce>

SRPOVÁ, Š. (2010a): Nové obchodní centrum „Lihovar Říčany“ se otevře za rok. MEDOBOS. Říčansko.info, 14. 11. 2010. Dostupné z:

<http://www.ricansko.info/clanky/nove-obchodni-centrum-lihovar-ricany-se-otevře-za-rok>

SRPOVÁ, Š. (2010b): V Říčanech se dočkáme nového obchodního centra. MEDOBOS. 17. 1. 2010. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/v-ricanech-se-dockame-noveho-obchodniho-centra>

VOJTĚCH, L. (2010): „Odevzdání pozemků Na Fialce novému centru je nefér“. MEDOBOS. Říčansko.info, 16. 2. 2010. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/jak-se-v-ricanech-quot-zcizuji-quot-desitky-milionu-korun#m6384>

Investoři Na Fialce promluvili o problému s kanalizací. (2011): MEDOBOS. Říčansko.info, 6. 2. 2011. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/investori-na-fialce-promluvili-o-problemu-s-kanalizaci>

Petici v kauze Fialka šetří úřady i policie. (2008): MEDOBOS. Říčansko.info. 27. 1. 2008 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: <http://www.ricansko.info/clanky/petici-v-kauze-fialka-setri-urady-i-policie>

Média:

FRYŠAROVÁ, E. (2011): V Říčanech se v areálu bývalého lihovaru otevře nové obchodní centrum. MAFRA. IDNES.cz, 28. 10. 2011. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/v-ricanech-se-v-arealu-byvaleho-lihovaru-otevře-nove-obchodni-centrum-1ki-praha-zpravy.aspx?c=A111022_1672714_praha-zpravy_sfo

HAMŘÍK, Miloslav. (2012): V Říčanech vyrostě centrum pro volný čas. EMPRESA MEDIA. TÝDEN.cz, 03.04.2012. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/v-ricanech-vyrostě-centrum-pro-volny-cas_230189.html#.U3TFn96Xmv5

KHOLL, Jan. (2012): V Říčanech začala výstavba volnočasového centra za 150 milionů Kč. Archiweb.cz, 03.04.2012. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=1&id=11679>

KUPEC, P. (2012): Říčany budou mít nový areál pro volný čas. Díky štědrému dědečkovi. MAFRA. IDNES.cz, 4. 4. 2012. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/ricany-budou-mit-nove-centrum-pro-volny-cas-feo-/praha-zpravy.aspx?c=A120404_1759321_praha-zpravy_sfo

SEDLÁČEK, Š. (2012): Mecenáš postaví centrum.. MLADÁ FRONTA. E15, 16.4.2012. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/regiony/mecenas-postavi-centrum-835582>

VÍCHOVÁ, I. (2011): Obchodní centrum Lihovar otevře v polovině listopadu. CENTRUM.CZ. Aktuálně.cz, 1. 11. 2011. Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/bydleni/obchodni-centrum-lihovar-otevre-v-polovine-listopadu/r~i:article:719605/>

CENTRUM.CZ. (2012): Domy Na Fialce jsou zkolaudované, potíže ale nekončí.

Aktuálně.cz, 18. 1. 2012. Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/bydleni/domy-na-fialce-jsou-zkolaudovane-potize-ale-nekonci/r~i:article:729416/>

ČESKÉ NOVINY. (2013): V Říčanech otevrou volnočasové centrum s bazénem za 130 milionů Kč. ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. 30.8.2013. Dostupné z:

<http://www.ceskenoviny.cz/regiony/zpravy/v-ricanech-otevrou-volnocasove-centrum-s-bazenem-za-130-milionu-kc/978055>

DENÍK.CZ. (2013): Nové Centrum volného času Na Fialce v Říčanech myslí na všechny. VLTAVA-LABE-PRESS, 1.10.2013. Dostupné z:

<http://www.denik.cz/reklama/nove-centrum-volneho-casu-na-fialce-v-ricanech-mysli-na-vsechny-20131001.html>

IHNED.CZ. (2007): Říčanským se nelíbí výstavba sídliště v centru města.

ECONOMIA, 31. 1. 2007. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-20314070-ricanskym-se-nelibi-vystavba-sidliste-v-centru-mesta>

NOVINKY.CZ. (2007): Říčany: Investor sídliště na Fialce zřejmě porušil pravidla.

BORGIS, 16. 10. 2007. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/bydleni/reality-a-finance/124624-ricany-investor-sidliste-na-fialce-zrejme-porusil-pravidla.html>

STAVEBNÍ FÓRUM, ČTK. (2007): Část obyvatel Říčan protestuje proti stavbě bytů v centru města. MSG HOLDING, 31.01.2007. Dostupné z: <http://www.stavebni-forum.cz/cs/print/8322/cast-obyvatel-rican-protestuje-proti-stavbe-bytu-v-centru-mesta/>

Průmyslový areál Čenokostelecká

ATRIUM ŘÍČANY. (2015): Green square. Dostupné z: <http://www.green-square.cz/projekty/atrium-ricany/>

ČESKÁ POŠTA. (2015): Název pobočky: Depo Říčany u Prahy 70. PoštaOnline [online]. 2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné z: <https://www.postaonline.cz/vyhledani-psc/-/vyhledat/postu/psc/25107>

FAST (2015): Fast: Vaše brána do střední a východní Evropy. Dostupné z:

<http://www.faster.cz>

GREEN SQUARE ŘÍČANY (2015): Green square [online]. Dostupné z:

<http://www.green-square.cz/projekty/green-square-ricany/>

SANITAS LOGISTICS CENTRE. (2006): Sanitas: Logistics centre. Dostupné z: <http://www.sanitas.cz>

Bydlení v Alejích:

PAPADOPOULOS, Petros. (2014): Tiskové zprávy: Stanovisko společnosti RIM ENGINEERING s.r.o. Říčany Bydlení v Alejích. Dostupné z: <http://www.ricanybydleni.cz/tiskove-zpravy/>

RIM ENGINEERING. (2013): Říčany Bydlení v Alejích. Dostupné z: <http://www.ricanybydleni.cz>

RIM ENGINEERING. (2014): Popis projektu. Říčany Bydlení v Alejích. Dostupné z: <http://www.ricanybydleni.cz/popis-projektu/>

RIM ENGINEERING (2014). Ihned k nastěhování. Říčany Bydlení v Alejích. Dostupné z: <http://www.ricanybydleni.cz/byty/?etapa=prvni>

Na Fialce: Centrum pro volný čas:

OPENPLACE. (2014): Na Fialce: Centrum pro volný čas. Říčany. Dostupné z: <http://www.nafialce.cz>

Centrum Lihovar Říčany:

KANCELARE.CZ. (2015): Centrum Lihovar Říčany: Říčany, Barákova 237. Dostupné z: <http://www.kancelare.cz/pronajem/1045-ricany-barakova-237-8?sizeTo=29924&rentPriceTo=1600&sellPriceTo=62627>

PRAGUE ARCHITECTS. (2015): Úvod. Dostupné z: <http://www.praguearchitects.cz>

TITAN REAL INVEST. (2012): Centrum Lihovar Říčany [online]. Dostupné z: <http://www.oclihovar.cz>

TITAN REAL INVEST. (2012): Historie centra. Centrum Lihovar Říčany. Dostupné z: <http://www.oclihovar.cz/o-centru/historie-centra/>

TITAN REAL INVEST. (2012): O centru. Centrum Lihovar Říčany. Dostupné z: <http://www.oclihovar.cz/o-centru/>

DPS Senior

DPS SENIOR. (2015): O nás historie. Dostupné z: <http://dps.ricany.cz/page/onas.htm>

Zdroje dat:

BABILON, R. (2015): Statistika zpoždění vlaků č. 9104; 2508; 1830; 9106; 2510; 9108; 2512; 9110 a 2514 k 22. 5. 2015 za předchozích 28 dní. Babitron - Zpoždění vlaků. Dostupné z: <http://kam.mff.cuni.cz/~babilon/zpmapa2.html>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2015): Tab. 14 Dokončené byty v obcích. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/bvz_cr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2015): Veřejná databáze - Vybrané statistické údaje za obec (MOS ZV01). Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=MOS+ZV01&kapitola_id=5&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&pro_1_154=538728

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2015): Sčítání lidu, domů a bytů 2011, Vše o území: Říčany - obec/město (okr. Praha-východ). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2015): Územní uměny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2014). Databáze demografických údajů za obce ČR. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. (2015): Katastrální mapa. Dostupné z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3>

MAPY.CZ. (2015): Seznam. Dostupné z: <http://www.mapy.cz>

Vlastní dotazníkové šetření 2015.

Příloha č. 1: Dotazník

Pozice města Říčany v pražském zázemí

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Sociální geografie a regionální rozvoj

Vážená paní, Vážený pane,

Jsem student oboru Sociální geografie a regionální rozvoj na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v rámci své diplomové práce se zabývám pozicí města Říčany v pražském zázemí. Cílem práce je zjistit, do jaké míry a v jakých aspektech Říčany fungují jako lokální centrum. Důležitým ukazatelem je v této souvislosti to, kam obyvatelé směřují své aktivity – například kde pracují, kam chodí do školy nebo kde tráví volný čas, a především, proč tomu tak je. Dále je třeba zjistit některé charakteristiky respondentů týkající se zejména typu a lokality jejich bydlení.

Jako cílová skupina šetření byly zvoleny rodiny s dětmi, neboť jejich členové využívají široké spektrum služeb a účastní se mnoha aktivit. Tyto rodiny často také procházejí či v nedávné době prošly procesem rozhodování, kam lokalizovat různé součásti svého života – například bydlení. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, které Vám zabere přibližně 15-20 minut (nelekejte se prosím množstvím stran).

Prosím, aby dotazník vyplnila libovolná osoba starší 18 let v domácnosti dítěte, které dotazník přineslo ze školy. Kdyby přineslo dotazník více Vašich dětí, vyplňte jej prosím jen jednou. Při vyplňování se řiďte pokyny u jednotlivých otázek. Po vyplnění dotazník pošlete po dítěti, které jej přineslo, zpět do školy, kde budou dotazníky vybrány.

Veškeré informace získané tímto dotazníkovým šetřením i jeho výsledky budou zpracovány i archivovány anonymně a budou využity ke zpracování mé diplomové práce.

Velice Vám děkuji za čas věnovaný vyplnění dotazníku. V případě jakýchkoliv dotazů týkajících se tohoto šetření můžete kontaktovat na emailu nebo telefonu mě (email: chrpaj@natur.cuni.cz, tel. 721 141 804), nebo vedoucí této práce (email: petra.spackova@natur.cuni.cz, tel. 777 614 398).

Bc. Jiří Chrpa
Student Univerzity Karlovy

RNDr. Petra Špačková, Ph.D.
Vedoucí práce

DOTAZNÍK

Postupujte podle pokynů u jednotlivých otázek. Většinou je vyžadován výběr z více možností a zaškrtnutí odpovědi nebo doplnění krátkého textu (několik slov). Na část otázek odpovídáte i za ostatní členy své domácnosti. Nemělo by však být pro Vás jako osobu, která je dobře zná, těžké odpovědět. Věnujte prosím pozornost první otázce, abyste v těch dalších správně přiřadili odpovědi k jednotlivým osobám. Pokud na některou z otázek nedokážete odpovědět, nechte pole prázdné / nezaškrťávejte odpověď.

- 1. ČLENOVÉ DOMÁCNOSTI:** Zaškrtněte pole v prvním řádku za každého člena své domácnosti a jednotlivé členy v druhém řádku vypište (např. Otec, Matka, Dítě 1, Dítě 2, Dědeček...). **VELMI DŮLEŽITÉ:** údaje za sebe i za ně pak vždy v celém dotazníku vyplňujte pod jejich zde přiděleným číslem. Přebývací pole nechte nevyplněná.

Zaškrtnutí:→	(Vy)					
Osoba:→						
Číslo:→	1	2	3	4	5	6

- 2. PRÁCE:** Tato otázka se týká pracovních aktivit. Nevypĺňujte ji za osoby, které nepracují – např. děti. Uvedte prosím údaje o současných pracovních aktivitách členů Vaší domácnosti. V kolonce „lokalita“ vyplňte vždy název obce (např. Tehov, Říčany) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městskou část (P. 4). Zakřížkujte osobu, ke které Vaše odpověď patří.

Číslo osoby:→	1 (Vy)	2	3	4	5	6
Lokalita pracoviště (napište lokality a zaškrtněte osobu/osoby, které/ých se odpověď týká):↓						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Práce není vázána na konkrétní lokalitu						
Hlavní důvod/y, proč pracuje v uvedené lokalitě (zaškrtněte nejvýše 2 pole u každé osoby):↓						
Blízkost současného bydliště						
Dobrá dopravní dostupnost (dojíždění je snadné a pohodlné)						
Vyhovující náplň zaměstnání						
Omezená pracovní nabídka v místě bydliště						
Vyhovující příjem						
Blízkost předchozího nebo plánovaného budoucího bydliště						
Jiné (napište):						
Nejčastější druh dopravy do zaměstnání (používá-li více způsobů dopravy, uveďte ten nejčastější):↓						
Auto						
Kolo						
Pěšky						
Vlak						
Jiná hromadná doprava						
Vlak + jiná hromadná doprava						
Auto + hromadná doprava						
Auto + vlak						
Auto + vlak + jiná hromadná doprava						
Práce z domova						

3. ŠKOLA: Tuto otázku vyplňte pouze za osoby, které navštěvují nějakou školu. Vyplňte údaje týkající se **aktuální** školní docházky.

V kolonce „lokalita“ vyplňte vždy název obce (např. Tehov, Říčany) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městsku část (P. 4).

Zakřížkujte osobu, ke které Vaše odpověď patří.

Číslo osoby:→	1 (Vy)	2	3	4	5	6
Typ školy:↓						
Mateřská						
Základní						
Střední						
Vyšší odborná						
Vysoká						
Lokalita školy (napište lokality a zaškrtněte osobu/osoby, které/kterých se odpověď týká):↓						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Hlavní důvod/y, proč navštěvuje školu v uvedené lokalitě (zaškrtněte nejvýše 2 pole u každé osoby):↓						
Blízkost současného bydliště						
Kvalita školy						
Blízkost předchozího bydliště (v případě, že jste se nedávno přistěhovali)						
Blízkost plánovaného bydliště (v případě, že se chystáte přistěhovat)						
Kamarádi						
Nedostal/a se, kam chtěl/a						
Dopravní dostupnost						
Jiné (napište):						
Nejčastější druh dopravy do školy (používá-li více způsobů dopravy, uveďte ten nejčastější):↓						
Auto						
Kolo						
Pěšky						
Vlak						
Jiná hromadná doprava						
Vlak + jiná hromadná doprava						
Auto + hromadná doprava						
Auto + vlak						
Auto + vlak + jiná hromadná doprava						

4. NÁKUPY: Uvedte obec nebo čtvrť, kterou Vaše domácnost nejvíce využívá k běžným nákupům (potravin, běžné spotřební zboží...). Využíváte-li pro daný typ nákupů rovnocenným způsobem více lokalit, můžete jich uvést více.

V kolonce „lokalita“ vyplňte vždy název obce (např. Tehov, Říčany) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městsku část (P. 4). Označte křížkem v příslušném sloupci svou odpověď.

	Drobné každodenní nákupy: ↓			Velké (týdenní, čtrnáctidenní...) nákupy zásob: ↓		
	Říčany ☐	Praha ☐	Jinde ☐	Říčany ☐	Praha ☐	Jinde ☐
Lokalita (zaškrtněte, kterou využíváte a na volné místo upřesněte; přímo Říčany stačí zaškrtnout):
Typ obchodu: ↓						
Obchodní centrum						
Super/hyper market						
Malá prodejna						
Trh/tržnice						
Večerka						
Internet nebo zásilkový prodej						
Hlavní důvod/y, proč nakupujete v uvedené lokalitě (zaškrtněte nejvýše 2 pole u každé): ↓						
Je to při cestě do/ze zaměstnání/školy						
Blízkost bydliště						
Cena						
Kvalita nebo rozmanitost nabídky						
Otevírací doba						
Jiné:						

5. **VOLNÝ ČAS:** Kterým činnostem a kde se věnují členové Vaší domácnosti? Ke každé osobě doplňte činnosti podle uvedených příkladů, nebo doplňte jinou činnost. Uveďte lokality a důvod jejich výběru. V kolonce „lokalita“ vyplňte vždy název obce (např. Tehov, Říčany) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městsku část (P. 4). Zakřížkujte osobu, ke které Vaše odpověď patří.

ČINNOSTI:

- A Setkání s přáteli nebo příbuznými (alespoň 1x za měsíc)
- B Návštěva restaurace, kavárny apod. (alespoň 1x za měsíc)
- C Sport (napište sporty)
- D Hudební, výtvarné, přírodovědné či jiné kroužky
- E Výlet nebo procházka
- F Kulturní akce (koncerty, divadlo, výstavy apod.)
- G Práce na zahradě nebo v domácí dílně (apod.)

DŮVOD VÝBĚRU LOKALITY:

- A Příjemné prostředí
- B Přátelé
- C Blízkost bydliště
- D Kvalita
- E Vaše specifické požadavky

Osoba: ↓	Činnosti – doplňte písmeno označující zvolenou činnost ze seznamu nad tabulkou (↑). Lze doplnit více činností ke každé osobě – na každý řádek jednu. Nebo uveďte jinou činnost. ↓	Lokalita: Napište lokality. Pokuste se je upřesnit, nebo alespoň rozlišujte Praha/Říčany/jinde. ↓	Důvod výběru lokality – doplňte písmeno označující zvolený důvod ze seznamu nad tabulkou (↑). Můžete uvést 2 ke každé činnosti. Nebo napište jiný důvod. ↓
1 (vy)			
2			
3			
4			
5			
6			

- 6. ZDRAVOTNICTVÍ:** Uvedte prosím lokalitu, kde máte Vy a členové Vaší domácnosti praktického lékaře. V kolonce „lokalita“ vyplňte vždy název obce (např. Tehov, Říčany) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městsku část (P. 4). Zakřížkujte osobu, ke které Vaše odpověď patří.

Číslo osoby: →	1 (Vy)	2	3	4	5	6
Lokalita lékaře (napíšte lokality a zaškrtněte osoby, kterých se odpověď týká): ↓						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Lokalita:						
Hlavní důvod/y, proč navštěvujete lékaře v uvedené lokalitě (zaškrtněte nejvýše 2 pole u každé osoby): ↓						
Blízkost bydliště						
Blízkost zaměstnání nebo školy						
Nedostatečná kapacita v místě bydliště						
Kvalita						
Vaše specifické požadavky						
Blízkost předchozího nebo plánovaného bydliště						

- 7.** Vyberte z následujících možností, co platí pro Vás a Vašeho partnera / Vaši partnerku (pokud s Vámi bydlí ve stejné domácnosti).

- **7a)** Kolik máte zhruba v Říčanech poměrně blízkých přátel, s kterými se pravidelně scházíte (napíšte)? Jde-li o společné přátele, počítají se ke každému z Vás.

Vy:; Partner/ka:

- **7b)** V Říčanech mám příbuzné žijící mimo moji domácnost (označte).

Vy: Ano Ne; Partner/ka: Ano Ne

- **7c)** V mé obci jsou takové možnosti a služby, které mi většinou vyhovují a postačují (zakroužkujte).

Vy:	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Nevím
Partner/ka:	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Nevím

- **7d)** Praha mi nabízí více možností a služeb, které zde skutečně využívám, než mé bydliště (zakroužkujte).

Vy:	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Nevím
Partner/ka:	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Nevím

- **7e)** Vyberte, v jakém prostředí se cítíte nejlépe (zakroužkujte).

Vy:	Velkého města	Spíš většího města	Spíš menšího města	Malého města	Venkova	Nevím / ani jedno
Partner/ka:	Velkého města	Spíš většího města	Spíš malého města	Malého města	Venkova	Nevím / ani jedno

8. **MÍSTO VAŠEHO SOUČASNÉHO BYDLIŠTĚ: obec, kde reálně bydlíte** – nemusí tedy jít o místo, které máte vedené jako trvalé bydliště.

Vyplňte název obce (např. Tehov) nebo části obce (např. Říčany – Kuří), v případě Prahy uveďte čtvrť (např. Kolovraty, Žižkov) nebo alespoň městsku část (P. 4).

Říčany – pokud bydlíte přímo v Říčanech, stačí jen zaškrtnout, pokud v některé z jejich místních částí (např. Voděrádky), doplňte:

.....
.....

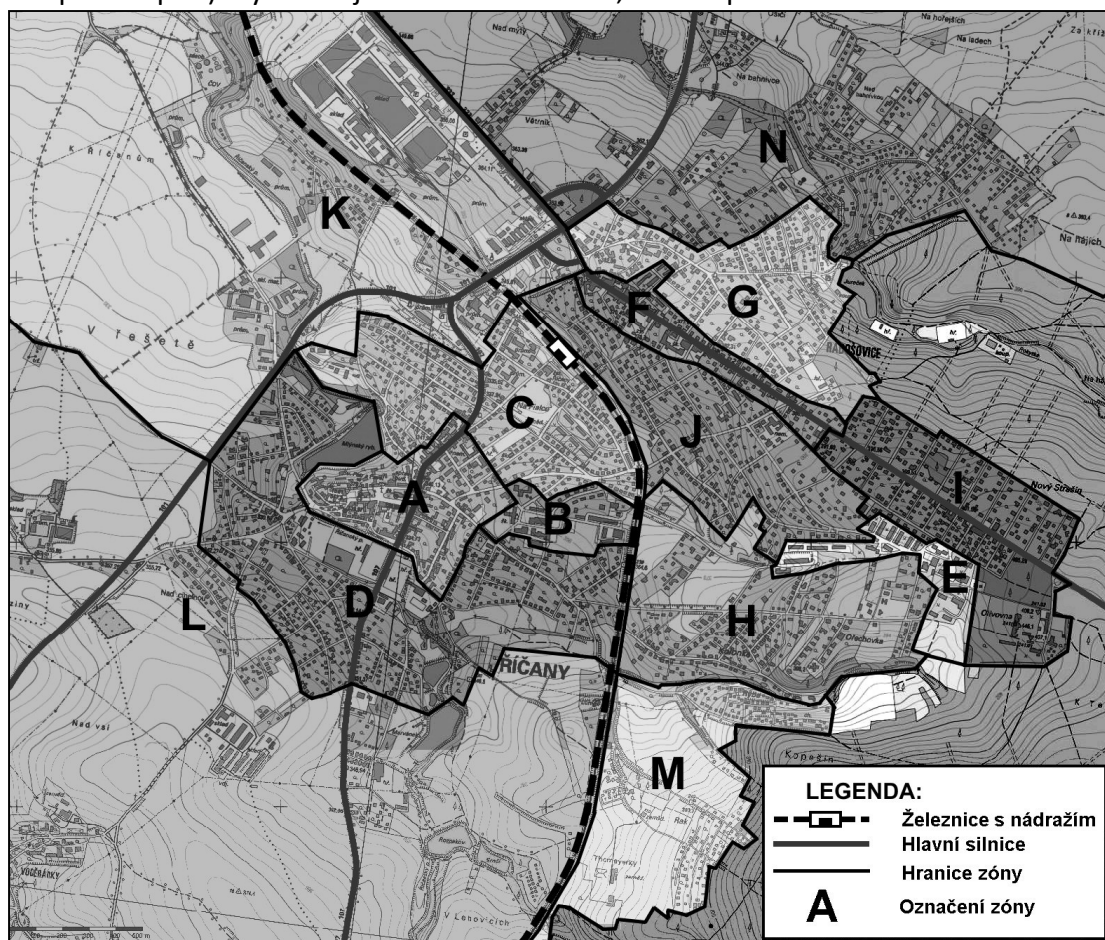
Praha:

.....
.....

Jiné:

.....
.....

9. **Pokud bydlíte v Říčanech**, označte prosím část města, kde bydlíte (vyberte a zaškrtněte jednu z možností pod mapou). Bydlíte-li jinde než v Říčanech, otázku přeskočte.

Zóny jsou ohraničeny plnou čarou, rozlišeny stupni šedi a označeny písmeny. Popisy v závorkách dole slouží pro Vaši snazší orientaci.

A (Centrum)

B (Okolí Komenského náměstí)

C (Širší okolí centra – sever)

D (Širší okolí centra – jih)

E (Sídliště Olivovna a Kavčí skála)

F (Dolní Černokostecká a okolí)

G (Nad Jurečkem)

H (Východně od trati, Kolonka)

I (Horní Černokostecká a okolí)

J (Nad nádražím)

K (Okraj – severozápad)

L (Okraj – jihozápad)

M (Celé chatové osady až k lesu – Ryba a Rak, Thomayerka)

N (Okraj – sever)

10. Uvedte prosím rok, kdy jste se nastěhoval/a do Vašeho současného bytu/domu:

11. Uvedte prosím rok, odkdy žijete ve své obci (ne nutně na stejné adrese):

12. Vyberte velikost Vašeho současného bydlení:

1+1 a menší

2+kk/2+1

3+kk/3+1

4+kk/4+1

5+kk/5+1

6+kk/6+1

7+kk/7+1

8+kk/8+1 a větší

13. Vyberte typ Vašeho současného bydlení:

Rodinný dům

Dvojdomek

Řadový rodinný dům

Byt v cihlovém domě

Byt ve vilovém domě

Byt v panelovém domě

Byt v novostavbě

Chata nebo dům v chatové osadě

Jiný typ:

14. Jaké je Vaše **předchozí bydliště** (pokud jste se do Říččan přistěhoval/a)? V případě Prahy uveďte také čtvrt' / městskou část. Určete prosím rovněž typ zástavby. V případě, že jste nebydleli společně s partnerem, uveďte prosím obě (původní) bydliště.

Obec:	☐ rodinný dům ☐ panelový dům
Čtvrt':	☐ cihlový bytový dům ☐ jiné:
Obec:	☐ rodinný dům ☐ panelový dům
Čtvrt':	☐ cihlový bytový dům ☐ jiné:

15. Vyplňte prosím demografické údaje členů Vaší domácnosti. Vybrané možnosti označte křížkem.

Číslo osoby: →	1 (Vy)	2	3	4	5	6
Pohlaví a věk: ↓						
Muž						
Žena						
Věk – napište věk každé osoby:						
Nejvyšší dosažené vzdělání: ↓						
Základní škola						
Střední škola bez maturity						
Střední škola s maturitou						
Vysoká / vyšší odborná škola						

16. Jste-li ochotný/á zúčastnit se další fáze výzkumu, napište prosím svůj email pro případ pozdějšího kontaktu za účelem provedení osobního rozhovoru.

.....
.....

Velmi Vám děkuji za vyplnění dotazníku. V případě zájmu o jakékoliv informace o prováděném šetření mě můžete kontaktovat na emailu chrpaj@natur.cuni.cz.